

Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Καλαμάτας

Σχολή Τεχνολογίας-Γεωπονίας

Τμήμα

Θερμοκηπιακών Καλλιέργειών και Ανθοκομίας.

Πτυχιακή Εργασία

Θέμα: «Κόστος παραγωγής σταφίδας Νομού Αχαΐας (2002 -
2006)»

Σπουδαστής : Ιωάννης Αποστολίδης

Επιβλέπων καθηγητής

κ. Δ. Πετρόπουλος

Καλαμάτα 2011

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους ανθρώπους οι οποίοι συνέβαλλαν στην ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας. Ιδιαίτερα όμως ευχαριστώ την οικογένεια μου για την αμέριστη συμπαράσταση που μου παρείχε και τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Δ. Πετρόπουλο για τις πολύτιμες συμβουλές του αλλά και την καθοδήγησή του στη συγκέντρωση του απαραίτητου υλικού χωρίς το οποίο η πραγματοποίηση της παρούσας εργασίας θα ήταν αδύνατη.

Η σταφίδα αποτελεί ένα προϊόν που κατέχει ξεχωριστή θέση για την Ελλάδα. Αποτελεί βασικό εξαγωγίμο προϊόν και για το λόγο αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό να είναι γνωστό το κόστος παραγωγής της που βοηθά στον υπολογισμό του οικονομικού αποτελέσματος (κέρδος ή ζημία).

Ο σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να παρουσιάσει το κόστος παραγωγής της σταφίδας στο Ν. Αχαΐας για το διάστημα 2002 έως 2006. Για την επίτευξη του συγκεκριμένου σκοπού η εργασία χωρίζεται σε τέσσερα επιμέρους κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο, παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν το κόστος παραγωγής των αγροτικών προϊόντων. Ειδικότερα, αναλύεται η έννοια και περιεχόμενο του κόστους παραγωγής, τα κριτήρια κατάταξης, ο σκοπός υπολογισμού του, οι παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος παραγωγής των προϊόντων καθώς και η σημασία υπολογισμού του.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι βασικές μέθοδοι κοστολόγησης, οι δαπάνες και τα εισοδήματα παραγωγής των αγροτικών προϊόντων. Ειδικότερα περιγράφονται οι κατηγορίες δαπανών ανάλογα με το χρόνο υπολογισμού, τις προϋποθέσεις και τη φύση του συντελεστή παραγωγής. Επίσης, περιγράφονται τα προβλήματα και δυσκολίες υπολογισμού του κόστους παραγωγής.

Στο τρίτο κεφάλαιο, παρουσιάζεται η σταφίδα στο Ν. Αχαΐας. Επιχειρείται ιστορική αναδρομή του προϊόντος στο νομό, παρουσιάζονται οι παράγοντες που επιδρούν στην ποιότητα της σταφίδας καθώς και οι βασικού τύποι που καλλιεργούνται στην περιοχή.

Στο τέταρτο κεφάλαιο πραγματοποιείται ο υπολογισμός του κόστους παραγωγής της σταφίδας στο Ν. Αχαΐας για το διάστημα 2002 – 2006, με υπολογισμό του κόστους κάθε συντελεστή ξεχωριστά, ενώ η εργασία ολοκληρώνεται με την εξαγωγή συμπερασμάτων αλλά και την παρουσίαση προτάσεων.

Πίνακας Περιεχομένων

Ευχαριστίες.....	1
Περίληψη.....	2
Εισαγωγή.....	5
Κεφάλαιο 1^ο - Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων	7
1.1. Η έννοια και περιεχόμενο του κόστους παραγωγής.....	7
1.2. Τα κριτήρια κατάταξης του κόστους παραγωγής.....	8
1.3. Ο σκοπός υπολογισμού του κόστους παραγωγής.....	9
1.4. Κατηγορίες και η σημασία διάκρισης του κόστους παραγωγής.....	12
1.5. Η σημασία του κόστους παραγωγής.....	13
1.6. Η διάκριση του κόστους παραγωγής	15
1.6.1. Η διάκριση από πλευράς περιεχομένου.....	15
1.6.2. Η διάκριση από πλευράς χρόνου υπολογισμού.....	17
1.6.3. Η διάκριση του κόστους παραγωγής ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό.....	18
1.7. Οι παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος παραγωγής των προϊόντων.....	19
1.8. Η ανάλυση του κόστους παραγωγής	20
1.8.1. Η ανάλυση κατά συντελεστές ή φορείς παραγωγής.....	20
1.8.2. Ανάλυση κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας ή κατά βασικές κατηγορίες.....	21
Κεφάλαιο 2^ο - Μέθοδοι κοστολόγησης, δαπάνες και εισοδήματα παραγωγής αγροτικών προϊόντων	22
2.1. Οι συντελεστές της αγροτικής παραγωγής.....	22
2.2. Οι κατηγορίες δαπανών στην αγροτική παραγωγή.....	22
2.2.1. Ανάλογα με το χρόνο υπολογισμού.....	23
2.2.2. Ανάλογα με τις προϋποθέσεις εκτίμησης.....	24
2.2.3. Ανάλογα με τη σχέση δαπανών και όγκου παραγωγής.....	25
2.2.4. Ανάλογα με τη φύση του συντελεστή παραγωγής.....	26
2.3. Οι βασικές μέθοδοι κοστολόγησης.....	27
2.3.1. Η μέθοδος κοστολόγησης κατ' έργο.....	27
2.3.2. Η μέθοδος κοστολόγησης κατά παραγωγική διαδικασία.....	28
2.3.3. Η κοστολόγηση συνδεδεμένων προϊόντων.....	28
2.4. Οι πρόσοδοι και τα εισοδήματα της αγροτικής παραγωγής.....	29
2.5. Ο υπολογισμός δαπανών, προσόδων και εισοδημάτων.....	29
2.5.1. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης εδάφους.....	33
2.5.2. Υπολογισμός δαπάνης εργασίας.....	35
2.5.3. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης έγγειων βελτιώσεων.....	38
2.5.4. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών κτισμάτων.....	39
2.5.5. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών μηχανημάτων.....	41
2.5.6. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης υλικών και διάφορα έξοδα.....	43

2.6. Το κόστος εργασίας των γεωργικών μηχανημάτων	44
2.6.1. Στοιχεία και υπολογισμός κόστους εργασίας των γεωργικών μηχανημάτων ...	44
2.7. Οι αποσβέσεις των αγροτικών κεφαλαίων	47
2.8. Προβλήματα και δυσκολίες υπολογισμού του κόστους παραγωγής	49
Κεφάλαιο 3^ο - Η σταφίδα στο Ν. Αχαΐας	51
3.1. Παρουσίαση του Ν. Αχαΐας	51
3.2. Ιστορική αναδρομή σταφίδας στο Ν. Αχαΐας	52
3.3. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της σταφίδας.....	55
3.4. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά κορινθιακής σταφίδας.....	57
3.5. Οι τύποι της σταφίδας.....	58
3.5.1. Κορινθιακή σταφιδάμπελος	59
3.5.2. Σουλτανίνα	61
3.6. Οι τρόποι και οι τεχνικές καλλιέργειας σταφίδας.....	62
Κεφάλαιο 4^ο - Κόστος παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	63
4.1. Παραγωγή σταφίδας στο Ν. Αχαΐας	63
4.1.1. Εκτάσεις σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	64
4.2. Τιμές σταφίδας στο Ν. Αχαΐας.....	66
4.3. Ο υπολογισμός δαπανών παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας κατά κατηγορία κεφαλαίων.....	66
4.3.1. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης εδάφους	66
4.3.2. Υπολογισμός δαπάνης εργασίας παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας.....	67
4.3.3. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης έγγειων βελτιώσεων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας	68
4.3.4. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών κτισμάτων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας	69
4.3.5. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών μηχανημάτων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας	71
4.3.6. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης υλικών και διαφόρων εξόδων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας.....	73
4.4. Συνολικό κόστος παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	75
4.5. Οι πρόσοδοι και τα εισοδήματα της αγροτικής παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας	76
Συμπεράσματα.....	79
Προτάσεις	81
Βιβλιογραφία	84
Παράρτημα	86
Κατάλογος Πινάκων - Διαγραμμάτων.....	86

Αναμφισβήτητα, το κόστος παραγωγής των γεωργικών προϊόντων ήταν, είναι και θα παραμείνει ένα από τα βασικότερα θέματα της γεωργικής οικονομίας, τόσο στη θεωρία, όσο και στην πράξη. Αυτό επιβεβαιώνεται από μια ιστορική αναδρομή της εξέλιξης της γεωργικής οικονομικής έρευνας ανά τον κόσμο τόσο στο θεωρητικό πεδίο, όσο και στον τομέα της εφαρμογής. Πράγματι, οι πρώτοι γεωργοοικονομολόγοι ασχολήθηκαν αρχικά με τη μελέτη του κόστους παραγωγής των φυτικών προϊόντων τόσο από πλευράς στοιχείων συγκροτήσεως αυτού, όσο και από απόψεως μεθοδολογίας υπολογισμού του.

Αργότερα, δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση αφ' ενός μεν στη διάκριση του κόστους παραγωγής από πλευράς περιεχομένου και χρόνου υπολογισμού του, αφ' ετέρου δε στην ανάλυση αυτού κατά αμειβόμενο συντελεστή, κατά φάση παραγωγικής διαδικασίας ή κατά βασική κατηγορία, κ.λ.π. Η πρώτη περίοδος συμπίπτει με την εποχή της κλειστής γεωργικής οικονομίας, κατά την οποία η γνώση του κόστους συνδέεται με την ποσότητα των παραγομένων προϊόντων από δεδομένους συντελεστές παραγωγής και με την ανταλλακτική τους αξία. Αντίθετα, η δεύτερη περίοδος συμπίπτει με την εποχή της ανοικτής γεωργικής οικονομίας, κατά την οποία η γνώση του κόστους συνδέεται με την οικονομικότητα και ανταγωνιστικότητα των γεωργικών προϊόντων στην εσωτερική και στη διεθνή αγορά.

Ανέκαθεν, πολύ δε περισσότερο σήμερα, το κράτος αναζητάει ή στηρίζεται στο κόστος προκειμένου να καθορίσει τις τιμές των διαφόρων φυτικών προϊόντων. Έτσι, απευθύνεται προς τους αρμόδιους φορείς για να εξασφαλίσει πλήρη και αξιόπιστα στοιχεία κόστους όλων των φυτικών προϊόντων της χώρας. Η πληρότητα του κόστους προϋποθέτει σαφή γνώση του περιεχομένου και των στοιχείων αυτού, ενώ η αξιοπιστία προϋποθέτει την τήρηση λεπτομερών γεωργικών λογαριασμών, πέραν της τεχνικοοικονομικής κατάρτισης του εκάστοτε τηρούντος αυτούς.

Γύρω από το περιεχόμενο και τα στοιχεία που συγκροτούν το κόστος παραγωγής και ακόμα περισσότερο γύρω από τον τρόπο υπολογισμού του, παρατηρείται κάποια σύγχυση μεταξύ των ασχολουμένων κατά καιρούς με τη σύνταξη του κόστους παραγωγής των φυτικών προϊόντων. Με άλλα λόγια, όσοι ασχολούνται στην πράξη, συστηματικά ή περιστασιακά με τον υπολογισμό του κόστους παραγωγής συναντούν αρκετές δυσκολίες που καλούνται να υπερκεράσουν.

Το ενδιαφέρον υπολογισμού του κόστους παραγωγής γίνεται ακόμα μεγαλύτερο για ορισμένες κατηγορίες προϊόντων, ανάμεσα σ' αυτά και της σταφίδας. Η σταφίδα αποτελεί ένα ξεχωριστό προϊόν καθώς αποτελεί ένα βασικό προϊόν εξαγωγών της χώρας.

Ειδικότερα για την περιοχή της Αχαΐας, η σταφίδα αποτελεί ξεχωριστό προϊόν συμβάλλοντας στην τοπική οικονομία και απασχόληση δίνοντας ξεχωριστή σημασία στον υπολογισμό του κόστους παραγωγής της. Το συγκεκριμένο στοιχείο, ο υπολογισμός του κόστους παραγωγής της σταφίδας στο νομό, αποτέλεσε και το αντικείμενο μελέτης της παρούσας εργασίας

Κεφάλαιο 1^ο - Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων

1.1. Η έννοια και περιεχόμενο του κόστους παραγωγής

Γενικά, κόστος παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος είναι οι κάθε φύσεως και μορφής δαπάνες και γενικά θυσίες, που γίνονται για την παραγωγή του προϊόντος αυτού. Με άλλα λόγια, το κόστος παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος είναι η αμοιβή ή η δαπάνη των συντελεστών παραγωγής, που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή του, ανεξάρτητα από την πηγή προελεύσεως τους. Το κόστος παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος περιλαμβάνει το ενοίκιο του εδάφους, την αμοιβή της εργασίας, την αξία του μεταβλητού κεφαλαίου και τις ετήσιες δαπάνες του σταθερού κεφαλαίου, άσχετα αν ανήκουν στον παραγωγό ή σε τρίτους. Εφ' όσον το κόστος αυτό αναφέρεται σ' ολόκληρη την παραγόμενη ποσότητα του προϊόντος λέγεται συνολικό κόστος, ενώ όταν αναφέρεται στη μονάδα αυτού λέγεται κόστος παραγωγής ανά μονάδα. Στην Ελλάδα, έχει επικρατήσει ιστορικά το μεν συνολικό κόστος να λέγεται παραγωγική δαπάνη ή δαπάνη παραγωγής, το δε κόστος ανά μονάδα να λέγεται απλώς κόστος παραγωγής ή παραγωγικό τίμημα¹.

Η επικρατούσα έννοια του κόστους είναι η αναλωθείσα (πραγματοποιηθείσα ή υπολογιζόμενη) αξία που αντιστοιχεί στην μονάδα ενός έργου (παραγωγή προϊόντος, παροχή υπηρεσίας, εκτέλεση λειτουργίας). Δηλαδή το κόστος προκύπτει από τη διαίρεση των δαπανών απόκτησης ενός αγαθού προς τις μονάδες που αποκτήθηκαν. Στην πράξη η πιο συχνή χρήση της έννοιας του κόστους είναι συνδεδεμένη με τα προϊόντα. Έτσι υπάρχει κόστος παραγωγής, κόστος πώλησης, κόστος αγοράς, μεταποίησης, μεταφοράς κλπ. Ο υπολογισμός των δαπανών θα συνεπαγόταν και εύκολο υπολογισμό του κόστους, αν δεν υπήρχε το πρόβλημα κατανομής των γενικών δαπανών σε αγαθά που κάνει την κοστολόγηση χρονοβόρα και επίπονη.

Ο υπολογισμός του κόστους παραγωγής είναι μια δύσκολη και χρονοβόρα διαδικασία, που ενδιαφέρει τόσο τους γεωργούς, όσο και το κράτος. Οι μεν γεωργοί γνωρίζοντας το κόστος παραγωγής και τις τιμές των προϊόντων έχουν τη βάση για να πάρουν τις μελλοντικές τους αποφάσεις, σε ό,τι αφορά την επιλογή των διαφόρων

---

¹ Βαρβάκης, Κ., 2003. *Κοστολόγηση και κοστολογική οργάνωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, σελ. 7.

κλάδων που θα υιοθετήσουν. Το κράτος γνωρίζοντας το κόστος παραγωγής των διαφόρων προϊόντων μπορεί να πάρει ορθές αποφάσεις σε ό,τι αφορά την τιμολογιακή πολιτική των διαφόρων προϊόντων και για τα επίπεδα στήριξης της γεωργικής παραγωγής².

1.2. Τα κριτήρια κατάταξης του κόστους παραγωγής

Υπάρχουν πάρα πολλά κριτήρια κατάταξης του κόστους και αντίστοιχες κατηγορίες, τα σπουδαιότερα είναι τα παρακάτω³:

- 1) Το οικονομικό στάδιο στο οποίο βρίσκεται το αγαθό (παραγωγή, μεταποίηση, εμπορία, μεταφορά κλπ.) οπότε υπάρχει κόστος παραγωγής ή κατασκευής, κόστος μεταφοράς, κόστος μεταποίησης, κόστος αγοράς ή πώλησης.
- 2) Η φύση των δαπανών και συντελεστών απόκτησης του αγαθού όπως το κόστος υλικών, το κόστος εργασίας, το κόστος εδάφους, το κόστος μόνιμου κεφαλαίου, το κόστος γενικών εξόδων.
- 3) Ο χρόνος υπολογισμού του κόστους. Ανάλογα με τον χρόνο υπολογισμού το κόστος διακρίνεται σε ιστορικό ή απολογιστικό, όταν αναφέρεται στο παρελθόν, προϋπολογιστικό ή μελλοντικό κόστος, όταν αναφέρεται στο μέλλον.
- 4) Ο σκοπός για τον οποίο υπολογίζεται το κόστος. Το κόστος υπολογίζεται για σκοπούς ανάλυσης μιας κατάστασης, για έλεγχο και σύγκριση της υφιστάμενης κατάστασης με μια άριστη και για σκοπούς σχεδιασμού και μελλοντικού προγραμματισμού, οπότε υπάρχουν και διαφορετικές κατηγορίες κόστους. Για ανάλυση υπάρχει:
  - i. Το κόστος ευκαιρίας ή εναλλακτικό κόστος. Αναφέρεται στο κόστος ενός αγαθού ή συντελεστή αν χρησιμοποιηθεί εναλλακτικά. Κατά μια διαφορετική προσέγγιση το κόστος ευκαιρίας είναι η απώλεια σε εναλλακτικό προϊόν από τη χρήση των συντελεστών παραγωγής για την παραγωγή ενός προϊόντος.

---

² Πομόνης, Ν., 2001. *Κοστολόγηση: κόστος, κοστολόγηση, λογιστική της κοστολόγησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 14.

³ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 63.

- ii. Οριακό κόστος. Οριακό κόστος είναι το κόστος της τελευταίας μονάδας του συντελεστή που χρησιμοποιείται στην παραγωγή, ή το κόστος της τελευταίας μονάδας του προϊόντος που παράγεται. Με άλλα λόγια αντιπροσωπεύει τη μείωση του κόστους από μια μείωση της παραγωγής κατά 1 μονάδα ή την αύξηση του από την παραγωγή μιας επί πλέον μονάδας. Το οριακό κόστος (OK) λέγεται και διαφορικό κόστος.
- 5) Ο τρόπος υπολογισμού του κόστους. Το κόστος βασίζεται είτε σε λογιστικά στοιχεία, είτε σε γενικές πληροφορίες από ερωτηματολόγια οικονομικών μονάδων ή υπηρεσιών. Οπότε αντίστοιχα υπάρχει το λογιστικό κόστος και το εξωλογιστικό κόστος.

1.3. Ο σκοπός υπολογισμού του κόστους παραγωγής

Κοστολόγηση είναι το σύνολο των εργασιών που αποβλέπουν στο να κατατάξουν, να καταγράψουν και να επιμερίσουν κατάλληλα τις δαπάνες, ώστε να προσδιοριστεί το κόστος ενός προϊόντος, μιας παραγωγικής διαδικασίας ή μιας υπηρεσίας. Από το γενικό αυτό ορισμό προκύπτει ότι, προκειμένου για τη γεωργία, κοστολόγηση είναι η εργασία που γίνεται για να προσδιοριστεί το κόστος της παραγωγής ενός γεωργικού προϊόντος που παράγεται απ' τη γεωργική εκμετάλλευση ή τη μονάδα παραγωγής. Σκοπός δηλαδή της κοστολόγησης είναι να δώσει στους αρμόδιους φορείς (γεωργούς, συνεταιρισμούς, καταναλωτές, κράτος), τις απαραίτητες πληροφορίες που έχουν σχέση με το κόστος των προϊόντων.

Το εισόδημα του γεωργού είναι συνάρτηση δύο παραγόντων: του κόστους παραγωγής και της τιμής πώλησης των προϊόντων του. Επομένως, ο παραγωγός θα πρέπει να ξέρει τι του κοστίζει αυτό που παράγει και προσφέρει στην αγορά. Ανάλογα με την τιμή που παίρνει ο παραγωγός για τα προϊόντα του έχει ορισμένες εισπράξεις, τις οποίες χρησιμοποιεί για να πληρώσει τα έξοδα που έκανε για την παραγωγή του, δηλαδή για την αμοιβή των συντελεστών παραγωγής. Επομένως, όσο μεγαλύτερη είναι ή τιμή των προϊόντων, σε σχέση με το κόστος ανά μονάδα, για ορισμένη παραγωγή, τόσο το εισόδημα του γεωργού θα είναι μεγαλύτερο.

Αντίθετα, αν η τιμή του προϊόντος είναι ίση ή μικρότερη απ' το κόστος παραγωγής του, τότε ο γεωργός έχει οικονομικό αποτέλεσμα μηδέν ή αρνητικό, αντίστοιχα. Το αρνητικό αποτέλεσμα σημαίνει ζημιά για το γεωργό και αν αυτή συνεχίζεται επί σειρά ετών, τότε δε συμφέρει να ασχολείται με τη δουλειά αυτή και η γεωργική εκμετάλλευση θα πρέπει να εγκαταλείπεται.

Από την πρώτη ματιά θα έλεγε κανείς ότι η γνώση του ακριβούς κόστους παραγωγής αποβλέπει στον καθορισμό ικανοποιητικής τιμής πώλησης του προϊόντος. Αυτό όμως είναι μερικά αληθινό, γιατί τα γεωργικά προϊόντα δεν πουλιούνται πάντα με βάση το κόστος τους, όπως τα βιομηχανικά. Η κοστολόγηση έχει ευρύτερη αποστολή, να διαφωτίζει, όχι μόνο την όλη διαχείριση στη γεωργική εκμετάλλευση αλλά και την τιμολογιακή πολιτική του κράτους, που φροντίζει να στηρίζει με την αγροτική πολιτική του το γεωργικό τομέα.

Από τα παραπάνω συμπεραίνεται ότι η γνώση του κόστους παραγωγής, με την κοστολόγηση, έχει σημασία, τόσο για τον ίδιο τον γεωργό όσο και για το κράτος, καθώς επίσης και για τους καταναλωτές, που θα αγοράσουν τα αγροτικά προϊόντα.

Για το γεωργό έχει σημασία, γιατί αν έχει μεγάλο κόστος σε μια καλλιέργεια, θα προσπαθήσει να μειώσει κάποιες δαπάνες ή να επιλέξει άλλες καλλιέργειες πιο αποδοτικές ή να αυξήσει την ποσότητα των προϊόντων με τους ίδιους συντελεστές και καλύτερη τεχνική, ή να βελτιώσει την ποιότητα για να πετύχει καλύτερες τιμές, ή με συνδυασμό των παραπάνω να βελτιώσει το εισόδημα του⁴.

Επίσης γνωρίζοντας το κόστος θα μπορέσει να κάνει σύγκριση μεταξύ δύο άλλων ή περισσοτέρων τρόπων παραγωγής και επιλογή του λιγότερο δαπανηρού, για παράδειγμα αν συμφέρει το όργωμα με ζώα ή με ελκυστήρα, οι καλλιεργητικές εργασίες με χειρωνακτική εργασία ή με χρήση μηχανών και από ποιόν όγκο παραγωγής και πάνω πλεονεκτεί κάθε τρόπος παραγωγής κ.τ.λ. Πολλές άλλες αποφάσεις του γεωργού θα είναι σωστότερες, όταν στηρίζονται σε ορθές πληροφορίες, σχετικά με τα στοιχεία του κόστους.

Συχνά, μολονότι το κόστος μιας γεωργικής εκμετάλλευσης θεωρείται χαμηλό, ωστόσο είναι ψηλότερο από τον ανταγωνιστών της, δηλαδή αυτών που παράγουν τα ίδια προϊόντα. Αυτό σημαίνει ότι η διάρθρωση και η διαχείριση είναι ελαττωματική

---

⁴ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 64.

και χρειάζεται να ληφθούν μέτρα για την αναμόρφωση και την πιο αποδοτική λειτουργία της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Τέλος, η γνώση του κόστους παραγωγής και του χρόνου που απαιτείται να γίνει κάθε επιμέρους δαπάνη, βοηθάει στον προσδιορισμό των ποσοτικών και χρονικών αναγκών της γεωργικής εκμετάλλευσης σε χρήμα, για να πάρει ο γεωργός δάνειο απ' την Αγροτική Τράπεζα, την κατάλληλη εποχή.

Εκτός όμως απ' τη βοήθεια που μπορεί να προσφέρει η κοστολόγηση στη λήψη αποφάσεων, ένα αποτελεσματικό σύστημα κοστολόγησης είναι απαραίτητο για τον έλεγχο της πορείας και τον προγραμματισμό, σε μια σύγχρονη αγροτική εκμετάλλευση.

Για τον καταναλωτή, απ' την άλλη μεριά, το κόστος παραγωγής έχει σημασία, γιατί όταν τα προϊόντα διατροφής παράγονται σε χαμηλό κόστος, θα πωλούνται στην αγορά φθηνότερα, ώστε να μπορούν να τα αγοράσουν στις αναγκαίες ποσότητες και σε προσιτές τιμές και αυτοί που έχουν χαμηλά εισοδήματα (εργάτες, μικροϋπάλληλοι, χαμηλόμισθοι).

Το κράτος, τέλος, ενδιαφέρεται για την ευημερία των πολιτών του που είναι, κατά ένα ποσοστό, συνάρτηση της καλής διατροφής, της διαβίωσης και της υγείας τους. Η ευημερία μεγιστοποιείται, όταν όλοι οι πολίτες προμηθεύονται τα αγαθά και τις υπηρεσίες που προτιμούν και στις ποσότητες που επιθυμούν, στο μικρότερο δυνατό κόστος. Απ' την άλλη μεριά, σε περιπτώσεις που το κόστος παραγωγής είναι ψηλό, το κράτος παρεμβαίνει με διάφορα μέτρα πολιτικής τιμών, τέτοια ώστε να βελτιώσει την οικονομική θέση των γεωργών και συγχρόνως να μην επιβαρύνεται η κατανάλωση με πολύ ψηλές τιμές των προϊόντων.

Επίσης, όταν η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων είναι μικρή, δηλαδή η τιμή των προϊόντων μας σε σχέση με παρόμοια προϊόντα που προσφέρουν οι ανταγωνιστές μας στη διεθνή αγορά είναι μεγαλύτερη (λόγω ψηλότερου κόστους), το κράτος παρέχει κίνητρα στις εξαγωγές, ώστε να καταστήσει τα προϊόντα ανταγωνιστικά. Εξάλλου, από τη γνώση του κόστους των γεωργικών προϊόντων, το κράτος μπορεί να καθορίσει ένα σύστημα ζωνών καλλιέργειας, που θα βασίζεται στα συγκριτικά πλεονεκτήματα κάθε περιοχής.

Το κράτος μπορεί, επιπλέον, να ασκήσει τιμολογιακή πολιτική και αγορανομικό έλεγχο των τιμών των προϊόντων στην αγορά. Η σωστή τιμολογιακή πολιτική ισχύει περισσότερο για τα βιομηχανικά προϊόντα ή όπου μπορεί να επηρεαστεί άμεσα η τιμή, δεν ισχύει όμως στις περιπτώσεις που την παραγωγή ρυθμίζουν μονοπώλια ή

όταν η τιμή διαμορφώνεται σε διεθνή επίπεδα, όπως συμβαίνει με τα σιτηρά, μπαμπάκι, καφέ κ.ά. προϊόντα⁵.

1.4. Κατηγορίες και η σημασία διάκρισης του κόστους παραγωγής

Σύμφωνα με τα προηγούμενα, το σύνολο των οικονομικών θυσιών που καταβάλλει η γεωργική εκμετάλλευση, για να πετύχει την παραγωγή μιας ποσότητας προϊόντων, ονομάζεται συνολικό κόστος παραγωγής (Σ.Κ.). Το συνολικό κόστος είναι μία γενική έννοια και μπορεί να καταταχθεί σε διάφορες κατηγορίες⁶:

- 1) Το συνολικό κόστος παραγωγής μπορεί, σε σχέση με τη χρονική περίοδο που αναφέρεται, να διακριθεί σε βραχυχρόνιο και μακροχρόνιο. Βραχυχρόνιο κόστος είναι εκείνο που αναφέρεται σε χρονική περίοδο, η οποία είναι τόσο μικρή, ώστε η εκμετάλλευση να μην μπορεί να μεταβάλει ποσοτικά και ποιοτικά όλους ή ορισμένους συντελεστές παραγωγής.
- 2) Αντίθετα, το μακροχρόνιο κόστος αναφέρεται σε χρονική περίοδο τόσο μεγάλη, που η επιχείρηση μπορεί να μεταβάλει, ποιοτικά και ποσοτικά, όλους τους συντελεστές της παραγωγής. Έτσι, τα στοιχεία που συνθέτουν το συνολικό κόστος θεωρούνται όλα ως μεταβλητά στη μακροχρόνια θεώρηση, ενώ στη βραχυχρόνια υπάρχουν στοιχεία σταθερά και μεταβλητά.

Το βραχυχρόνιο συνολικό κόστος μπορεί να διαιρεθεί στα δύο ακόλουθα τμήματα:

- 1) Σταθερό κόστος (fixed cost). Είναι το μέρος της συνολικής επιβάρυνσης, το οποίο δεν μεταβάλλεται με τη μεταβολή (αύξηση ή μείωση) του όγκου της παραγωγής. Οι επιβαρύνσεις που αποτελούν το σταθερό κόστος δεν έχουν άμεση σχέση με τη φύση και τον όγκο της παραγωγής.
- 2) Μεταβλητό κόστος (variable cost). Είναι το μέρος των συνολικών επιβαρύνσεων, το οποίο βρίσκεται σε συσχετισμό με τη φύση και τον όγκο της παραγωγής.

Μεταξύ των κατηγοριών αυτών του κόστους υπάρχουν οι ακόλουθες σχέσεις:

---

⁵ Λιανός, Θ., Δαμιανός, Δ., Μέργος, Γ., Ντεμούσης, Μ., Κατρανίδης, Σ., 1998. *Αγροτική οικονομική: θεωρία και πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου, 2^η Έκδοση, σελ. 44.

⁶ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 31.

- 1) Το συνολικό κόστος παραγωγής (Σ.Κ.) είναι ίσο με το άθροισμα του σταθερού κόστους (Στ. Κ.) και του μεταβλητού κόστους (Μ.Κ.).
- 2) Το μέσο κόστος (Μσ.Κ.) είναι ίσο με το πηλίκο του συνολικού κόστους (Σ.Κ.) προς το συνολικό προϊόν (Σ.Πρ.). Άρα το μέσο κόστος είναι ίσο με το άθροισμα του μέσου σταθερού κόστους (Μσ.Στ.Κ.) και του μέσου μεταβλητού κόστους (Μσ.Μ.Κ.).

Ο υπολογισμός και η μελέτη των συνολικών δαπανών και του συνολικού κόστους είναι χρήσιμοι δείκτες τόσο για το γεωργό, όσο και για την πολιτεία προκειμένου να πάρουν αποφάσεις για το σχεδιασμό και πολιτική. Όμως η γνώση του συνολικού κόστους δεν βοηθάει για αποφάσεις βελτίωσης μέσα στους κλάδους παραγωγής. Σε τέτοιου είδους αποφάσεις βοηθούν το πρότυπο κόστος και κυρίως η διάκριση σε σταθερό και μεταβλητό. Η διάκριση σε σταθερό και μεταβλητό βοηθάει στη λήψη αποφάσεων σχετικά με την αναγκαία εντατικοποίηση, και τα κατώτερα όρια απασχόλησης των γεωργικών μηχανημάτων και των αναγκαίων αποδόσεων των κλάδων παραγωγής, ώστε να συμφέρει η διατήρησή τους στην γεωργική επιχείρηση⁷.

1.5. Η σημασία του κόστους παραγωγής

Η σημασία της γνώσης του κόστους παραγωγής κάθε φυτικού προϊόντος είναι αναμφισβήτητα μεγάλη τόσο από άποψη ιδιωτικής, όσο και από πλευράς εθνικής αγροτικής οικονομίας. Η ιδιωτική πλευρά ενδιαφέρεται για τη γνώση του κόστους παραγωγής κάθε φυτικού προϊόντος, διότι δια σύγκρισης του με την επιτυγχανόμενη τιμή πώλησεως καθορίζεται η ανταγωνιστικότητα και συνεπώς το μέλλον αυτού. Πράγματι, μόνο όταν είναι γνωστό το κόστος παραγωγής ενός προϊόντος, παράλληλα με τη διαμορφούμενη τιμή του, τότε επισημαίνεται η ανταγωνιστικότητα του και η ανάγκη διερευνήσεως του προ της διακοπής της παραγωγής του. Παρά το γεγονός ότι η πλειονότητα των ελλήνων γεωργών ενδιαφέρεται άμεσα για το γεωργικό εισόδημα και έμμεσα για το κέρδος, που συνδέεται με τη σχέση τιμής πώλησης - κόστους παραγωγής, εν τούτοις η γνώση του κόστους και της διαρθρώσεώς του είναι σημαντική για τη βελτίωση του γεωργικού εισοδήματος.

---

⁷ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 75.

Βέβαια, η μεγαλύτερη προσοχή στρέφεται προς τα προϊόντα εκείνα, τα οποία προορίζονται για την αγορά, αφού για τα προϊόντα αυτά η σχέση τιμής πώλησης - κόστους παραγωγής παίζει αποφασιστικό ρόλο για τη συνέχιση ή μη της παραγωγής τους. Με τη δυνατότητα σήμερα εύκολης μεταφοράς των γεωργικών προϊόντων από περιοχή σε περιοχή εντός της χώρας και ελεύθερης διακίνησης αυτών από χώρα σε χώρα, το κόστος παραγωγής τους αποτελεί τη βάση της ανταγωνιστικότητάς τους, πέραν της επιτυγχανομένης ποιότητας. Αν ληφθεί υπόψη, ότι ο μεμονωμένος γεωργός δεν μπορεί να επηρεάσει τη διαμόρφωση της τιμής των προϊόντων, τότε μπορεί να λεχθεί ότι η διατήρηση του στην παραγωγή θα εξαρτηθεί από τη διαμόρφωση του κόστους παραγωγής και τη δυνατότητα επηρεασμού του. Συμπερασματικά, τόσο οι οικογενειακής μορφής γεωργοί, πολύ δε περισσότερο οι επιχειρηματίες στηρίζουν κατά μεγάλο ποσοστό ή αποκλειστικά στο κόστος παραγωγής τη συνέχιση της παραγωγής και το μέλλον της εκμετάλλευσής τους.

Η εθνική πλευρά της αγροτικής οικονομίας ενδιαφέρεται για τη γνώση του κόστους παραγωγής κάθε φυτικού προϊόντος, διότι αποτελεί μια πρώτη βάση για τον καθορισμό των τιμών ασφαλείας. Πράγματι, η εξαγγελία των τιμών των γεωργικών προϊόντων στο πλαίσιο της ασκούμενης γεωργικής πολιτικής, εκτός των άλλων παραγόντων, στηρίζεται σε κάποια ένδειξη του κόστους παραγωγής αυτών. Βέβαια, το κόστος παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος εξαρτάται από την περιοχή, την απόδοση και το μέγεθος του αντίστοιχου κλάδου παραγωγής, την εφαρμοζόμενη τεχνολογία, τη χρησιμοποιούμενη τεχνική, κλπ., πλην όμως και η γνώση της διακύμανσης συναρτήσει των προαναφερθέντων παραγόντων αποτελεί μια βάση στήριξης της εξαγγελιομένης τιμής. Τη σημασία του κόστους παραγωγής των φυτικών προϊόντων, για τον καθορισμό της τιμής ασφαλείας, έχουν συνειδητοποιήσει τόσο ο κρατικός φορέας, όσο και ο φορέας των ενώσεων των γεωργών. Πράγματι, τόσο ο πρώτος, όσο και ο δεύτερος προσπαθούν για τον καθορισμό των τιμών των γεωργικών προϊόντων, να στηρίζονται στην κατά προσέγγιση γνώση του κόστους παραγωγής.

Εκτός όμως από τη βάση καθορισμού της τιμής, η γνώση του κόστους των φυτικών προϊόντων και ειδικότερα της σύνθεσής τους είναι ενδιαφέρουσα για την εθνική αγροτική οικονομία, διότι επισημαίνει το επίπεδο τεχνολογικής ανάπτυξης και αποκαλύπτει τις τυχόν διαρθρωτικές αδυναμίες των χρησιμοποιούμενων συντελεστών. Έτσι, τα προγράμματα εκσυγχρονισμού και ανάπτυξης της γεωργίας κατευθύνονται προς τους κλάδους παραγωγής και τις φάσεις εκείνες της παραγωγικής

διαδικασίας, που υπόσχονται μεγαλύτερη επιτυχία. Εξ άλλου, η κάθε εξαγγελόμενη και επιδιωκόμενη από την πολιτεία αναδιάρθρωση των κλάδων γεωργικής παραγωγής στηρίζεται στο κόστος παραγωγής τους συγκριτικά με την τιμή πώλησης⁸.

1.6. Η διάκριση του κόστους παραγωγής

Το κόστος παραγωγής των φυτικών προϊόντων διακρίνεται σε διάφορα είδη με βάση το περιεχόμενό του, το χρόνο υπολογισμού του και τον επιδιωκόμενο σκοπό. Η διάκριση αυτή είναι χρήσιμη για τη διερεύνηση της υφισταμένης συνθέσεως του κόστους παραγωγής κάθε φυτικού προϊόντος και για την προοπτική βελτιώσής του.

1.6.1. Η διάκριση από πλευράς περιεχομένου

Το κόστος παραγωγής των φυτικών προϊόντων διακρίνεται από άποψη περιεχομένου σε συνολικό, σταθερό, μεταβλητό, οριακό, κ.λ.π.

Συνολικό κόστος παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος είναι το σύνολο της αμοιβής ή της δαπάνης όλων των χρησιμοποιούμενων συντελεστών για την παραγωγή του. Η έκφραση του ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος προκύπτει από τη διαίρεση του συνολικού κόστους με τη συνολική παραγωγή του. Η σημασία του συνολικού κόστους επισημάνθηκε στην έννοια και παρουσίαση του κόστους παραγωγής και θα επισημανθεί στην παρουσίαση του σταθερού και μεταβλητού κόστους⁹.

Σταθερό κόστος παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος είναι το σύνολο της αμοιβής ή της δαπάνης των χρησιμοποιούμενων σταθερών συντελεστών για την παραγωγή του. Η έκφραση του ανά μονάδα παραγόμενου προϊόντος προκύπτει από τη διαίρεση του σταθερού κόστους με τη συνολική παραγωγή του. Το σταθερό κόστος είναι από τη φύση του ανεξάρτητο από τον όγκο του παραγόμενου προϊόντος, που επιτυγχάνεται με την εντατικοποίηση ή την αύξηση του μεγέθους του αντίστοιχου κλάδου

---

⁸ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 35.

⁹ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 6.

παραγωγής μέχρι την πλήρη απασχόληση ή αξιοποίηση των σταθερών συντελεστών παραγωγής. Στο σταθερό κόστος περιλαμβάνεται το ενοίκιο (τεκμαρτό και καταβαλλόμενο) του χρησιμοποιούμενου εδάφους και οι ετήσιες δαπάνες (απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιστρο και τόκος) των διαφόρων μορφών του σταθερού κεφαλαίου. Το σταθερό κόστος εξυπηρετεί συνήθως περισσότερους του ενός κλάδους φυτικής και ζωικής παραγωγής και γι' αυτό είναι συνήθως γνωστό και ως έμμεσο ή γενικό κόστος. Η γνώση του σταθερού κόστους έχει ιδιαίτερη σημασία για την οικονομικότητα του κλάδου φυτικής ή ζωικής παραγωγής και τη μεγιστοποίηση του αναμενόμενου οικονομικού αποτελέσματος. Η απότομη μείωση του σταθερού κόστους ανά μονάδα παραγομένου προϊόντος, συναρτήσει του όγκου παραγωγής, υποχρεώνει σε εντατικοποίηση του αντίστοιχου κλάδου παραγωγής. Αυτό ισχύει ακόμα περισσότερο στις περιπτώσεις κλάδων παραγωγής με υψηλό σταθερό κόστος.

Μεταβλητό κόστος παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος είναι το σύνολο της αμοιβής ή της αξίας των χρησιμοποιούμενων μεταβλητών συντελεστών για την παραγωγή του. Η έκφραση του ανά μονάδα παραγομένου προϊόντος προκύπτει από τη διαίρεση του μεταβλητού κόστους με τη συνολική παραγωγή του. Το μεταβλητό κόστος μεταβάλλεται από τη φύση του με τον όγκο του παραγομένου προϊόντος, που είναι συνάρτηση είτε του βαθμού εντατικότητας, είτε του μεγέθους του αντίστοιχου κλάδου παραγωγής. Στο μεταβλητό κόστος περιλαμβάνονται η αμοιβή της χρησιμοποιούμενης οικογενειακής και ξένης εργασίας, η αμοιβή των χρησιμοποιούμενων ξένων μηχανημάτων υπό μορφή εργασίας και δικαιωμάτων, η αξία του χρησιμοποιούμενου μεταβλητού κεφαλαίου (σπόροι, λιπάσματα, φάρμακα, καύσιμα και λιπαντικά ιδίων μηχανημάτων και τόκος αυτών), οι φόροι παραγωγής, τα αρδευτικά τέλη, κ.λ.π. Το μεταβλητό κόστος συνδέεται άμεσα με κάθε κλάδο φυτικής παραγωγής και γι' αυτό είναι συνήθως γνωστό και ως άμεσο ή ειδικό κόστος. Το μεταβλητό κόστος καθορίζει την εντατικότητα και συνεπώς το επίπεδο παραγωγής κάθε φυτικού προϊόντος. Αυτό σημαίνει είτε περαιτέρω αύξηση αυτού, εφ' όσον η σχέση απόδοσης και μεταβλητού κόστους είναι ευνοϊκή, είτε περιορισμό αυτού, εφ' όσον η ανωτέρω σχέση δεν είναι ευνοϊκή.

Οριακό κόστος παραγωγής ενός φυτικού ή ζωικού προϊόντος είναι το κόστος της τελευταίας μονάδος του παραγομένου προϊόντος, δηλαδή το ποσό το οποίο προστίθεται στο συνολικό κόστος από την παραγωγή μιας επί πλέον μονάδας του προϊόντος. Το οριακό κόστος υπολογίζεται είτε δια διαίρεσης της διαφοράς δύο διαδοχικών τιμών του μεταβλητού κόστους με τη διαφορά δύο διαδοχικών

ποσοτήτων του επιτυγχανόμενου προϊόντος, είτε δια διαίρεσης του προστιθέμενου κόστους με το προστιθέμενο προϊόν. Η γνώση του οριακού κόστους είναι μεγάλης σημασίας αφού καθορίζει το ύψος του παραγομένου προϊόντος, πέραν του οποίου το κόστος της τελευταίας του μονάδος δεν καλύπτεται από την τιμή πωλήσεως του προϊόντος¹⁰.

1.6.2. Η διάκριση από πλευράς χρόνου υπολογισμού

Το κόστος παραγωγής των φυτικών προϊόντων διακρίνεται από άποψης χρόνου υπολογισμού του σε προϋπολογιστικό και απολογιστικό.

Προϋπολογιστικό ή προϋπολογιζόμενο κόστος είναι η προσπάθεια πρόβλεψης του ποσού, στο οποίο θα ανέλθει το κόστος ενός συγκεκριμένου προϊόντος κατά την παραγωγική διαδικασία του προσεχούς έτους. Η ακρίβεια του προϋπολογιστικού κόστους, εξαρτάται από τα τεχνικοοικονομικά δεδομένα που απαιτήθηκαν και πραγματοποιήθηκαν το προηγούμενο έτος, από την πείρα του υπολογίζοντος αυτό και από τις συνθήκες της παραγωγικής διαδικασίας, που πρόκειται να επικρατήσουν την προσεχή περίοδο στη γεωργική εκμετάλλευση. Πράγματι, οι απαιτηθέντες συντελεστές παραγωγής και οι επιτευχθείσες αποδόσεις και τιμές, σε συνδυασμό με τις προβλεπόμενες συνθήκες παραγωγής, αποτελούν τη βάση υπολογισμού του προϋπολογιστικού κόστους. Το προϋπολογιστικό κόστος ενός φυτικού προϊόντος είναι χρήσιμο για μεν το γεωργό στην περίπτωση προπώλησεως της αναμενόμενης παραγωγής του, για δε το κράτος στην περίπτωση καθορισμού των τιμών προ της έναρξης της καλλιέργειας του φυτού.

Απολογιστικό κόστος είναι το πραγματοποιούμενο στην πράξη κόστος, που προσδιορίζεται απολογιστικά μετά τη λήξη της παραγωγικής διαδικασίας του αντίστοιχου κλάδου παραγωγής. Με άλλα λόγια, το απολογιστικό κόστος είναι το πραγματικό κόστος ενός φυτικού ή ζωικού προϊόντος, που προκύπτει ως αποτέλεσμα τηρήσεως γεωργικών λογαριασμών κατά τη διάρκεια της παραγωγικής διαδικασίας του αντίστοιχου κλάδου παραγωγής. Απολογιστικό κόστος είναι το πραγματοποιηθέν κόστος υπό τις συνθήκες, που επικράτησαν κατά τη διάρκεια μιας συγκεκριμένης

---

¹⁰ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 7.

χρονικής περιόδου. Το απολογιστικό κόστος πληροφορεί το γεωργό για την τιμή που πρέπει να ζητήσει, ιδίως για τα προϊόντα που ολόκληρη η ποσότητα τους συγκομίζεται πριν από τη διάθεση της στην αγορά. Από πλευράς όμως βελτίωσης του κόστους η γνώση αυτού έχει αφ' ενός μεν ιστορική σημασία, αφού αναφέρεται στο παρελθόν, αφ' ετέρου δε περιορισμένο ενδιαφέρον, αφού οι τυχόν προτεινόμενες βελτιώσεις αφορούν ουσιαστικά τη μεθεπόμενη παραγωγική διαδικασία¹¹.

1.6.3. Η διάκριση του κόστους παραγωγής ανάλογα με τον επιδιωκόμενο σκοπό

Το κόστος παραγωγής των φυτικών προϊόντων διακρίνεται από πλευράς επιδιωκόμενου σκοπού σε ιστορικό, κανονικό και πρότυπο. Ιστορικό ή πραγματικό κόστος είναι το αποτελούμενο από το σύνολο των δαπανών, που πραγματοποιήθηκαν για την παραγωγή του συγκεκριμένου προϊόντος. Αυτό σημαίνει ότι για τον προσδιορισμό του ιστορικού κόστους δεν λαμβάνεται υπόψη ο χαρακτήρας των δαπανών από τις οποίες αποτελείται. Με άλλα λόγια, για τον προσδιορισμό του ιστορικού κόστους συνυπολογίζονται και όλες εκείνες οι δαπάνες, οι οποίες δεν έχουν ομαλό ή κανονικό χαρακτήρα, αλλά συμβαίνουν σε έκτακτες περιστάσεις. Το ίδιο ισχύει και για την επιτυγχανόμενη απόδοση του προϊόντος ή των προϊόντων. Η γνώση του ιστορικού κόστους είναι απαραίτητη για τον διευθύνοντα την εκμετάλλευση γεωργό, διότι αποτελεί μια πραγματικότητα για τη λήψη των μελλοντικών του αποφάσεων.

Κανονικό κόστος είναι το απαλλαγμένο από ανώμαλες ή τυχαίες δαπάνες, δηλαδή περιλαμβάνει τις αναγκαίες δαπάνες υπό κανονικές συνθήκες παραγωγικής διαδικασίας. Το αυτό γίνεται και για την απόδοση του προϊόντος ή των προϊόντων. Αν ληφθεί υπόψη ότι η γεωργική παραγωγή επηρεάζεται από πολλούς παράγοντες, τεχνικούς ή φυσικούς και οικονομικούς, τότε μπορεί να λεχθεί ότι το κανονικό κόστος έχει μάλλον θεωρητικό χαρακτήρα. Το κανονικό κόστος χρησιμοποιείται για συγκρίσεις μεταξύ διαφόρων μεθόδων παραγωγής, για συγκρίσεις μεταξύ δύο εκμεταλλεύσεων που παράγουν το ίδιο προϊόν και για συγκρίσεις μεταξύ δύο διαφορετικών χρονικών περιόδων της αυτής εκμεταλλεύσεως. Το κανονικό κόστος

---

¹¹ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 8.

χρησιμοποιείται επίσης και ως μέσον ελέγχου του ιστορικού κόστους, σε συνδυασμό με τη λήψη των αναγκαίων μέτρων για τη μη επανεμφάνιση ανωμάλων δαπανών στο μέλλον.

Πρότυπο κόστος ενός προϊόντος είναι το ποσό, στο οποίο μπορεί να ανέλθει το κόστος παραγωγής αυτού, υπό ιδεώδεις ή κανονικές συνθήκες παραγωγικής διαδικασίας του αντίστοιχου κλάδου γεωργικής παραγωγής. Όπως φαίνεται από τον ορισμό υπάρχει διαφορά μεταξύ των ερευνητών, όσο αφορά στις συνθήκες παραγωγικής διαδικασίας. Άλλοι προβάλλουν τις ιδεώδεις συνθήκες, οι οποίες όμως στην πράξη δεν είναι εφικτές, ενώ άλλοι ταυτίζουν τις ιδεώδεις με τις κανονικές συνθήκες, οι οποίες προσδιορίζονται και πραγματοποιούνται όταν δεν παρατηρείται κάποια διατάραξη στην παραγωγική διαδικασία. Το πρότυπο κόστος ενός προϊόντος αποτελεί μέτρο σύγκρισης με το κόστος κάθε συγκεκριμένης εκμεταλλεύσεως για τον έλεγχο της παραγωγικότητας και οικονομικότητας του κλάδου παραγωγής¹².

1.7. Οι παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος παραγωγής των προϊόντων

Πολλοί και διάφοροι είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων. Άλλοι απ' αυτούς είναι κοινοί για όλα τα φυτικά προϊόντα, ενώ άλλοι συνδέονται άμεσα με ορισμένο ή ορισμένα προϊόντα. Οι κοινοί παράγοντες, που συναντώνται στους κλάδους της φυτικής παραγωγής, είναι η απόδοση, το μέγεθος και ο βαθμός εκμηχάνισης. Πράγματι, από πολλές έρευνες που έγιναν στην Ελλάδα κατά την τελευταία 25ετία σε κλάδους φυτικής παραγωγής κατέδειξαν την ευνοϊκή επίδραση της αύξησης της απόδοσης, του μεγέθους και του βαθμού εκμηχανίσεως εντός ορισμένων ορίων επί του κόστους παραγωγής των φυτικών προϊόντων.

Η επίδραση καθενός από τους κοινούς και κάθε εξειδικευμένου παράγοντα πρέπει να μελετάται από τους γεωργούς, ανάλογα με τον κλάδο παραγωγής και να γίνεται χρήση αυτών για τη μείωση του κόστους παραγωγής και τη βελτίωση του κέρδους

---

¹² Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 9.

και του εισοδήματος, ανάλογα με την παραγωγική κατεύθυνση φυτικής παραγωγής, ζωικής παραγωγής κλπ¹³.

1.8. Η ανάλυση του κόστους παραγωγής

Η γνώση του κόστους παραγωγής ενός φυτικού ή ζωικού προϊόντος είναι μικρής σημασίας εφόσον δεν συνοδεύεται από πλήρη ανάλυση επί τη βάση ορισμένων παραγόντων. Πράγματι, η επισήμανση των ασθενών σημείων του κόστους παραγωγής ενός γεωργικού προϊόντος, στα οποία μπορεί να στηριχθεί η βελτίωση αυτού, είναι δυνατή με τη σωστή ανάλυση και σύγκριση εκείνων των παραγόντων, που επηρεάζουν άμεσα και έμμεσα τη διαμόρφωσή του. Από τις διάφορες αναλύσεις που συνοδεύουν συνήθως το κόστος παραγωγής, σπουδαιότερες είναι αφενός μεν εκείνη κατά συντελεστές ή φορείς παραγωγής, αφετέρου δε εκείνη κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας ή κατά βασικές κατηγορίες. Σ' αυτές μπορεί να προστεθεί και εκείνη σε σταθερό και μεταβλητό, που για τη σημασία της έγινε λόγος στη διάκριση του κόστους παραγωγής από πλευράς περιεχομένου¹⁴.

1.8.1. Η ανάλυση κατά συντελεστές ή φορείς παραγωγής

Η ανάλυση του συνολικού κόστους παραγωγής ενός φυτικού ή ζωικού προϊόντος κατά συντελεστές ή φορείς παραγωγής, δείχνει αφενός μεν τη συμμετοχή καθενός απ' αυτούς στο σύνολο αυτού, αφετέρου δε το χαρακτηρισμό του αντίστοιχου κλάδου παραγωγής ως κλάδου έντασης εργασίας ή κεφαλαίου. Η συμμετοχή κάθε συντελεστή παραγωγής στη διαμόρφωση του συνολικού κόστους και η σύγκριση με την αντίστοιχη του προτύπου κόστους ή με την αντίστοιχη του μέσου όρου της περιοχής οδηγεί σε ωφέλιμες διαπιστώσεις, όσον αφορά την ορθολογιστική ή μη οργάνωση των συντελεστών παραγωγής στο δεδομένο κλάδο παραγωγής. Από τη

---

¹³ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 17.

¹⁴ Μαριόλης, Θ., 1997. *Ποσοτική εκτίμηση των επιπτώσεων της υποτίμησης στο κόστος παραγωγής: Βασισμένη στον πίνακα εισροών - εκροών της ελληνικής οικονομίας για το έτος 1988*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 21.

σύγκριση αυτή επισημαίνονται η κατεύθυνση προς την οποία πρέπει να στραφεί η δυνατότητα βελτίωσης του κόστους παραγωγής και τα περιθώρια της βελτίωσης αυτής υπό την υπάρχουσα τεχνολογία και την εφαρμοζόμενη γεωργική τεχνική¹⁵.

1.8.2. Ανάλυση κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας ή κατά βασικές κατηγορίες

Η ανάλυση του συνολικού κόστους παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας (π.χ. προετοιμασία χωραφιού, σπορά, λίπανση, καλλιεργητικές φροντίδες, καταπολέμηση ασθενειών, άρδευση, συγκομιδή, κ.λ.π.) είναι περισσότερο συγκεκριμένη της προηγούμενης διάκρισης και συνεπώς περισσότερο χρήσιμη. Πράγματι, με την ανάλυση αυτή επισημαίνονται οι σπουδαιότερες φάσεις από πλευράς συμμετοχής τους στη διαμόρφωση του κόστους παραγωγής. Έτσι, η προσοχή του γεωργού στρέφεται κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, προς τις φάσεις παραγωγικής διαδικασίας με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο κόστος παραγωγής, διότι οποιαδήποτε βελτίωση των φάσεων αυτών παραγωγικής διαδικασίας θα συμβάλει ουσιαστικά στη μείωση του κόστους παραγωγής. Το ίδιο επιδιώκεται και με την ανάλυση του συνολικού κόστους παραγωγής ενός φυτικού προϊόντος κατά βασικές κατηγορίες (εργασία, ετήσιες δαπάνες). Έτσι, είναι δυνατή η επισήμανση όχι μόνο της σπουδαιότερης ή των σπουδαιότερων φάσεων παραγωγικής διαδικασίας ή βασικών κατηγοριών δαπανών, αλλά και κάθε συντελεστή παραγωγής εντός αυτών (εργασία, αναλώσιμα μηχανήματα, κ.λ.π.). Πράγματι, η βελτίωση του κόστους μιας φάσης παραγωγικής διαδικασίας ή μιας βασικής κατηγορίας, η οποία συμμετέχει κατά 30, 40, 50 ή 60% στο συνολικό κόστος, θα είναι πιο ουσιαστική, έστω κι αν μειωθεί κατά 30 ή 40%, από τη βελτίωση του κόστους μιας φάσης παραγωγικής διαδικασίας ή μιας βασικής κατηγορίας η οποία συμμετέχει κατά 5 ή 10% στο συνολικό κόστος, έστω κι αν μειωθεί κατά 50, 60, 70 ή και 80%¹⁶.

---

¹⁵ Μαριόλης, Θ., 1997. *Ποσοτική εκτίμηση των επιπτώσεων της υποτίμησης στο κόστος παραγωγής: Βασισμένη στον πίνακα εισροών - εκροών της ελληνικής οικονομίας για το έτος 1988*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική, σελ. 32.

¹⁶ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 18.

Κεφάλαιο 2^ο - Μέθοδοι κοστολόγησης, δαπάνες και εισοδήματα παραγωγής αγροτικών προϊόντων

2.1. Οι συντελεστές της αγροτικής παραγωγής

Οι παραγωγικές μονάδες στη γεωργία έχουν σαν έργο τον συνδυασμό των συντελεστών παραγωγής με σκοπό την παραγωγή προϊόντων. Παραδοσιακοί συντελεστές θεωρούνται ως γνωστό η φύση, η εργασία, το κεφάλαιο και ο επιχειρηματίας¹⁷.

2.2. Οι κατηγορίες δαπανών στην αγροτική παραγωγή

Με τον όρο δαπάνες νοούνται οι θυσίες (σε χρηματικές μονάδες) που καταβάλλονται για την παραγωγή προϊόντων. Οι δαπάνες διακρίνονται κατά συντελεστή σε δαπάνες εδάφους, εργασίας, κεφαλαίου και λοιπές δαπάνες. Ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους διακρίνονται σε¹⁸:

- 1) Σταθερές - μεταβλητές. Σταθερές δαπάνες είναι οι δαπάνες που δεν επηρεάζονται από τον όγκο της παραγωγής, σε αντίθεση με τις μεταβλητές δαπάνες που επηρεάζονται και επηρεάζουν τον όγκο παραγωγής. Η διάκριση αυτή είναι ιδιαίτερης σημασίας για τον προσανατολισμό του γεωργού προς εντατικοποίηση ή εκτατικοποίηση και για τον προσδιορισμό των κατώτερων αποδόσεων που συμφέρουν την παραμονή ή την εισαγωγή ενός κλάδου σε μια γεωργική επιχείρηση, καθώς και την αγορά ή ενοικίαση ενός μηχανήματος από μια γεωργική επιχείρηση. Οι σταθερές και οι μεταβλητές δαπάνες είναι στενά συνδεδεμένες με το σταθερό και το μεταβλητό κόστος καθώς και με το σταθερό και το μεταβλητό κεφάλαιο.

---

¹⁷ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 50.

¹⁸ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσάνιτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 51.

- 2) Χρηματικές - μη χρηματικές. Χρηματικές είναι αυτές που πραγματικά πληρώνονται, λέγονται δε και πληρωνόμενες (π.χ. αμοιβή εργατών), και μη χρηματικές ή τεκμαρτές είναι αυτές που υπολογίζονται (π.χ. ενοίκιο ιδιόκτητων χωραφιών).
- 3) Ενεργητικού - παθητικού. Ενεργητικού είναι οι δαπάνες του ενεργητικού κεφαλαίου και παθητικού του κεφαλαίου του παθητικού ή των τρίτων.

Ειδικότερα στις δαπάνες κεφαλαίου υπάρχουν δαπάνες αναλώσιμου (και δαπάνες μόνιμου κεφαλαίου. Δαπάνες μόνιμου κεφαλαίου είναι ο τόκος, οι αποσβέσεις, η συντήρηση και επισκευές, οι φόροι και ασφάλιστρα.

Οι συνολικές δαπάνες που καταβάλλονται για να φτάσουν τα αγροτικά προϊόντα, στην αγορά, ανάλογα με τη φύση τους και το αντικείμενο στο οποίο αναφέρονται, διακρίνονται σε δύο μεγάλες κατηγορίες: σε δαπάνες παραγωγής και σε δαπάνες εμπορίας των προϊόντων.

Οι δαπάνες παραγωγής αποτελούν το σύνολο των οικονομικών θυσιών για την ολοκλήρωση της παραγωγικής διαδικασίας. Οι δαπάνες αυτές αναφέρονται στην αξία των αγαθών και υπηρεσιών που χρησιμοποιούνται για την παραγωγή των προϊόντων. Η έννοια της παραγωγής περιλαμβάνει όλα τα στάδια μέχρι το σημείο που τα προϊόντα είναι έτοιμα για εμπορία.

Οι δαπάνες εμπορίας είναι το σύνολο των οικονομικών θυσιών που γίνονται για τον εκχρηματισμό των προϊόντων της εκμετάλλευσης μετά το στάδιο της παραγωγής. Οι δαπάνες αυτές περιλαμβάνουν την αξία των αγαθών και υπηρεσιών που χρησιμοποιούνται στη συσκευασία, τυποποίηση, αποθήκευση, διατήρηση, μεταφορά των προϊόντων στην αγορά κ.τ.λ.¹⁹.

2.2.1 Ανάλογα με το χρόνο υπολογισμού

Ανάλογα με το χρόνο υπολογισμού, οι κατηγορίες δαπανών στην αγροτική παραγωγή διακρίνονται σε²⁰:

---

¹⁹ Βαρβάκης, Κ., 2003. *Κοστολόγηση και κοστολογική οργάνωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, σελ. 45.

²⁰ Ζιάγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσάνιτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 51.

- 1) Προϋπολογιστικές, όταν υπολογίζονται πριν πραγματοποιηθούν δηλαδή προτού αρχίσει η καλλιεργητική περίοδος.
- 2) Τρέχουσες, όταν υπολογίζονται την εποχή που πραγματοποιούνται.
- 3) Απολογιστικές, όταν υπολογίζονται μετά απ' την πραγματοποίησή τους, δηλαδή μετά το τέλος της καλλιεργητικής περιόδου.

2.2.2. Ανάλογα με τις προϋποθέσεις εκτίμησης

Ανάλογα με τις προϋποθέσεις εκτίμησης, οι κατηγορίες δαπανών στην αγροτική παραγωγή διακρίνονται σε²¹:

- 1) Ιστορικές ή πραγματικές. Αυτές αφορούν τις δαπάνες που οπωσδήποτε έγιναν, ανεξάρτητα αν η καταβολή τους ήταν κανονική ή σκόπιμη. Με βάση αυτές τις δαπάνες και την παραγωγή που πραγματοποιήθηκε, υπολογίζεται το πραγματικό (ή ιστορικό) κόστος παραγωγής. Το κόστος αυτό διαμορφώθηκε σε ορισμένο χώρο και χρόνο, σε δεδομένο φυσικό, τεχνικό και οικονομικοκοινωνικό περιβάλλον.
- 2) Κανονικές. Οι δαπάνες που καταβάλλονται με κανονικές συνθήκες, σ' ένα δεδομένο φυσικό, τεχνικό και οικονομικοκοινωνικό περιβάλλον, δηλαδή οι δαπάνες που δεν οφείλονται σε ανώμαλες ή τυχαίες καταστάσεις. Με βάση τις δαπάνες αυτές και με μια κανονική παραγωγή, υπολογίζεται το κανονικό κόστος παραγωγής.
- 3) Δεοντολογικές ή πρότυπες. Είναι αυτές που υπολογίζονται δεοντολογικά για να επιτευχθεί η παραγωγή, δηλαδή οι δαπάνες που θα έπρεπε να γίνουν με ευνοϊκές συνθήκες και με βάση τις υφιστάμενες δυνατότητες (τεχνικής και τιμών) για να δώσουν ένα προκαθορισμένο επίπεδο παραγωγής. Απ' αυτές υπολογίζεται το ελάχιστο κόστος παραγωγής.

---

²¹ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσάνιτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 52.

2.2.3. Ανάλογα με τη σχέση δαπανών και όγκου παραγωγής

Οι δαπάνες, ανάλογα με τη σχέση που υπάρχει μεταξύ των δαπανών αυτών και του όγκου παραγωγής, κατά τη διάρκεια μιας καλλιεργητικής περιόδου, διακρίνονται σε σταθερές και μεταβλητές²²:

- 1) Σταθερές δαπάνες (fixed expenses), είναι εκείνες που το ύψος τους είναι ανεξάρτητο από το επίπεδο λειτουργίας και τον όγκο παραγωγής της γεωργικής εκμετάλλευσης, κατά τη θεωρούμενη καλλιεργητική περίοδο. Οι δαπάνες αυτές δεν είναι συνάρτηση της φύσης, ούτε του ποσοτικού επιπέδου ή της έντασης της παραγωγικής δραστηριότητας, μέσα στα πλαίσια της παραγωγικής δυναμικότητας που υπάρχει στην εκμετάλλευση. Στην κατηγορία αυτή των δαπανών περιλαμβάνονται:
  - i. Φόροι περιουσίας και σταθερές εισφορές.
  - ii. Ενοίκιο εδάφους, ασφάλιστρα και συντήρηση έγγειου κεφαλαίου.
  - iii. Τόκοι, ασφάλιστρα και συντήρηση πάγιου κεφαλαίου.
  - iv. Μισθοί μόνιμου προσωπικού.
  - v. Αποσβέσεις, γενικά έξοδα κ.ά.
- 2) Οι μεταβλητές δαπάνες (variable expenses), είναι συνάρτηση του επιπέδου λειτουργίας και του όγκου της παραγωγής που πραγματοποιείται μέσα στην παραγωγική περίοδο, αφορούν δε στην αμοιβή των συντελεστών παραγωγής, των οποίων η χρησιμοποίηση εξαρτάται από τη φύση, το ποσοτικό επίπεδο και την ένταση των δραστηριοτήτων της εκμετάλλευσης. Στις μεταβλητές δαπάνες περιλαμβάνονται:
  - i. Αμοιβή (σε χρήμα και είδος) του μη μόνιμου (εποχιακού) εργατικού προσωπικού.
  - ii. Υλικά, καύσιμα και λιπαντικά μηχανημάτων, εφόδια γενικά (σπόροι, λιπάσματα, γεωργικά φάρμακα, κ.τ.λ.).
  - iii. Φόροι και εισφορές που πληρώνονται με βάση τον όγκο παραγωγής (σε ποσοστό της αξίας της).
  - iv. Τόκοι κυκλοφοριακού κεφαλαίου κ.ά.

---

²² Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 53.

Οι μεταβλητές δαπάνες διακρίνονται, ανάλογα με τον τρόπο που μεταβάλλονται, σε αναλογικές, αύξουσες, φθίνουσες και παλίνδρομες. Αναλογικές λέγονται αυτές που αυξάνονται ή μειώνονται σύμφωνα με τις αυξομειώσεις της παραγωγής, όπως οι δαπάνες εργατικών για συγκομιδή που πληρώνονται ανάλογα με την ποσότητα του συγκομιζόμενου προϊόντος. Αύξουσες λέγονται αυτές που αυξάνονται ταχύτερα απ' την αύξηση της παραγωγής, όπως οι δαπάνες λίπανσης μετά από ορισμένο επίπεδο.

Φθίνουσες λέγονται αυτές που αυξάνονται βραδύτερα απ' την παραγωγή, όπως θερισμός με θεριστική μηχανή, όργωμα με ελκυστήρα.. Τέλος, παλίνδρομες είναι αυτές που εναλλάσσονται κατά περίπτωση, όπως χρήση δεύτερου ελκυστήρα για όργωμα, όταν μεταβάλλεται η έκταση της γεωργικής εκμετάλλευσης.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η διάκριση των δαπανών σε σταθερές και σε μεταβλητές δεν είναι απόλυτη και σταθερή για κάθε βασική κατηγορία συντελεστών παραγωγής, αλλά εξαρτάται και από την φύση των υπηρεσιών που παρέχεται σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και από τον τρόπο υπολογισμού τους. Για παράδειγμα η απόσβεση των μηχανημάτων, που λαμβάνεται βασικά σαν σταθερή δαπάνη, όταν υπολογίζεται με βάση τις ώρες εργασίας τους αποτελεί μεταβλητή δαπάνη.

2.2.4. Ανάλογα με τη φύση του συντελεστή παραγωγής

Τέλος, οι δαπάνες παραγωγής, ανάλογα με τη φύση του συντελεστή, διακρίνονται σε²³:

- 1) Δαπάνες εργασίας. Αυτές αναφέρονται στην αξία της εργασίας που χρησιμοποιείται στην παραγωγική διαδικασία και περιλαμβάνουν την αμοιβή της ξένης εργασίας και την αξία της εργασίας των μελών της οικογένειας του γεωργού (ίδια εργασία). Στην κατηγορία αυτή περιλαμβάνεται επίσης και η εργασία που παρέχουν τα ζώα και μηχανήματα, ιδιόκτητα ή ξένα. Έτσι η κατηγορία αυτή μπορεί να διακριθεί σε τρεις υποκατηγορίες: δαπάνες ανθρώπινης εργασίας, δαπάνες ζωικής εργασίας και δαπάνες εργασίας μηχανημάτων.

---

²³ Ζιάγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 54.

- 2) Δαπάνες υλικών. Αναφέρονται στην αξία των υλικών που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία και περιλαμβάνουν τόσο τη δαπάνη αγοράς των υλικών και εφοδίων που αγοράζονται, όσο και την αξία των υλικών και εφοδίων ίδιας παραγωγής (σπόροι κ.τ.λ.).
- 3) Δαπάνες κεφαλαίου. Αυτές περιλαμβάνουν τις επιβαρύνσεις του κεφαλαίου, δηλαδή:
  - i. Δαπάνες τόκων. Αναφέρονται στους τόκους του μόνιμου και κυκλοφοριακού κεφαλαίου και περιλαμβάνουν τόσο τους τόκους που καταβάλλονται, όσο και την τεκμαρτή αμοιβή των ίδιων κεφαλαίων, που χρησιμοποιούνται στην παραγωγική διαδικασία.
  - ii. Δαπάνες ασφαλίσεων του γεωργικού κεφαλαίου και των προϊόντων.
  - iii. Δαπάνες συντήρησης και επισκευών. Περιλαμβάνουν τις δαπάνες συντήρησης και επισκευής του ιδιόκτητου μόνιμου κεφαλαίου.
- 4) Αποσβέσεις. Περιλαμβάνουν τις αποσβέσεις του ιδιόκτητου μόνιμου κεφαλαίου.
- 5) Λοιπές δαπάνες. Περιλαμβάνουν διάφορες δαπάνες, όπως φόρους, εισφορές, γενικά έξοδα κ.τ.λ.

2.3. Οι βασικές μέθοδοι κοστολόγησης

Η λογιστική κοστολόγηση προϋποθέτει ένα σύστημα συγκέντρωσης και κατανομής των εξόδων παραγωγής στα επιμέρους προϊόντα ή διαδικασίες παραγωγής. Έτσι διαμορφώθηκαν τα συστήματα ή οι μέθοδοι κοστολόγησης που αναφέρονται στη συνέχεια.

2.3.1. Η μέθοδος κοστολόγησης κατ' έργο

Η κοστολόγηση έργου είναι αυτή που κυριαρχεί στα γεωργικά προϊόντα. Κάθε έργο αποτελεί και ένα κέντρο κόστους. Έτσι με την ολοκλήρωση ενός έργου (καλλιέργεια, εκτροφή) αθροίζονται οι δαπάνες του και διαιρούνται με τις μονάδες παραγόμενου προϊόντος, δίνοντας το κόστος παραγωγής. Η παρακολούθηση του

κόστους γίνεται ημερολογιακά, χωριστά για κάθε κέντρο κόστους. Το κόστος μπορεί να παρουσιάζεται κατά δύο διαφορετικούς τρόπους²⁴:

- 1) Κατά φορείς ή συντελεστές παραγωγής.
- 2) Κατά φάσεις καλλιέργειας.

2.3.2. Η μέθοδος κοστολόγησης κατά παραγωγική διαδικασία

Κατ' αυτή τη μέθοδο οι δαπάνες αθροίζονται κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας, κοστολογείται η κάθε φάση χωριστά και μετά την ολοκλήρωση όλων των φάσεων κοστολογείται το τελικό προϊόν.

Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται σε κλάδους με συνεχή παραγωγή, όπου δηλαδή συνυπάρχουν όλες οι φάσεις παραγωγικής διαδικασίας. Συνεχής παραγωγή κατά τη διάρκεια του χρόνου, αλλά και με διακεκριμένες φάσεις,

Εδώ πρέπει να διευκρινισθεί ότι κατά την κοστολόγηση κατά φάσεις παραγωγικής διαδικασίας υποτίθεται ότι τα προϊόντα της πρώτης φάσης χρησιμοποιούνται σαν πρώτη ύλη της δεύτερης φάσης και ούτω καθεξής²⁵.

2.3.3. Η κοστολόγηση συνδεδεμένων προϊόντων

Δύο προϊόντα λέγονται συνδεδεμένα ή συμπαράγωγα όταν παράγονται από την ίδια ύλη ή από τις ίδιες αρχικές δαπάνες όπως η καλλιέργεια ενός στρέμματος σιταριού συνεπάγεται υποχρεωτικά την παραγωγή τόσο καρπού, όσο και άχυρου.

Στα συνδεδεμένα προϊόντα συνεπώς υπάρχει πρόβλημα επιμερισμού των συνολικών δαπανών στα δύο προϊόντα. Ο επιμερισμός αυτός μπορεί να γίνει με μια από τις γνωστές μεθόδους επιμερισμού των γενικών εξόδων. Στην πράξη όμως έχουν επικρατήσει δύο μέθοδοι²⁶:

---

²⁴ Πομόνης, Ν., 2001. *Κοστολόγηση: κόστος, κοστολόγηση, λογιστική της κοστολόγησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 44.

²⁵ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 75.

²⁶ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 77.

- 1) Η αφαιρετική. Κατ' αυτή τη μέθοδο θεωρείται, ότι για το δευτερεύον προϊόν γίνονται τόσες δαπάνες όσα είναι και τα έσοδα του. Οπότε οι υπόλοιπες δαπάνες βαρύνουν το κύριο προϊόν. Η αφαιρετική μέθοδος εφαρμόζεται σε προϊόντα, όπου το ένα εξ αυτών είναι το κύριο προϊόν και το άλλο δευτερεύουσας σημασίας από άποψης συμμετοχής στην ακαθάριστη πρόσοδο.
- 2) Η αναλογική. Κατ' αυτή τη μέθοδο γίνεται η υπόθεση, ότι τα τελικά προϊόντα μετέχουν στις δαπάνες με την ίδια αναλογία που μετέχουν στην πρόσοδο.

2.4. Οι πρόσοδοι και τα εισοδήματα της αγροτικής παραγωγής

Αποτέλεσμα τις παραγωγικής διαδικασίας είναι η παραγωγή προϊόντων, που κατά τη διανομή (κατανομή) δίδουν αμοιβή στους συντελεστές παραγωγής, αυτές οι αμοιβές ονομάζονται πρόσοδοι και εισοδήματα. Οι κυριότεροι πρόσοδοι και εισοδήματα που εκτιμώνται στη γεωργία είναι η ακαθάριστη πρόσοδος, το καθαρό κέρδος, το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα, το γεωργικό εισόδημα, η έγγειος πρόσοδος, η πρόσοδος κεφαλαίου, το προϊόν εργασίας, το εισόδημα εκτός επιχείρησης, το ακαθάριστο κέρδος και η αποδοτικότητα κεφαλαίου²⁷.

2.5. Ο υπολογισμός δαπανών, προσόδων και εισοδημάτων

Οι δαπάνες εδάφους είναι το ενοίκιο που πληρώνει ο γεωργός για να χρησιμοποιήσει ένα ξένο χωράφι, και το ενοίκιο που θα έπαιρνε αν τα δικά του χωράφια τα νοίκιαζε σε τρίτους (τεκμαρτό ενοίκιο).

Ο υπολογισμός του ενοικίου γίνεται είτε από εγγραφές στα βιβλία, είτε με τοκισμό της αξίας του εδάφους για ένα έτος με ένα επιτόκιο που αντιπροσωπεύει το 1/2 - 1/3 του τρέχοντος τραπεζικού επιτοκίου.

Οι δαπάνες εργασίας είναι οι αμοιβή των εργατών (σε χρήμα, προϊόντα, δώρα, πληρωμές σε ασφαλιστικά ταμεία) για την εργασία που διαθέτουν στην γεωργική επιχείρηση. Επιπλέον στις δαπάνες εργασίας περιλαμβάνεται και η αμοιβή που

---

²⁷ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 56.

δικαιούται η οικογένεια του γεωργού για την εργασία που διαθέτει στην γεωργική επιχείρηση. Όπως φαίνεται από τα παραπάνω ως δαπάνη εργασίας θεωρείται μόνο η ανθρώπινη εργασία (οικογενειακή και ξένη), ενώ οι άλλες μορφές εργασίας (μηχανική, ζωική) υπάγονται στις δαπάνες κεφαλαίου.

Στις δαπάνες κεφαλαίου περιλαμβάνονται τα αναλώσιμα υλικά. Δαπάνη του αναλώσιμου είναι η αξία του συν (+) ο τόκος του και για χρονικό διάστημα ίσο με το διάστημα από τον χρόνο της ενσωμάτωσης του στη γεωργική επιχείρηση μέχρι τη στιγμή της απόδοσης (συγκομιδή προϊόντος). Κατά γενική παραδοχή ο χρόνος τοκισμού του αναλώσιμου μπορεί να θεωρηθεί το μισό του έτους (6 μήνες), όταν δεν υπάρχουν αναλυτικές πληροφορίες ενσωμάτωσης του κάθε υλικού.

Ο τόκος, είναι η αμοιβή που θα έπαιρνε ο γεωργός αν ρευστοποιούσε το μόνιμο κεφάλαιο και το τόκισε σε μια τράπεζα λαμβάνοντας υπόψη την ασφάλεια (έναντι εχθρών ή πληθωρισμού) που του παρέχει η επένδυση από κάθε μορφή κεφαλαίου. Αυτό το επιτόκιο καθορίζεται ανάλογα με τη φθαρτότητα του κεφαλαίου.

Η απόσβεση μιας μορφής μόνιμου κεφαλαίου είναι η μείωση της αξίας του λόγω παρέλευσης του χρόνου (χρονική απόσβεση), χρησιμοποίησης (λειτουργική απόσβεση), οικονομικής απαξίωσης και υπολογίζεται με τις παρακάτω μεθόδους²⁸:

- 1) Μέθοδος σταθερής ή ευθύγραμμης απόσβεσης. Κατ' αυτή τη μέθοδο η απόσβεση θεωρείται ότι είναι σταθερή κατ' έτος και υπολογίζεται με διαίρεση της αποσβεστέας αξίας του κεφαλαίου δια του αριθμού των ετών ζωής του.
- 2) Μέθοδος ανάλογα με τη χρήση. Κατά τη μέθοδο αυτή εκτιμάται η απόσβεση με βάση τις ώρες που χρησιμοποιήθηκε το περιουσιακό στοιχείο, σε σχέση με της προβλεπόμενες συνολικά να χρησιμοποιηθεί. Η μέθοδος αυτή εφαρμόζεται στα αυτοκινούμενα μηχανήματα, που είναι κατασκευασμένα για ορισμένες ώρες οικονομικής λειτουργίας και υπάρχει η δυνατότητα να μετρηθούν οι ώρες που ήδη χρησιμοποιήθηκαν.

Η μέθοδος εφαρμόζεται όταν υπάρχει αύξουσα ή φθίνουσα απόσβεση με την πάροδο των ετών, οπότε ανάλογα τα έτη ζωής κατατάσσονται σε φθίνουσα ή αύξουσα σειρά και αθροίζονται για να βγει το ποσοστό τις ετήσιας απόσβεσης. Με τη μέθοδο αυτή η ετήσια απόσβεση υπολογίζεται με τον τύπο της τοκοχρεωλυτικής δόσης που χρησιμοποιούν οι τράπεζες για χορήγηση

---

²⁸ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγή γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 58.

δανείων και στη συνέχεια την κατ' έτος αναλογία του χρεολυσίου. Η μέθοδος είναι μάλλον πολύπλοκη και δεν φαίνεται να έχει σκοπιμότητα εφαρμογής της.

Η συντήρηση και οι επισκευές αφορούν δαπάνη που αφορά ορισμένες μορφές κεφαλαίου (π.χ. μηχανήματα, κτίρια) και γίνεται για να κρατάει το κεφάλαιο σε λειτουργική ετοιμότητα. Ο υπολογισμός γίνεται βάσει αποδεικτικών στοιχείων (αποδείξεις πληρωμής) ή ως ποσοστό της απόσβεσης (π.χ. 85%) ή ως ποσοστό της αρχικής αξίας του κεφαλαίου (π.χ. 0,5-5,0%).

Οι φόροι και τα ασφάλιστρα αντιπροσωπεύουν ένα ποσοστό της αρχικής αξίας κάθε μορφής κεφαλαίου και υπολογίζονται από αποδεικτικά στοιχεία της επιχείρησης (αποδείξεις πληρωμών). Το ύψος τους εξαρτάται εκτός από την αξία του κεφαλαίου και από τη φθαρτότητα του κεφαλαίου.

Η ακαθάριστη πρόσοδος είναι το προϊόν που παράγεται μέσα σε ένα χρονικό διάστημα εκφρασμένο σε χρήμα. Στοιχεία της ακαθάριστης προσόδου είναι²⁹:

- 1) Η αξία των πωλουμένων και σε άλλους κλάδους χορηγούμενων προϊόντων
- 2) Η αξία των προϊόντων που χορηγήθηκαν ως αμοιβή σε τρίτους.
- 3) Οι επιδοτήσεις παραγωγής.
- 4) Η απογραφική αύξηση του φυτικού και ζωικού κεφαλαίου σε σταθερές τιμές.

Η ακαθάριστη πρόσοδος είναι το πρώτο και ευκολότερα υπολογιζόμενο οικονομικό αποτέλεσμα, που δείχνει την παραγωγική δραστηριότητα του γεωργού και την εντατικότητα της επιχείρησης. Δεν αντικατοπτρίζει όμως το βιοτικό επίπεδο του γεωργού, αυτό το δείχνει μόνο το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα.

Το κέρδος ή η ζημία είναι η αμοιβή του επιχειρηματία για το ότι συνδύασε επιτυχώς τους συντελεστές παραγωγής. Σε περίπτωση μη επιτυχούς συνδυασμού έχει ζημία. Το κέρδος υπολογίζεται με αφαίρεση των δαπανών παραγωγής από την ακαθάριστη πρόσοδο.

Είναι το οικονομικό αποτέλεσμα που αντικατοπτρίζει την ικανότητα του επιχειρηματία, ενδιαφέρει κυρίως τις επιχειρηματικές μορφές γεωργικές επιχειρήσεις, αλλά και όλους τους γεωργούς, αφού το κέρδος είναι στοιχείο όλων των υπολοίπων οικονομικών αποτελεσμάτων.

---

²⁹ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 65.

Το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα, είναι η αμοιβή των συντελεστών παραγωγής που ανήκουν στην οικογένεια. Υπολογίζεται δε, είτε προσθέτοντας το ενοίκιο των ιδιόκτητων χωραφιών, την αμοιβή της οικογενειακής εργασίας, τον τόκο των ιδίων κεφαλαίων και το κέρδος, είτε αν αφαιρέσουμε από την ακαθάριστο, πρόσοδο όλες τις δαπάνες εκτός από το ενοίκιο των ιδιόκτητων χωραφιών, την αμοιβή της οικογενειακής εργασίας, και τον τόκο του ιδίου κεφαλαίου.

Το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα αποτελεί το δείκτη ευημερίας του γεωργού. Είναι το ποσό που μπορεί να ξοδέψει ο γεωργός χωρίς να μειωθεί η παραγωγική αξία της επιχείρησής του.

Αντίθετα, γεωργικό εισόδημα είναι η αμοιβή των τριών συντελεστών παραγωγής. Υπολογίζεται δε είτε με πρόθεση του ενοικίου, της αμοιβής της εργασίας, του τόκου και του κέρδους, είτε με αφαίρεση από την ακαθάριστο πρόσοδο όλων των δαπανών (εκτός του ενοικίου, αμοιβής εργασίας και του τόκου του κεφαλαίου).

Το γεωργικό εισόδημα είναι ο δείκτης παραγωγικότητας όλων των συντελεστών που χρησιμοποιούνται στη γεωργική παραγωγή και το εισόδημα που αναμένουν οι γεωργοί αν όλοι οι συντελεστές ανήκουν στους ίδιους και τις οικογένειες τους.

Η έγγειος πρόσοδος αντιπροσωπεύει την αμοιβή του συντελεστή έδαφος που χρησιμοποιείται στην επιχείρηση. Υπολογίζεται δε είτε με πρόσθεση του ενοικίου και του κέρδους, είτε με αφαίρεση από την ακαθάριστο πρόσοδο των παραγωγικών δαπανών πλην του ενοικίου.

Η έγγειος πρόσοδος είναι ο δείκτης επιτυχούς χρήσης του εδάφους και ενδιαφέρει κυρίως τους γαιοκτήμονες. Ως απόλυτος αριθμός δεν έχει και τόση σημασία, όσο έχει ανά μονάδα εδάφους και σε σύγκριση με τα επικρατούντα στην περιοχή ενοίκια εδάφους³⁰.

Η πρόσοδος κεφαλαίου αντιπροσωπεύει την αμοιβή του χρησιμοποιηθέντος κεφαλαίου (περιλαμβανομένου του εδάφους). Υπολογίζεται δε, είτε με πρόσθεση ενοικίου, τόκων και κέρδους, είτε με αφαίρεση από την ακαθάριστη πρόσοδο των δαπανών, πλην ενοικίου και τόκων.

Η καθαρή πρόσοδος ενδιαφέρει κυρίως τους κατόχους κεφαλαίων, καθότι δείχνει την επιτυχή τοποθέτηση του κεφαλαίου. Ως απόλυτος αριθμός δεν μας οδηγεί σε

---

³⁰ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 47.

σαφή συμπεράσματα, γι' αυτό προχωρούμε στον υπολογισμό της αποδοτικότητας κεφαλαίου.

Η αποδοτικότητα κεφαλαίου είναι η εκατοστιαία σχέση προσόδου κεφαλαίου και επενδυθέντος κεφαλαίου. Υπολογίζεται δε με διαίρεση της προσόδου κεφαλαίου δια του επενδυθέντος κεφαλαίου και εν συνεχεία πολλαπλασιασμού επί 100. Η αποδοτικότητα κεφαλαίου αποτελεί το δείκτη επένδυσης κεφαλαίων σε διάφορους τομείς της οικονομίας ή χρηματοοραπεζικές ευκαιρίες.

Το εισόδημα ή προϊόν εργασίας αντιπροσωπεύει την αμοιβή της χρησιμοποιηθείσας εργασίας, υπολογίζεται δε είτε με πρόσθεση των μισθών της ανθρώπινης εργασίας και του κέρδους, είτε με αφαίρεση από την ακαθάριστη πρόσοδο, των δαπανών παραγωγής (εκτός του μισθού της ανθρώπινης εργασίας).

Το προϊόν εργασίας ενδιαφέρει κυρίως τις πολυμελείς οικογένειες που πρωταρχική μέριμνα έχουν, όταν δεν υπάρχουν εναλλακτικές ευκαιρίες, την απασχόληση των μελών της οικογένειας, ή την αμοιβή ανά ημέρα σε σχέση με το επικρατούν ημερομίσθιο, όταν υπάρχουν και άλλες

Το ακαθάριστο κέρδος είναι η ακαθάριστη αμοιβή των σταθερών συντελεστών παραγωγής. Είναι το οικονομικό αποτέλεσμα που συνδέεται άμεσα με τον κάθε κλάδο παραγωγής της επιχείρησης και προκύπτει από την αφαίρεση των μεταβλητών δαπανών της επιχείρησης από την ακαθάριστη πρόσοδο. (Ακαθάριστο Κέρδος = Ακαθάριστη Πρόσοδος - Μεταβλητές Δαπάνες).

Το ακαθάριστο κέρδος χρησιμοποιείται ως αντικειμενικός δείκτης σύγκρισης και επιλογής κλάδων παραγωγής σε ένα σχέδιο παραγωγής, καθότι λαμβάνει υπόψη τις σταθερές δαπάνες κάθε περίπτωσης, ευνοώντας τους κλάδους για τους οποίους ήδη υπάρχει υποδομή και κατά συνέπεια μεγάλες σταθερές δαπάνες (που συνεπάγονται υψηλό ακαθάριστο κέρδος)³¹.

2.5.1. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης εδάφους

Το έδαφος ως συντελεστής παραγωγής, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Ο συντελεστής αυτός χρησιμοποιείται

---

³¹ Λιανός, Θ., Δαμιανός, Δ., Μέργος, Γ., Ντεμούσης, Μ., Κατρανίδης, Σ., 1998. *Αγροτική οικονομική: θεωρία και πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου, 2^η Έκδοση, σελ. 77.

κατά τρόπο άμεσο για την παραγωγή φυτικών προϊόντων. Για την παραγωγή φυτικών προϊόντων καλλιεργείται με μονοετείς ή πολυετείς φυτείες και παράγει τα αντίστοιχα προϊόντα.

Το έδαφος, από εννοιολογικής και ετυμολογικής πλευράς έχει πολλές σημασίες. Στην προκειμένη περίπτωση, που αναφέρεται στην κοστολόγηση των αγροτικών προϊόντων, με το γενικό όρο «έδαφος», νοείται το μέρος εκείνο της επιφάνειας της γης, στο οποίο μπορεί ν' ασκηθεί η γεωργία για την παραγωγή φυτικών προϊόντων. Ενώ με τον όρο «καλλιεργούμενη έκταση», νοείται εκείνο το μέρος του εδάφους, που καλλιεργείται για την παραγωγή ενός προϊόντος μέσα σε μία καλλιεργητική περίοδο, ή σπανιότερα δύο προϊόντων (περίπτωση αμειψισποράς καλλιεργειών ή συγκαλλιέργεια).

Το έδαφος εμφανίζεται σε μεγάλο βαθμό ανομοιογενές από περιοχή σε περιοχή, από εκμετάλλευση σε εκμετάλλευση και ακόμα, από αγροτεμάχιο σε αγροτεμάχιο μέσα στην ίδια την εκμετάλλευση. Η μεγάλη αυτή ανομοιογένεια οφείλεται σε ποιοτικές διαφορές γονιμότητας των διάφορων περιοχών ή και αγροτεμαχίων, σε κλιματολογικές συνθήκες που χαρακτηρίζουν τις επιμέρους περιοχές, σε συνθήκες αδρευσιμότητας και ακόμα σε εδαφικές απαιτήσεις ορισμένων καλλιεργειών.

Με βάση αυτά, αντιλαμβάνεται κανείς ότι το έδαφος από τη φύση του, έτσι όπως παρουσιάζεται, είναι ένας πολύ ανομοιογενής συντελεστής παραγωγής και, κατά συνέπεια, θα πρέπει να αποτελεί κύριο μέλημα του κάθε ερευνητή ή όσο γίνεται καλύτερη εκτίμηση του ενοικίου με το οποίο επιβαρύνεται το κόστος παραγωγής. Θα πρέπει ακόμα να αναφερθεί ότι κατά τον υπολογισμό του κόστους παραγωγής ενός προϊόντος μιας μόνιμης φυτείας η επιβάρυνση που συνεπάγεται η χρήση της φυτείας θα πρέπει να διαχωρίζεται από την επιβάρυνση του ακάλυπτου εδάφους (ενοίκιο εδάφους).

Από την ανάλυση αυτή φαίνεται ότι το στοιχείο με το οποίο το ακάλυπτο έδαφος επιβαρύνει το κόστος παραγωγής είναι το ενοίκιο του, όπως αυτό διαμορφώνεται ελεύθερα σε κάθε περιοχή από τις δυνάμεις της αγοράς (προσφορά και ζήτηση χωραφιών για ενοικίαση). Αυτό σημαίνει ότι για κάθε χωράφι στο οποίο καλλιεργείται το προϊόν του οποίου μελετάται το κόστος παραγωγής του, διαμορφώνεται ενδεχομένως και διαφορετικό ενοίκιο. Επομένως, όταν επιζητείται ο υπολογισμός του κόστους παραγωγής ενός προϊόντος, θα πρέπει για κάθε αγροτεμάχιο στο οποίο καλλιεργείται το προϊόν, να βρεθεί και το αντίστοιχο ενοίκιο του.

Διαιρώντας το συνολικό ενοίκιο όλων των αγροτεμαχίων της εκμετάλλευσης στην οποία καλλιεργείται το προϊόν, με το σύνολο των στρεμμάτων όλων των αγροτεμαχίων, βρίσκεται το μέσο ενοίκιο των αγρών της εκμετάλλευσης με το οποίο επιβαρύνεται το κόστος παραγωγής του προϊόντος. Συνήθως όμως στην πράξη, κατά την έρευνα υπολογισμού του κόστους παραγωγής ενός προϊόντος ως μέσο ενοίκιο εκμετάλλευσης παίρνεται το επικρατέστερο ενοίκιο της ευρύτερης περιοχής, αφού σε κάθε περιοχή και σε κάθε χωριό διαμορφώνεται κάθε χρόνο κάποιο ενοίκιο³².

Πίνακας 1. Υπολογισμός ενοικίου εδάφους εκμετάλλευσης

A/A	Είδος	Έκταση (1)	Τιμή ενοικίου (2)	Σύνολο (1)*(2)
1.	Ιδιόκτητη			
2.	Ενοικιασμένη			

Πηγή: Ζιώγα κ.ά., 1992

2.5.2. Υπολογισμός δαπάνης εργασίας

Εργασία από γεωργοοικονομική θεώρηση καλείται η ανθρώπινη σωματική και πνευματική προσπάθεια, που καταβάλλεται κατά την παραγωγή αγροτικών προϊόντων. Ως τέτοια σε κάθε εποχή, ανάλογα με την αγορά εργασίας (προσφορά και ζήτηση) και με τη φύση της (χειρωνακτική, πνευματική, μηχανική, εξειδικευμένη κ.τ.λ.) πρέπει να έχει κάποια αξία. Η αξία της εργασίας στην πράξη προσδιορίζεται από την αμοιβή της που ως μονάδα μέτρησης είναι το αγροτικό ημερομίσθιο ή ο αγροτικός μισθός. Στην πράξη δηλαδή, σε κάθε περιοχή και κάθε χρόνο, διαμορφώνονται στην αγορά εργασίας οι τιμές των αγροτικών ημερομίσθιων ή οι τιμές των αγροτικών μισθών. Τα ημερομίσθια και οι μισθοί είναι αυτά που χρησιμοποιούνται κατά τον υπολογισμό του κόστους παραγωγής των αγροτικών προϊόντων.

Οι τρόποι αμοιβής των έκτακτων ή εποχιακών εργατών, που συνηθέστερα απαντώνται στην πράξη, είναι κυρίως δύο. Κατά τον έναν, καταβάλλεται το

³² Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 66.

ημερομίσθιο που έχει συμφωνηθεί μεταξύ των ιδιοκτήτη και του εργάτη, ενώ κατά τον άλλον η αμοιβή κανονίζεται κατ' αποκοπή, σύμφωνα με την απόδοση του εργαζόμενου.

Το ημερομίσθιο αποτελείται, είτε αποκλειστικά από ένα ορισμένο χρηματικό ποσό, που καταβάλλεται για εργασία διάρκειας 8 ή 9 ωρών, είτε περιλαμβάνει και φαγητό, είτε ακόμα και στέγη. Η αμοιβή, που καθορίζεται κατά κιλό προϊόντος, καταβάλλεται κυρίως για τη συλλογή ορισμένων προϊόντων (βαμβάκι κ.ά.).

Ένας άλλος τρόπος αμοιβής της εργασίας είναι ο εργολαβικός. Στην περίπτωση αυτή όσοι διαθέτουν τα απαραίτητα γεωργικά μηχανήματα, συνήθως μεγάλης αξίας, αναλαμβάνουν εργολαβικά την εκτέλεση ορισμένων γεωργικών εργασιών. Η αμοιβή, ανάλογα με τη φύση της εργασίας, καθορίζεται είτε σε χρήματα κατά στρέμμα ή κατά κιλό προϊόντος, είτε ακόμα σε είδος ως ποσοστό επί της παραγωγής. Ο τρόπος αυτός αμοιβής της εργασίας πρωτοεμφανίστηκε στο θερισμό των σιτηρών, αργότερα στον αλωνισμό και θεραλωνισμό και σήμερα έχει γενικευθεί στην καλλιέργεια των αγρών, τη σπορά, τη λίπανση, την καταπολέμηση των ασθενειών, τη μηχανική συλλογή του βαμβακιού και των τεύτλων. Τέλος, ένας άλλος τρόπος αμοιβής εργασίας, που η σημασία του όσο πάει και μειώνεται, είναι η ανταλλαγή εργασίας μεταξύ συγγενών ή συγχωριανών³³.

Για τα έκτακτα γεωργικά ημερομίσθια δεν προβλέπονται ειδικές επιβαρύνσεις για ασφαλιστικά δικαιώματα, αφού στην ύπαιθρο χώρα δεν ισχύει η υποχρεωτική ασφάλιση του ΙΚΑ. Μια άτυπη, αλλά ουσιαστική πολλές φορές επιβάρυνση, προέρχεται από τη συνήθεια των εργατών, κυρίως στην περίπτωση συγκομιδής της ελιάς και των φρούτων, να παίρνουν μετά το τέλος της εργασίας τους κάποια ποσότητα του προϊόντος που συγκομίστηκε, για οικογενειακή κατανάλωση. Μια τέτοια επιβάρυνση μερικές φορές φτάνει μέχρι το 15% του κόστους των ημερομίσθιων.

Πρέπει επιπλέον να αναφερθεί, ότι η αξία της εργασίας των μελών μιας οικογένειας, που εργάζονται στην εκμετάλλευσή τους για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων, πρέπει να υπολογίζεται κατά προϊόν, σύμφωνα με την πραγματική καταβαλλόμενη εργασία κατά την παραγωγή του και σύμφωνα με τις τιμές των

³³ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 67.

αγροτικών ημερομισθίων, όπως αυτά διαμορφώνονται στην ελεύθερη αγορά κατά κατηγορία ημερομισθίου.

Η διάκριση των ημερομισθίων σε διάφορες κατηγορίες (χειρωνακτικά, εξειδικευμένα, κλαδευτή, ζευγίτη, οδηγού ελκυστήρα κ.τ.λ.) κρίνεται απαραίτητη, γιατί μονάχα έτσι διασφαλίζεται η σωστή και πραγματική επιβάρυνση του κόστους παραγωγής που συνεπάγεται η καταβολή ανθρώπινης εργασίας. Τονίζεται όμως ιδιαίτερα, ότι στην περίπτωση που η ανθρώπινη εργασία κατά την παραγωγή αγροτικών προϊόντων παρέχεται σαν μηχανική εργασία, (χειριστής γεωργικών μηχανημάτων), τότε για το σωστό υπολογισμό της δαπάνης της ανθρώπινης εργασίας θα πρέπει η αξία της μηχανικής να χωριστεί σε δύο μέρη. Το ένα να προσδιορίζει ακριβώς την αξία της ανθρώπινης εργασίας και το άλλο την αξία εργασίας του μηχανήματος. Ο επιμερισμός αυτός είναι οπωσδήποτε αρκετά δύσκολος. Διευκρινίζεται ότι ο διαχωρισμός αυτός της μηχανικής εργασίας σε δύο μέρη δε γίνεται με σκοπό τον ακριβέστερο υπολογισμό του κόστους παραγωγής, αλλά για να προσδιοριστεί με περισσότερη ακρίβεια η συμμετοχή του κάθε συντελεστή παραγωγής στο συνολικό κόστος παραγωγής. Αυτό είναι αρκετά χρήσιμο κατά τη χάραξη της αγροτικής πολιτικής ή κατά την λήψη των μέτρων που στοχεύουν στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων μας, στην εσωτερική και διεθνή αγορά³⁴.

Πίνακας 2. Δαπάνη εργασίας εκμετάλλευσης

A/A	Είδος	Ημέρες εργασίας (1)	Τιμή ημερομισθίου (2)	Σύνολο (1)*(2)
1.	Οικογενειακή			
2.	Τρίτων			

Πηγή: Ζιώγα κ.ά., 1992

³⁴ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 70.

2.5.3. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης έγγειων βελτιώσεων

Ως έγγεια βελτίωση ορίζεται γενικά κάθε έργο που γίνεται στο γεωργικό έδαφος και ενσωματώνεται για πάντα ή για πολλά χρόνια σ' αυτό και σκοπό έχει την αύξηση ή τη βελτίωση των παραγωγικών ικανοτήτων του.

Σύμφωνα με τον ορισμό αυτό ορισμένες έγγειες βελτιώσεις, όπως ο αναδασμός, το κτηματολόγιο, οι αναβαθμίδες κ.τ.λ. κατά την κοστολόγηση των αγροτικών προϊόντων θεωρούνται ως αναπόσπαστο μέρος του εδάφους και επομένως οι δαπάνες, με τις οποίες αυτές επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής, υπολογίζονται μέσα στο ενοίκιο του εδάφους.

Οι λοιπές έγγειες βελτιώσεις (διάφορα αρδευτικά έργα, περιφράξεις, δεξαμενές, αναχώματα κ.τ.λ.) επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής με τα ετήσια έξοδα τους για απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιση και τόκους. Τα έξοδα αυτά αφορούν έγγειες βελτιώσεις που είναι ιδιοκτησία της εκμετάλλευσης, για την οποία υπολογίζεται το κόστος παραγωγής. Στην περίπτωση όμως που μια εκμετάλλευση νοικιάζει υπηρεσίες έγγειων βελτιώσεων από τρίτες εκμεταλλεύσεις, τότε το κόστος παραγωγής επιβαρύνεται με την πραγματική αξία του ενοικίου τους.

Ειδικότερα, ο υπολογισμός των αποσβέσεων των έγγειων βελτιώσεων ακολουθεί συγκεκριμένη διαδικασία. Καταρχήν υπολογίζεται η αξία κατά κατηγορία έγγειας βελτίωσης, τη στιγμή που γίνεται η κοστολόγηση του αγροτικού προϊόντος. Για τον υπολογισμό αυτό ακολουθείται είτε η μέθοδος της τρέχουσας αγοραίας αξίας, εφόσον υπάρχει τέτοια στην ελεύθερη αγορά, είτε η μέθοδος της αξίας αντικατάστασης, στην περίπτωση που είναι αδύνατο να βρεθεί η τρέχουσα αγοραία αξία. Στη συνέχεια υπολογίζεται η υπόλοιπη διάρκεια ζωής της έγγειας βελτίωσης, από τη στιγμή που γίνεται η έρευνα του κόστους παραγωγής.

Όσον αφορά στον τρόπο υπολογισμού των δαπανών για συντήρηση, ασφάλιση και τόκους των έγγειων βελτιώσεων, ακολουθείται η εξής μέθοδος³⁵:

- 1) Για τον υπολογισμό των δαπανών συντήρησης πολλαπλασιάζεται η αξία της έγγειας βελτίωσης κατά τη στιγμή της κοστολόγησης, με συντελεστή 1-2%, ανάλογα με την κατηγορία της έγγειας βελτίωσης.

---

³⁵ Ζιάγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 71.

- 2) Ασφάλιστρα συνήθως δεν υπολογίζονται, γιατί στην πράξη δεν ασφαρίζεται καμία κατηγορία έγγειας βελτίωσης.
- 3) Για τον υπολογισμό των τόκων πολλαπλασιάζεται η τρέχουσα αξία της έγγειας βελτίωσης επί το τρέχον επιτόκιο της Αγροτικής Τράπεζας, με το οποίο αυτή χρηματοδοτεί τα διάφορα έργα των έγγειων βελτιώσεων.

Πρέπει όμως ιδιαίτερα να τονιστεί, ότι οι κατηγορίες αυτές των έγγειων βελτιώσεων, καθώς και άλλες κατηγορίες κεφαλαίου της εκμετάλλευσης, εξυπηρετούν συγχρόνως την παραγωγή πολλών προϊόντων, που η εκμετάλλευση παράγει. Προκειμένου να εκτιμηθεί, κατά το δυνατό ακριβέστερα, η δαπάνη με την οποία το ερευνούμενο προϊόν επιβαρύνεται για απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιση και τόκους έγγειων βελτιώσεων, θα πρέπει αυτή να προκύψει ως αποτέλεσμα επιμερισμού των δαπανών αυτών της εκμετάλλευσης, στην ερευνώμενη καλλιέργεια. Ο επιμερισμός αυτός γίνεται ανάλογα με το βαθμό χρησιμοποίησης των διάφορων μορφών έγγειων βελτιώσεων από τις διάφορες καλλιέργειες, ή ανάλογα με τις ώρες χρησιμοποίησης τους ή ακόμα, ανάλογα με την έκταση την οποία η κάθε καλλιέργεια καταλαμβάνει.

Πίνακας 3. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης έγγειων βελτιώσεων

A/A	Κατηγορία έγγειας βελτίωσης	Συντήρηση (1)	Ασφάλιστρα (2)	Σύνολο (1)+(2)
1.	Πηγάδια			
2.	Γεωτρήσεις			
3.	Υδατοδεξαμενές			
4.	Περιφράξεις			
5.	Λοιπές βελτιώσεις			

Πηγή: Ζιώγα κ.ά., 1992

2.5.4. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών κτισμάτων

Ως γεωργικά κτίσματα ορίζονται όλες οι κατηγορίες κτισμάτων, που εξυπηρετούν σκοπούς της γεωργικής παραγωγής. Διευκρινίζεται ότι ορισμένα κτίσματα τα οποία εξυπηρετούν συγχρόνως ανάγκες γεωργικής παραγωγής και άλλες ανάγκες (π.χ.

διαμονή των μελών της οικογένειας) θεωρούνται ως γεωργικά κτίσματα, κατά το μέρος που εξυπηρετούν γεωργικούς σκοπούς.

Τα γεωργικά κτίσματα επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής, με ετήσια έξοδα για απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιση και τόκους. Εξυπακούεται ότι οι επιβαρύνσεις αυτές αφορούν σε χρήση γεωργικών κτισμάτων που είναι ιδιοκτησία της εκμετάλλευσης, για την οποία υπολογίζεται το κόστος παραγωγής. Στην περίπτωση όμως που κάποια γεωργική εκμετάλλευση νοικιάζει γεωργικά κτίσματα για τις ανάγκες της παραγωγής της, τότε το κόστος παραγωγής επιβαρύνεται με το ενοίκιο που καταβάλλει η εκμετάλλευση σε τρίτους.

Ειδικότερα, ο υπολογισμός των αποσβέσεων των γεωργικών κτισμάτων γίνεται κατά τρόπο ανάλογο προς εκείνο που αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα για τις έγγειες βελτιώσεις. Σημειώνεται, ότι, κατά τον υπολογισμό των αποσβέσεων των γεωργικών κτισμάτων, συνήθως δεν υπολογίζεται υπολειμματική αξία, γιατί στην πράξη η επαναχρησιμοποίηση ορισμένων υλικών που προκύπτουν από την κατεδάφιση γεωργικών κτισμάτων δεν ενδείκνυται οικονομικά.

Όσον αφορά στη μέθοδο υπολογισμού των δαπανών για συντήρηση, ασφάλιση και τόκους των γεωργικών κτισμάτων, ακολουθείται ο ίδιος τρόπος με εκείνον που αναφέρθηκε για τις έγγειες βελτιώσεις, με τις εξής όμως διαφορές³⁶:

- 1) Για τον υπολογισμό των δαπανών συντήρησης, πολλαπλασιάζονται η αξία του κτίσματος κατά τη στιγμή της κοστολόγησης, με συντελεστή 1%.
- 2) Για τον υπολογισμό των ασφάλιστρων των γεωργικών κτισμάτων υπολογίζονται τα πραγματικά ασφάλιστρα, που καταβάλλει ο παραγωγός σε κάποιο ασφαλιστικό οργανισμό.

Τονίζεται και πάλι ότι η επιβάρυνση του κόστους παραγωγής ενός προϊόντος, με δαπάνες για απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιση και τόκους των γεωργικών κτισμάτων, θα πρέπει να προκύπτει ως αποτέλεσμα επιμερισμού των δαπανών της εκμετάλλευσης στην ερευνούμενη καλλιέργεια. Ο επιμερισμός αυτός γίνεται ανάλογα με το βαθμό ή το ποσοστό χρησιμοποίησης των διάφορων κατηγοριών γεωργικών κτισμάτων από τις διάφορες καλλιέργειες ή τις εκτροφές ζώων της εκμετάλλευσης.

---

³⁶ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 72.

Πίνακας 4. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών κτισμάτων

A/A	Είδος κτίσματος	Συντήρηση (1)	Ασφάλιστρα (2)	Σύνολο (1)+(2)
1.	Κατοικίες			
2.	Υπόστεγα			
3.	Αποθήκες			
4.	Ξηραντήρια			
5.	Λοιπά κτίσματα			

Πηγή: Ζιώγα κ.ά., 1992

2.5.5. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών μηχανημάτων

Ως γεωργικά μηχανήματα ορίζονται όλες οι κατηγορίες μηχανημάτων και εργαλείων, που εξυπηρετούν σκοπούς γεωργικής παραγωγής. Διευκρινίζεται ότι ορισμένα μηχανήματα, τα οποία εξυπηρετούν συγχρόνως ανάγκες γεωργικής παραγωγής και άλλες ανάγκες, θα θεωρούνται ως γεωργικά μηχανήματα μόνο κατά το μέρος που εξυπηρετούν γεωργικούς σκοπούς.

Τα γεωργικά μηχανήματα και τα εργαλεία επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής με την ετήσια απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιση και τόκους. Εξυπακούεται, ότι οι επιβαρύνσεις αυτές αφορούν σε έξοδα γεωργικών μηχανημάτων, που είναι ιδιοκτησία της εκμετάλλευσης, για την οποία υπολογίζεται το κόστος παραγωγής. Στην περίπτωση όμως που κάποια γεωργική εκμετάλλευση πληρώνει μηχανική εργασία σε τρίτους για την εκτέλεση ορισμένων εργασιών (π.χ. όργωμα, θεριζοσάλωσιμό, συλλογή βάμβακος κ.τ.λ.), τότε το κόστος παραγωγής επιβαρύνεται με ολόκληρη την πληρωμή αυτή, που καταβάλλει η εκμετάλλευση σε τρίτους. Διευκρινίζεται όμως, ότι η πληρωμή αυτή κατά την κοστολόγηση των αγροτικών προϊόντων θα πρέπει να χωρίζεται σε δύο μέρη: το ένα θα πρέπει να αντιστοιχεί σε ανθρώπινη εργασία και το άλλο σε εργασία μηχανημάτων (αμοιβή του ίδιου του μηχανήματος χωρίς το χειριστή). Αυτό κρίνεται απαραίτητο, γιατί, κατά την επεξεργασία των στοιχείων της έρευνας του κόστους, ενδιαφέρει συγχρόνως να είναι γνωστό μαζί με το κόστος παραγωγής και οι επιμέρους δαπάνες που συνθέτουν το κόστος παραγωγής (π.χ. δαπάνες για ενοίκιο γης, για ανθρώπινη εργασία, για εργασία μηχανημάτων κ.τ.λ.).

Ειδικότερα, ο υπολογισμός των αποσβέσεων των γεωργικών μηχανημάτων, γίνεται κατά τρόπο ανάλογο προς εκείνο που περιγράφηκε για τις έγγειες βελτιώσεις.

Σημειώνεται όμως, ότι για τον υπολογισμό της τρέχουσας αξίας (σημερινή αξία) των γεωργικών μηχανημάτων, όπως αυτά έχουν κατά τη στιγμή της κοστολόγησης, ερευνάται η ελεύθερη αγορά και λαμβάνονται οι τιμές που αυτή διαμορφώνει για κάθε είδος μηχανήματος ξεχωριστά. Αντί δηλαδή των κανόνων της μεθόδου «της αντικατάστασης» για να βρεθεί η τρέχουσα αξία ενός μηχανήματος, λαμβάνεται η αξία του απευθείας από την ελεύθερη αγορά, μια και υπάρχουν διαμορφωμένες τιμές σ' αυτή για τα περισσότερα, αν όχι για όλα, γεωργικά μηχανήματα. Σημειώνεται επιπλέον, ότι κατά τον υπολογισμό της απόσβεσης των γεωργικών μηχανημάτων πρέπει σχεδόν πάντοτε να υπολογίζεται κάποια υπολειμματική αξία (περίπου 10% της αξίας του καινούργιου μηχανήματος), γιατί τα μηχανήματα έχουν κάποια υπολειμματική αξία, έστω και σαν απλό σίδερο. Διευκρινίζεται ακόμα, ότι στην περίπτωση που μία εκμετάλλευση έχει δύο ή περισσότερα μηχανήματα του αυτού είδους, τότε η απόσβεση θα πρέπει να υπολογίζεται χωριστά για τον καινούργιο και χωριστά για τον παλιό.

Όσον αφορά στη μέθοδο υπολογισμού των δαπανών για συντήρηση, ασφάλιση και τόκους των γεωργικών μηχανημάτων, ακολουθείται ο ίδιος τρόπος με αυτόν που αναφέρθηκε για τις έγγειες βελτιώσεις και τα κτίσματα, με τις εξής όμως διαφορές³⁷:

- 1) Για τον υπολογισμό των δαπανών για συντήρηση και επισκευή, πολλαπλασιάζεται ή τρέχουσα αξία των μηχανημάτων και εργαλείων με συντελεστή 3 - 6%, ανάλογα με το είδος του μηχανήματος.
- 2) Για τον υπολογισμό των ασφάλιστρων υπολογίζονται τα πραγματικά ασφάλιστρα που καταβάλλει ο γεωργός σε κάποια ασφαλιστική εταιρεία.

Τονίζεται και πάλι, ότι η επιβάρυνση του κόστους παραγωγής ενός προϊόντος με δαπάνες για απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιση και τόκους, θα πρέπει να προκύπτει ως αποτέλεσμα επιμερισμού των δαπανών αυτών της εκμετάλλευσης, στην ερευνώμενη καλλιέργεια. Ο επιμερισμός αυτός γίνεται σχεδόν πάντοτε ανάλογα με τις ώρες που το μηχάνημα εργάστηκε στις καλλιέργειες και τις εκτροφές ζώων της εκμετάλλευσης.

Ως υλικά θεωρούνται όλα τα μέσα που είναι απαραίτητα για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων και είναι πλήρως αναλώσιμα μέσα στο παραγωγικό έτος της καλλιέργειας ή της εκτροφής ζώων. Τα υλικά δηλαδή είναι πλήρως αναλώσιμα και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν περισσότερες από μία φορές. Κατά συνέπεια, το

³⁷ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 74.

κόστος παραγωγής των προϊόντων επιβαρύνεται με ολόκληρη την αξία των υλικών. Επειδή δε αυτά είναι μιας χρήσης, δεν έχουν αποσβεστέα αξία και κατά συνέπεια δεν υπολογίζεται απόσβεση. Τα σπουδαιότερα υλικά, που χρησιμοποιούνται στη γεωργική παραγωγή, είναι τα λιπάσματα, τα φάρμακα, οι σπόροι, κ.ά.

Πίνακας 5. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών μηχανημάτων

A/A	Είδος	Συντήρηση (1)	Ασφάλιστρα (2)	Σύνολο (1)+(2)
1.	Μηχανήματα (σπαρτικά, φυτευτικά, ψεκαστικά)			
2.	Αρδευτικά (σωλήνες, συγκρ. τεχνητής βροχής)			
3.	Εργαλεία - Σκεύη			

Πηγή: Ζιώγα κ.ά., 1992

2.5.6. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης υλικών και διάφορα έξοδα

Ως υλικά θεωρούνται όλα τα μέσα που είναι απαραίτητα για την παραγωγή αγροτικών προϊόντων και είναι πλήρως αναλώσιμα μέσα στο παραγωγικό έτος της καλλιέργειας ή της εκτροφής ζώων. Τα υλικά δηλαδή είναι πλήρως αναλώσιμα και δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν περισσότερες από μια φορές.

Κατά συνέπεια, το κόστος παραγωγής των προϊόντων επιβαρύνεται με ολόκληρη την αξία των υλικών. Επειδή δε αυτά είναι μιας χρήσης, δεν έχουν αποσβεστέα αξία και κατά συνέπεια δεν υπολογίζεται απόσβεση. Τα σπουδαιότερα υλικά, που χρησιμοποιούνται στη γεωργική παραγωγή, είναι τα λιπάσματα, τα φάρμακα, οι σπόροι, οι ζωοτροφές κ.ά.³⁸.

³⁸ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. *Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989)*. Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού, σελ. 83.

Πίνακας 6. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης υλικών

A/A	Υλικά	Τιμή (1)	Ποσότητα (2)	Σύνολο (1)+(2)
1.	Λίπανση			
2.	Σπόρος			
3.	Φάρμακα			

Πηγή: Ζιώγα κ.ά., 1992

Πίνακας 7. Διάφορα έξοδα

A/A	Διάφορα	Τιμή (lt ή KW ή m ³) (1)	Ποσότητα (lt ή KW ή m ³) (2)	Σύνολο (1)+(2)
1.	Καύσιμα			
2.	Ηλεκτρική ενέργεια			
3.	Άρδευση			

Πηγή: Ζιώγα κ.ά., 1992

2.6. Το κόστος εργασίας των γεωργικών μηχανημάτων

Το κόστος της εργασίας των χρησιμοποιούμενων στη γεωργική παραγωγή μηχανημάτων έχει άμεση και έμμεση σημασία. Η άμεση αναφέρεται στη σύγκριση του κόστους διατηρήσεως ιδιόκτητων μηχανημάτων με την αμοιβή χρήσεως ξένων μηχανημάτων. Η έμμεση συνδέεται με την επιβάρυνση του κόστους παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων, σύμφωνα με το μέτρο χρήσεως μηχανημάτων από κάθε προϊόν³⁹.

2.6.1. Στοιχεία και υπολογισμός κόστους εργασίας των γεωργικών μηχανημάτων

Τα στοιχεία από τα οποία αποτελείται το κόστος εργασίας των μηχανημάτων είναι κυρίως το κεφάλαιο (σταθερό και μεταβλητό) και δευτερευόντως η εργασία αλλαγής λαδιών, γρασαρίσματος, πλυσίματος, κλπ. αυτών. Από το σταθερό κεφάλαιο στοιχεία

³⁹ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 18.

του κόστους είναι η απόσβεση, η συντήρηση (φυσιολογική επισκευή), το ασφάλιστρο (υπολογιζόμενο ή καταβαλλόμενο) και ο τόκος της αξίας των μηχανημάτων.

Ανάλογα στοιχεία υπάρχουν και στην περίπτωση υπάρξεως υπόστεγου στεγάσεως των μηχανημάτων. Από το μεταβλητό κεφάλαιο στοιχεία του κόστους είναι τα καύσιμα και τα λιπαντικά (εφόσον είναι αυτοκινούμενα), καθώς και τα υλικά καθαριότητας. Η εργασία ως στοιχείο του κόστους αναφέρεται στην αλλαγή των λαδιών, στο γρασάρισμα, στο πλύσιμο, κ.λ.π. των μηχανημάτων κάθε ορισμένες ώρες λειτουργίας τους⁴⁰.

Ο τρόπος υπολογισμού του κόστους εργασίας των μηχανημάτων εξαρτάται από το είδος τους, δηλαδή αν είναι αυτοκινούμενα ή ετεροκινούμενα. Στην πρώτη περίπτωση υπολογίζονται κατ' αρχήν οι δαπάνες των αναλωσίμων, οι ετήσιες δαπάνες των μηχανημάτων και των κατασκευών στεγάσεως αυτών (απόσβεση, συντήρηση, ασφάλιστρο, τόκος) και οι δαπάνες εργασίας για την περιποίηση αυτών, και στη συνέχεια το σύνολο αυτών διαιρείται με τις συνολικές ώρες εργασίας κατά τη διάρκεια του έτους.

Στη δεύτερη περίπτωση υπολογίζονται οι ετήσιες δαπάνες των μηχανημάτων και οι τυχόν δαπάνες στεγάσεως και εργασίας περιποιήσεως τους και στη συνέχεια το σύνολο αυτών διαιρείται με τις συνολικές ετήσιες ώρες εργασίας.

Όπως φαίνεται από τα παραπάνω το πρόβλημα του υπολογισμού του κόστους της ωριαίας εργασίας ενός μηχανήματος ανάγεται αφενός μεν στον υπολογισμό της αμοιβής της ανθρωπίνης εργασίας, της αξίας των καταναλισκομένων υλικών και των ετήσιων δαπανών αυτού, αφετέρου δε στον προσδιορισμό του συνολικού αριθμού των ωρών εργασίας. Ο υπολογισμός της αμοιβής της εργασίας και της αξίας των καταναλισκομένων υλικών επιτυγχάνεται με την καταγραφή τους κάθε φορά που πραγματοποιούνται, ενώ ο υπολογισμός των ετήσιων δαπανών προϋποθέτει τη γνώση της αξίας των μηχανημάτων και τη μέθοδο υπολογισμού της αποσβέσεως. Από τις μεθόδους που στηρίζονται στο χρόνο προτιμάται ως πιο απλούστερη η μέθοδος της σταθερής ή ευθύγραμμης απόσβεσης ή ως πιο ακριβέστερη η μέθοδος της φθίνουσας απόσβεσης. Στην περίπτωση των μηχανημάτων συνήθης είναι και η μέθοδος που στηρίζεται στις ώρες της ετησίας χρησιμοποίησης σε σύγκριση με τις συνολικές ώρες εργασίας αυτών, καθ' όλη τη διάρκεια της ωφέλιμης ζωής τους.

---

⁴⁰ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. *Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας*. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας, σελ. 19.

Σήμερα πρόβλημα για την απόσβεση αποτελεί η συνεχής μεταβολή της αξίας των μηχανημάτων, λόγω μεταβολής της αγοραστικής αξίας του νομίσματος. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος αυτού η ετήσια απόσβεση προκύπτει από τη συνεχή επανεκτίμηση αφενός μεν της αξίας του μηχανήματος, αφετέρου δε της ωφέλιμης ζωής αυτού. Η δαπάνη της συντήρησης στηρίζεται σε συντελεστή που προσδιορίζει τη συνολική συντήρηση ολόκληρης της ωφέλιμης ζωής του μηχανήματος. Ο συντελεστής αυτός ανέρχεται υπό τις ελληνικές συνθήκες σε 80% της αρχικής αξίας του μηχανήματος ή της εκάστοτε επανεκτίμησης αυτού. Από κει και πέρα η ετήσια συντήρηση υπολογίζεται είτε δια μέσου των ετών της ωφέλιμης ζωής του μηχανήματος, είτε δια μέσου των ωρών ετήσιας και συνολικής εργασίας του. Το ασφάλιστρο και ο τόκος στηρίζονται στις εκάστοτε καθοριζόμενες τιμές από τις ασφαλιστικές εταιρείες και τα πιστωτικά ιδρύματα αντίστοιχα. Στην προκειμένη περίπτωση το ασφάλιστρο και ο τόκος υπολογίζονται σε 1% και 12% αντίστοιχα επί της μέσης αξίας του μηχανήματος, έτσι ώστε η ετήσια επιβάρυνση να είναι σταθερή σ' ολόκληρη την ωφέλιμη ζωή του και να μην μεταβάλλεται συναρτήσει αυτής⁴¹.

Ο προσδιορισμός του συνολικού αριθμού των ωρών εργασίας του μηχανήματος επιτυγχάνεται δια μέσου βιβλίου καταγραφής των ωρών λειτουργίας του και του είδους της παρεχομένης εργασίας στους κλάδους παραγωγής της γεωργικής εκμετάλλευσης, εκτός κλάδων αλλά εντός εκμετάλλευσης, για οικογενειακούς σκοπούς και εκτός γεωργικής εκμετάλλευσης. Εξυπακούεται ότι στην περίπτωση του κόστους εργασίας ετεροκίνητων μηχανημάτων ισχύουν τα όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως, εκτός του υπολογισμού της αξίας των καταναλισκόμενων υλικών.

Η άμεση σημασία του υπολογισμού του κόστους εργασίας και κυρίως ενός αυτοκινούμενου μηχανήματος συνδέεται με τις προϋποθέσεις σύμφορης ή μη απόκτησης του. Για το σκοπό αυτό το υπολογιζόμενο σύμφωνα με τα προαναφερθέντα συνολικό κόστος εργασίας είναι ανάγκη να διακριθεί σε σταθερό και μεταβλητό. Η διάκριση αυτή γίνεται αναγκαία αν ληφθεί υπόψη ότι το μεν σταθερό κόστος είναι ανεξάρτητο από την ετήσια χρησιμοποίηση του μηχανήματος, το δε μεταβλητό κόστος θεωρείται συνάρτηση αυτής. Το σύμφορο ή ασύμφορο απόκτησης ενός μηχανήματος συνδέεται με εκείνη την κατάσταση, κατά την οποία δεν θα επιτυγχάνεται κέρδος, αλλά και δεν θα καταλείπεται ζημία από την παρουσία

---

⁴¹ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 29.

στην εκμετάλλευση του μηχανήματος. Αυτό πραγματοποιείται όταν το μέσο κόστος λειτουργίας του ιδιόκτητου μηχανήματος ισούται με τη μέση αμοιβή εκμισθώσεως ξένου μηχανήματος. Αν ληφθεί όμως υπόψη ότι το ύψος του κόστους εργασίας εξαρτάται εκτός από τη σχέση σταθερού και μεταβλητού κόστους και από τη διάρκεια της ετήσιας χρησιμοποίησής του, τότε το όλο πρόβλημα ανάγεται στον προσδιορισμό των ωρών ετήσιας χρησιμοποίησης, όπου μέσο κόστος και μέση αμοιβή εξισούνται⁴².

2.7. Οι αποσβέσεις των αγροτικών κεφαλαίων

Κάθε μόνιμο περιουσιακό στοιχείο που χρησιμοποιείται στη γεωργική εκμετάλλευση, υφίσταται φθορά από τη χρήση του και κάποια τεχνολογική απαξίωση, που είναι ανεξάρτητη από τη χρήση του. Το μέγεθος της φθοράς εξαρτάται από το βαθμό της χρήσης, ενώ η τεχνολογική απαξίωση επηρεάζεται κυρίως από το χρόνο και την τεχνολογική πρόοδο. Δηλαδή μπορεί ένα μηχάνημα να εργάζεται ελάχιστες ώρες ή καθόλου και εντούτοις μετά από ορισμένα χρόνια να μην έχει καμία αξία ή πολύ μικρή αξία, λόγω της τεχνολογικής απαξίωσης.

Έτσι, σε κάθε παραγωγική περίοδο (έτος) χρησιμοποιείται στην παραγωγική διαδικασία ένα μέρος από την αξία του μόνιμου κεφαλαίου, σ' όλη τη διάρκεια ζωής του θα χρησιμοποιηθεί το σύνολο της αξίας του. Η αξία του μόνιμου κεφαλαίου, που συνολικά χρησιμοποιεί η γεωργική εκμετάλλευση, είναι το σύνολο των φθορών και απαξιώσεων που υφίσταται το κεφάλαιο σ' όλη την παραγωγική του ζωή και ονομάζεται αποσβεστέα αξία.

Η αποσβεστέα αξία είναι ίση με την αρχική αξία του περιουσιακού στοιχείου, αν η αξία που θα έχει στο τέλος της παραγωγικής του ζωής είναι μηδέν. Αν όμως στο τέλος της παραγωγικής του ζωής έχει κάποια αξία, η οποία ονομάζεται υπολειμματική αξία (salvage value), τότε η αποσβεστέα αξία είναι ίση με τη διαφορά μεταξύ της αρχικής αξίας και της υπολειμματικής αξίας.

Η αρχική αξία ενός πάγιου ή μόνιμου περιουσιακού στοιχείου, για παράδειγμα ενός μηχανήματος ή μιας αποθήκης, είναι ίση με τη δαπάνη απόκτησης του (αγορά ή

---

⁴² Παπαναγιώτου, Ε., 2002. *Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα, σελ. 31.

κατασκευή) και τις τυχόν δαπάνες που έχουν γίνει για οποιαδήποτε βελτίωση του, εκτός βέβαια από τις συνηθισμένες δαπάνες επισκευής και συντήρησης.

Η υπολειμματική αξία του κεφαλαίου μπορεί να είναι θετική, δηλαδή να έχει κάποια τιμή στη αγορά, ή μηδέν, δηλαδή ν' αποτελεί άχρηστο υλικό χωρίς καμία αξία⁴³.

Γενικά η απόσβεση (depreciation) είναι η κατανομή μιας παρούσας δαπάνης σε ορισμένο αριθμό ετών, που αντιστοιχούν στην πιθανή διάρκεια της παραγωγικής χρησιμοποίησης του κεφαλαιουχικού αγαθού, που αποκτήθηκε με τη δαπάνη αυτή.

Η απόσβεση των κεφαλαιουχικών αγαθών πρέπει να γίνεται για δύο λόγους: για τη φθορά απ' τη χρήση τους και απ' τις φυσικές επιδράσεις και για την ενδεχόμενη πρόωγη μετάπτωση τους σε μη ενδεικνύμενα από οικονομική άποψη για την παραγωγική διαδικασία, λόγω της τεχνολογικής προόδου, η οποία προσφέρει βελτιωμένα και πιο σύγχρονα κεφαλαιουχικά αγαθά. Τα τελευταία παρέχουν ίδιες ή παρόμοιες υπηρεσίες στη γεωργική εκμετάλλευση με μικρότερη αναλογικά δαπάνη χρησιμοποίησης και καθιστούν τα παλιότερα αντιοικονομικά, με αποτέλεσμα τη μη χρησιμοποίησή τους και την πτώση της αξίας τους στην αγορά. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι αλωνιστικές μηχανές, οι οποίες απαξιώθηκαν και μπήκαν στο περιθώριο, όταν κυκλοφόρησαν οι θεριζοαλωνιστικές μηχανές. Επομένως προέκυψε η ανάγκη της ταχύτερης ανανέωσης των πρώτων μηχανών νωρίτερα από το χρόνο που αρχικά είχε προβλεφθεί, με βάση τις ώρες λειτουργίας τους, δηλαδή η ανάγκη της απόσβεσής τους λόγω της τεχνολογικής προόδου.

Όσο η τεχνική πρόοδος αναπτύσσεται και εφαρμόζεται γρηγορότερα στη γεωργία μιας χώρας, τόσο το θέμα της τεχνολογικής απαξίωσης (obsolescence) γίνεται πιο ενδιαφέρον και πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη, κατά τον υπολογισμό της περιόδου απόσβεσης.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι για να υπολογιστεί η απόσβεση ενός κεφαλαιουχικού αγαθού απαιτούνται τα ακόλουθα στοιχεία: η αρχική αξία, η υπολειμματική αξία και η διάρκεια παραγωγικής χρησιμοποίησης (ή παραγωγικής ζωής), η οποία ισοδυναμεί με το χρόνο κατά τον οποίο το αγαθό μπορεί, από τεχνική και οικονομική άποψη, να χρησιμοποιηθεί στην παραγωγική διαδικασία. Η διάρκεια

---

⁴³ Βαρβάκης, Κ., 2003. *Κοστολόγηση και κοστολογική οργάνωση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης, σελ. 88.

αυτή που ονομάζεται περίοδος απόσβεσης εκφράζεται σε έτη, στα οποία κατανέμεται το αποσβεστέο ποσό⁴⁴.

2.8. Προβλήματα και δυσκολίες υπολογισμού του κόστους παραγωγής

Στον προσδιορισμό του κόστους παραγωγής των γεωργικών προϊόντων, όπως άλλωστε και των βιομηχανικών, υπάρχουν αρκετές δυσκολίες, οι οποίες αναφέρονται σε ορισμένα στοιχεία (τεχνικά, βιολογικά, οικονομικά) που το συνθέτουν και το επηρεάζουν. Οι δυσκολίες αυτές που δημιουργούν προβλήματα και καθιστούν δυσχερή και ατελή την κοστολόγηση, πηγάζουν βασικά από τους ακόλουθους λόγους⁴⁵:

- 1) Την πολυκαλλιέργεια που παρατηρείται στη γεωργική εκμετάλλευση. Στην απλούστερη περίπτωση που η γεωργική εκμετάλλευση έχει μόνο μια καλλιέργεια και παράγεται ένα μόνο προϊόν, το κόστος παραγωγής υπολογίζεται χωρίς προβλήματα, γιατί όλες οι δαπάνες επιβαρύνουν ένα μόνο κλάδο. Στην Ελλάδα, η περίπτωση αυτή είναι σπάνια, γιατί κάθε γεωργική εκμετάλλευση έχει, κατά κανόνα, περισσότερους από ένα κλάδο παραγωγής. Η εκτίμηση του κόστους παραγωγής, στη δεύτερη περίπτωση, αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες που αναφέρονται κυρίως στη σχέση και την αλληλεπίδραση που έχουν μεταξύ τους αρκετές καλλιέργειες, ώστε συμβαίνει οι καλλιεργητικές εργασίες που γίνονται για μια καλλιέργεια, να αφορούν ή να έχουν επίπτωση σε άλλες καλλιέργειες που τις διαδέχονται για παράδειγμα η λίπανση με κοπριά ή λιπάσματα, που δρουν στο έδαφος περισσότερο από μία καλλιεργητική περίοδο, η βαθιά άροση που έχει επίδραση στο έδαφος κ.τ.λ. Στις περιπτώσεις αυτές οι αντίστοιχες δαπάνες έχουν αποτέλεσμα και στις δύο ή τρεις επόμενες καλλιέργειες και επομένως θα πρέπει να επιμεριστούν σε κάθε καλλιέργεια, ανάλογα με την χρήση τους, πράγμα που είναι αρκετά δύσκολο.

---

⁴⁴ Πομόνης, Ν., 2001. *Κοστολόγηση: κόστος, κοστολόγηση, λογιστική της κοστολόγησης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 54.

⁴⁵ Λιανός, Θ., Δαμιανός, Δ., Μέργος, Γ., Ντεμούσης, Μ., Κατρανίδης, Σ., 1998. *Αγροτική οικονομική: θεωρία και πολιτική*. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου, 2^η Έκδοση, σελ. 106.

- 2) Τη δυσκολία μέτρησης ορισμένων αναλώσιμων μικροεργαλείων ή αποτίμησης σε χρήμα των υλικών ή προϊόντων που παράγονται μέσα στη γεωργική εκμετάλλευση και χρησιμοποιούνται πάλι μέσα σ' αυτήν (κοπριά ζώων, σπόροι, σανά, τριφύλλι κ.τ.λ.), καθώς και των συντελεστών που δεν πουλιούνται στην αγορά, όπως είναι τα φυσικά νερά, η οικογενειακή εργασία, η ζωική εργασία που προσφέρεται μέσα στη γεωργική εκμετάλλευση κ.ά.
- 3) Την παραγωγή από ορισμένους κλάδους περισσότερων από ένα προϊόντων, τα λεγόμενα σύνθετα ή συνδεδεμένα προϊόντα (join products).
- 4) Τον τρόπο κατανομής των γενικών εξόδων και των σταθερών δαπανών, που γίνονται σ' όλη τη γεωργική εκμετάλλευση, στους επιμέρους κλάδους παραγωγής ή τον επιμερισμό του έργου των πολλαπλής χρήσης συντελεστών παραγωγής. Ο επιμερισμός αυτός πρέπει να γίνεται με τον πιο σωστό τρόπο και αυτό δεν είναι πάντα εύκολο. Γι' αυτό αρκετές φορές καταντά να είναι αυθαίρετος ή να γίνεται κατ' εκτίμηση.
- 5) Το λανθασμένο υπολογισμό της παραγωγής. Όταν το προϊόν που παράγεται δεν υπολογίζεται ακριβώς στην πραγματική του ποσότητα, λόγω αδυναμίας μέτρησης, αυτοκατανάλωσης κ.τ.λ., τότε το κόστος ανά κιλό εμφανίζεται διαφορετικό απ' το πραγματικό.

Για τους παραπάνω λόγους, ο σωστός προσδιορισμός του κόστους παραγωγής απαιτεί προσοχή και αρκετές γεωπονικές γνώσεις. Τέλος, πρέπει να τονιστεί ότι το μέσο κόστος ενός γεωργικού προϊόντος, σε επίπεδο χώρας ή ακόμη και μικρότερης περιοχής, δεν αντιπροσωπεύει την πραγματικότητα, γιατί κάθε γεωργική εκμετάλλευση έχει το δικό της κόστος, που εξαρτάται από πολλούς παράγοντες. Το κόστος διαφέρει κατά πολύ, για το ίδιο προϊόν, από χρόνο σε χρόνο, από περιοχή σε περιοχή και από εκμετάλλευση σε εκμετάλλευση και κυμαίνεται ανάλογα με το μέγεθος και τη διάρθρωση της γεωργικής εκμετάλλευσης, με την εφαρμοζόμενη τεχνική καλλιέργειας, με τις στρεμματικές αποδόσεις και ιδιαίτερα τις καιρικές συνθήκες, που επικρατούν, και άλλους πολλούς αστάθμητους παράγοντες, που δεν μπορούν να ελεγχθούν (εχθροί, ασθένειες κ.τ.λ.).

Όλα αυτά δείχνουν ότι η εργασία και η ευθύνη του υπεύθυνου για την κοστολόγηση είναι σημαντική και δεν περιορίζεται απλώς στις αριθμητικές πράξεις, αλλά απαιτεί συνεχή ενημέρωση στην παραγωγική διαδικασία, έλεγχο και κρίση.

Κεφάλαιο 3^ο - Η σταφίδα στο Ν. Αχαΐας

3.1. Παρουσίαση του Ν. Αχαΐας

Ο Νομός Αχαΐας βρίσκεται στη βορειοδυτική Πελοπόννησο. Έχει έκταση 3.271 τετραγωνικά χιλιόμετρα, πληθυσμό 327316 κατοίκους (2001) και αποτελεί τη βασική πύλη σύνδεσης της Ελλάδας με τις υπόλοιπες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω του λιμανιού της Πάτρας.

Ο Νομός Αχαΐας διοικητικά ανήκει στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδας μαζί με τους νομούς Αιτωλοακαρνανίας και Ηλείας. Αποτελεί το γεωγραφικό κέντρο βάρους της περιφέρειας, καθώς κατέχει το 29% της συνολικής έκτασης και το 43% του συνολικού πληθυσμού της. Αποτελείται από τις επαρχίες Πατρών, Αιγιαλείας και Καλαβρύτων και διαιρείται σε 21 Δήμους και 2 Κοινότητες. Πρωτεύουσα του νομού είναι η πόλη της Πάτρας η οποία είναι το τρίτο σε μέγεθος αστικό κέντρο της χώρας. Η Αχαΐα συνδυάζει φυσική ομορφιά και πολιτιστική ανάπτυξη. Αποτελεί ένα κομμάτι Ελληνικής γης που αναδεικνύει την ιστορική κληρονομιά και το σύγχρονο πολιτισμό.

Η πρωτεύουσα του νομού, η Πάτρα, η αρχαία πόλη του μυθικού Πατρέα, είναι το λιμάνι που συνδέει την Ελλάδα με τη Δυτική Ευρώπη και ξεχωρίζει για την αρχιτεκτονική και τη ρυμοτομία της.

Ο Νομός Αχαΐας αποτελεί τη δυτική πύλη της Ελλάδας στην Ευρώπη προσφέροντας εύκολη πρόσβαση στους σημαντικότερους αρχαιολογικούς τόπους της χώρας: Αρχαία Ολυμπία, Δελφούς, Επίδαυρο, Ναό Επικούρειου Απόλλωνα, Μυκήνες, Αθήνα⁴⁵.

⁴⁵ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αχαΐας, 2010. *Ο νομός Αχαΐας*. Διαθέσιμο στο: http://www.achaia.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=117&Itemid=27, ημερ. ανάκτησης 19/10/2010, Πάτρα.

3.2. Ιστορική αναδρομή σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Η σταφίδα ένα από τα κύρια εθνικά προϊόντα της Ελλάδας υπήρξε από την αρχαιότητα και φυτευόταν και σε άλλα μέρη εκτός του Κορινθιακού κόλπου ανεξάρτητα από τα ονόματα που έφερε σε αυτές τις περιοχές

Από τον 13^ο - 14^ο μ.Χ. αιώνα βεβαιώνεται η εξαγωγή κορινθιακής σταφίδας από την Ελλάδα προς τις κάτω χώρες και την Αγγλία. Η καλλιέργεια γινόταν στην Πελοπόννησο και από τις αρχές του 15^ο αιώνα επεκτείνεται στην Ζάκυνθο και την Κεφαλονιά, για να γίνουν αυτά τα δύο νησιά το επίκεντρο της σταφιδοπαραγωγής τα τέλη του 17^{ου} αιώνα.

Με την ίδρυση του ελληνικού κράτους η σταφίδα γίνεται το κύριο εξαγωγικό προϊόν ζωτικής σημασίας για το ισοζύγιο πληρωμών της χώρας με κύρια αγορά τη μεγάλη Βρετανία.

Η σημασία της αυξήθηκε ακόμα περισσότερο από το 1878 όταν καταστράφηκαν από την ασθένεια της φυλλοξήρας τα Γαλλικά αμπέλια. Τότε ακριβώς αυξάνονται οι ευρωπαϊκές αγορές και ιδιαίτερα οι Γαλλικές και έτσι απορροφάται ολόκληρη η ελληνική παραγωγή.

Όλο το 19^ο αιώνα αλματώδης ήταν η αύξηση της σταφιδοκαλλιέργειας. Μέχρι τις αρχές της δεκαετίας 1860 η καλλιέργεια της σταφίδας στη Πελοπόννησο είχε επεκταθεί σε 120 - 150.000 στρέμματα, που μέχρι τότε ήταν ακαλλιέργητα και μετά τη προσάρτηση των Ιονίων Νήσων 1864, προσετέθη και η δική τους παραγωγή και το σύνολο της παραγόμενης σταφίδας στην Ελληνική επικράτεια ξεπέρασε τα 100 εκατομμύρια ενετικές λύτρες και συνεχώς αύξανε.

Η ζήτησή της στην ευρωπαϊκή αγορά ήταν μεγάλη και η αγροτική παραγωγή των Πατρών και της ενδοχώρας προσδέθηκε στη συγκυρία αυτή. Τα λιμάνια του Λονδίνου, Λίβερπουλ, Μασσαλίας, Τεργέστης, Αμστερνταμ και Οδησού ήταν ο προορισμός των πλοίων που έφευγαν φορτωμένα με σταφίδα από τα λιμάνια των Πατρών, Κατακόλου, Καλαμάτας και Ζακύνθου. Από εκεί το προϊόν διοχετευόταν οδικώς ή σιδηροδρομικώς στα μεγάλα αστικά κέντρα για να καταναλωθεί σαν ξηρός καρπός, για τη κατασκευή πουτίγκας και σταφιδόψωμου, σαν υλικό ζαχαροπλαστικής και από το 1850 και μετά για τη παρασκευή φθηνού σταφιδίτη οίνου και άλλων οινοπνευματωειδών ποτών. Έτσι η σταφίδα ανακηρύχθηκε το κυριότερο εξαγωγικό προϊόν του ελληνικού κράτους που κάλυπτε περισσότερο από 50% της συνολικής

αξίας των εξαγωγών της χώρας. Η μεγάλη δε ζήτησή της είχε σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση της Ελλάδας σαν χώρας μονοεξαγωγικής, η οποία συμμετείχε στη διεθνή οικονομία με το μοναδικό αυτό προϊόν.

Παρά το υψηλό καλλιεργητικό κόστος οι Πατρινοί επιδόθηκαν με ζήλο στη καλλιέργεια αδιαφορώντας για το ότι το αμπέλι αρχίζει να καρποφορεί το πέμπτο έτος και φθάνει σε πλήρη καρποφορία το δέκατο και η καλλιέργειά του απαιτεί πολλές και εξειδικευμένες εργασίες, που λόγω της απουσίας μηχανικών μέσων δέσμευαν πολλά εργατικά χέρια. Κατά το χρονικό διάστημα από το Φλεβάρη μέχρι και τον Αύγουστο κάθε έτους παρατηρείται μεγάλη ζήτηση εργατικών χεριών και ενόψει της μόνιμης έλλειψής τους τα εργατικά ημερομίσθια ανέβαιναν ανάλογα και με τις συγκυρίες και τις ειδικές γνώσεις του κάθε εργάτη (χάραγμα κλημάτων κλπ) και επιβάρυναν τη καλλιεργητική δαπάνη, η οποία μετά το 1850 επιβαρύνθηκε κι άλλο από τη χρήση του θειαφιού. Έως τις αρχές της δεκαετίας του 1860 η νέα καλλιέργεια κέρδισε μόνο στη Πελοπόννησο πάνω από 120.000 νέων γαιών, που μέχρι τότε δεν καλλιεργούνταν και το γεγονός αυτό συνοδεύτηκε από έναν εσωτερικό «αγροτικό εποικισμό», δηλαδή από τη κάθοδο μεγάλου τμήματος ορεινών πληθυσμών προς τις πεδιάδες.

Πολύ νωρίς η Πάτρα έγινε το κατεξοχήν εξαγωγικό κέντρο της σταφίδας που παραγόταν σε 66 συνολικά σταφιδοπαραγωγικά κέντρα της Αχαΐας και των γειτονικών περιοχών Ήλιδας και Αιγίου, της Αιτωλοακαρνανίας και της Μεσσηνίας, ενώ ο ρόλος του λιμανιού του Κατακόλου και του Αιγίου ήταν συμπληρωματικός. Το δίκτυο αυτό απαρτίστηκε από πόλεις - σκάλες (Αίγιο, Κόρινθος, Ναύπακτος, Μεσολόγγι, Καλαμάτα), όπου συγκεντρωνόταν η παραγωγή της ενδοχώρας και οργανωνόταν η αποστολή της στη Πάτρα μέσω της θάλασσας με μικρά ιστιοφόρα. Εκεί υπήρχαν μεσίτες, παραγγελιοδόχοι, αποθηκάριοι και αντιπρόσωποι που φρόντιζαν για τη ροή του προϊόντος προς το μεγαλοεξαγωγέα των Πατρών.

Στην εμπορική κίνηση της Πάτρας κυριαρχεί τα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια και για πολλές δεκαετίες μετά η Αγγλία, με τις εξαγωγές της σταφίδας και τις εισαγωγές των βιομηχανικών προϊόντων της. Δεν είναι υπερβολή ότι η Πάτρα κινούταν στους ρυθμούς της Αγγλικής αγοράς. Μέχρι το 1840 το εμπόριο της σταφίδας ελεγχόταν κυρίως από Αγγλικούς εμπορικούς οίκους διευθυντές των οποίων ήταν οι αντίστοιχοι άγγλοι πρόξενοι στη Πάτρα.

Η πρώτη σταφιδική κρίση εκδηλώθηκε τη δεκαετία 1850, όταν η φυλλοξήρα έπληξε τους σταφιδαμπελώνες, με συνέπεια να χρεοκοπήσουν πολλοί μεγάλοι

εξαγωγικοί οίκοι. Στα τέλη δε της δεκαετίας του 1860 οι τιμές λόγω του ότι η βροχή είχε καταστρέψει τη παραγωγή, διατηρήθηκαν σε υψηλά επίπεδα, αλλά μετά συνεχίστηκε η πτωτική τάση. Ο πιο σημαντικός παράγοντας που επηρέαζε την οικονομική κατάσταση της Πάτρας, ήταν οι ευρωπαϊκές οικονομικές κρίσεις, οι οποίες λόγω της κυρίαρχης θέσης της σταφίδας, είχαν άμεσο αντίκτυπο στην αγορά της πόλης.

Η κρίση του σταφιδεμπορίου, που αποδίδεται στη μεγάλη παραγωγή σταφίδας και κατ'επέκταση τη χαμηλή τιμή του προϊόντος, είχε καταστρεπτικές συνέπειες για πολλούς εμπόρους, δημιούργησε κλίμα ηττοπάθειας στην αγορά και οδήγησε σε περιορισμό της ζήτησης. Για αυτό το λόγο πολλοί παραγωγοί αναγκάστηκαν να εξάγουν μόνοι τους τη σταφίδα που παρήγαγαν, αναλαμβάνοντας επιπλέον από τους κινδύνους της παραγωγής και αυτού του εμπορίου.

Ένα σημαντικός παράγοντας που ευνοούσε τη κερδοσκοπία ήταν και η ανυπαρξία αποθηκευτικών χώρων. Όταν άρχισαν να κτίζονται αποθήκες, για τη τοποθέτηση του καρπού οι οποίες βρίσκονται μέχρι σήμερα κατά μήκος του κεντρικού λιμανιού της Πάτρας, οι παραγωγοί έπαψαν να είναι υποχείριοι των εμπόρων, που τους έπαιρναν το προϊόν σχεδόν εκβιαστικά, με την απειλή ότι θα τους έμενε στο αλώνι.

Ένα άλλο πλήγμα στη κερδοσκοπία και ιδίως στα σχέδια των τοκογλύφων, που εκμεταλλεύονταν την ανάγκη των παραγωγών για κεφάλαια κίνησης, επέφερε η καθιέρωση τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα των ενεχυρογράφων, με τα οποία ο παραγωγός μπορούσε, βάζοντας ενέχυρο την αποθηκευμένη σοδειά του, να δανεισθεί χρήματα με χαμηλό επιτόκιο, για να αντιμετωπίσει τα άμεσα έξοδά του (καλλιεργητικά και έξοδα διαβίωσης).

Η διαμόρφωση της τιμής της σταφίδας αρχικά επηρεαζόταν από το τόπο παραγωγής. Εξάλλου το προϊόν κάθε παραγωγικού κέντρου διακρινόταν σε πρώτη, δεύτερης και τρίτης κατηγορίας, με ανάλογη διαβάθμιση στη τιμή. Και τέλος οι τιμές διαφοροποιούνταν αν ήταν άβρεχτη ή βρεγμένη η σταφίδα και ανάλογα με το χρόνο δηλαδή αν ήταν φετινής ή περυσινής σοδειάς ή η διάθεσή της γινόταν στην αρχή, το μέσον ή το τέλος της περιόδου.

Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και αρχές 20^{ου} αιώνα λειτουργούσαν στη Πάτρα οκτώ σταφιδοκαθαριστήρια, πέντε μεγάλα εργοστάσια προτύπων σταφιδομηχανών που χώριζαν το σταφιδόκαρπο σε τέσσερις έως πέντε ποιότητες, τέσσερα οινοπνευματοποιεία, έξι μεγάλα εργοστάσια οινοποιίας και δεκαέξι μικρά.

Με την ίδρυση της Ελληνικής Οινοποιητικής Εταιρείας, που υπαγορεύτηκε από την ανάγκη αντιμετώπισης του σταφιδικού ζητήματος, επιχειρήθηκε να δημιουργηθεί ένα ισχυρό αντιστάθμισμα στην αβεβαιότητα που δημιουργούσε η εξάρτηση της παραγωγής της σταφίδας από τις εξωτερικές αγορές, δηλαδή μια εσωτερική αγορά που να ελέγχεται απόλυτα από τη τοπική κοινωνία. Παρότι η προσπάθεια αυτή δεν είχε καλή κατάληξη σηματοδότησε την απαρχή μια πορείας, που μερικές δεκαετίες αργότερα κατέστησε την αχαϊκή πρωτεύουσα εκτός από το κύριο εξαγωγικό κέντρο της σταφίδας και οινοποιητικό κέντρο. Απόδειξη το γεγονός ότι ταυτόχρονα με τη διακοπή της λειτουργίας της εταιρείας αυτής, δημιουργήθηκαν στην Πάτρα νέες οινοβιομηχανίες⁴⁶.

3.3. Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της σταφίδας

Οι παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα της σταφίδας είναι τα εξής^{47,48}:

- 1) Μέγεθος ραγών. Το μέγεθος των σταφίδων εξαρτάται από το μέγεθος της νωπής ρόγας και το στάδιο ωριμότητας των σταφυλιών κατά το χρόνο του τρυγητού. Η παραγωγή κατά πρέμνο είναι ο κυριότερος παράγων που επηρεάζει το μέγεθος των ραγών της σταφυλής. Η υπερπαραγωγή έχει δυσμενή επίδραση στην ποιότητα γιατί περιορίζει το μέγεθος των ραγών και την περιεκτικότητα σε σάκχαρα. Η περιεκτικότητα των σταφυλιών σε σάκχαρα κατά την εποχή του τρυγητού, επηρεάζει και το μέγεθος των αποξηραμένων ραγών. Όσο μεγαλύτερη είναι η περιεκτικότητα σε σάκχαρα τόσο περισσότερα είναι τα στερεά σε σχέση με το νερό και η συρρίκνωση κατά την αποξήρανση είναι μικρότερη.
- 2) Χρώμα. Η ομοιομορφία και η λαμπρότητα του χρώματος των σταφίδων συμβάλλουν αποφασιστικά στην ελκυστικότητά τους. Το χρώμα αποτελεί ιδιότητα της ποικιλίας αλλά μπορεί να επηρεαστεί από διάφορους εξωτερικούς παράγοντες. Το χαρακτηριστικό αντιπροσωπευτικό χρώμα έχουν

---

⁴⁶ Ενιαίο Πειραματικό Λύκειο Πατρών, 2010. Λιμάνι της σταφίδας. Διαθέσιμο στο: <http://lyk-peir-patras.ach.sch.gr/portpatra.html>, ημερ. ανάκτησης 25/10/2010, Πάτρα.

⁴⁷ Παναγιώτατος Ένωση Συνεταιρισμών, 2010. *Προδιαγραφές κορινθιακής σταφίδας*. Αίγιο.

⁴⁸ Κούσουλας, Κ., 2002. *Αμπελοργία*. Αθήνα: Εκδοτική Αγροτεχνική και Εμπορική, 2^η Έκδοση, σελ. 26.

οι σταφίδες που προήλθαν από κανονικής ωριμότητας σταφύλια, και η ξήρανση τους έγινε κάτω από ευνοϊκές συνθήκες θερμοκρασίας και υγρασίας και η συλλογή τους πραγματοποιήθηκε με μεθόδους που δεν προξένησαν τραυματισμούς ενώ ταυτόχρονα δεν επέτρεψαν την παρουσία σάπων ραγών ή ημιώριμων - πράσινων. Το χρώμα μπορεί να επηρεαστεί και από την μέθοδο αποξήρανσης.

- 3) Η επιφάνεια των ραγών. Οι καλά αποξηραμένες σταφίδες παρουσιάζουν μικρές δυσκολίες στη συντήρηση. Το αντίθετο συμβαίνει αν υπάρχουν βρεγμένες ή σπασμένες ράγες, πολτοποιημένες ή σπασμένες. Οι ακέραιες ρόγες υγραίνονται από το χυμό των πολτοποιημένων και σπασμένων ραγών και γίνονται κολλώδεις. Η άμμος και η σκόνη συγκρατούν ισχυρά στην κολλώδη επιφάνεια ή ακόμα και εισχωρούν στην σάρκα με συνέπεια ο καθαρισμός να είναι δύσκολος. Υπερβολική ποσότητα λαδιού προκαλεί συγκέντρωση άμμου και σκόνης σε βαθμό που χρειάζεται ιδιαίτερη φροντίδα στο πλύσιμο.
- 4) Υφή του φλοιού και της σάρκας. Καλός δείκτης προσδιορισμού της υφής είναι το βάρος ανά μονάδα όγκου. Η λεπτότητα του φλοιού επηρεάζεται πολύ από την ποικιλία και την μέθοδο της ξήρανσης. Οι καλής ποιότητας έχουν λεπτό φλοιό, είναι σαρκώδεις και κατά κανόνα προέρχονται από σταφύλια ώριμα, ενώ οι σταφίδες που προέρχονται από σταφύλια χαμηλού βαθμού ωριμότητας και είναι σκληρές, τραχιές και ρυτιδιασμένες.
- 5) Περιεκτικότητα σε υγρασία – καθαρότητα. Η περιεκτικότητα των σταφίδων σε υγρασία κυμαίνεται, ανάλογα με το είδος τους από 13 - 16 %. Μια μέση τιμή 15% κατά την παράδοση των σταφίδων από τους σταφιδοπαραγωγούς είναι η ασφαλέστερη, για την διατήρησή τους και την μετέπειτα επεξεργασία τους. Η περιεκτικότητα των σταφίδων σε υγρασία σε συνδυασμό με την καθαρότητα τους (απουσία σκόνης, άμμου, αποξηραμένων ποδίσκων) επηρεάζουν ισχυρά την ποιότητα του τελικού προϊόντος. Η περιεκτικότητα σε υγρασία ρυθμίζεται στα στάδια του πλυσίματος και της ξηράνσεως.
- 6) Κατάσταση υγείας. Είναι προφανές πως δεν μπορούν να παραχθούν σταφίδες υγιείς από μη υγιή πρώτη ύλη (σταφύλια). Προσβολή από μύκητες, τραυματισμοί και σχισίματα ραγών από πουλιά ή από μηχανικά αίτια κατά τους χειρισμούς του τρυγητού και της ξήρανσης, επιδρούν έντονα στην κατάσταση υγείας των σταφυλιών και οδηγούν σε υποβάθμιση της ποιότητας

των σταφίδων που θα παραχθούν (αλλοίωση χρώματος, ανεπιθύμητη οσμή από τις σάπιες ρόγες).

- 7) Χημική σύσταση. Η χημική σύσταση της σταφίδας αποτελεί σημαντικό παράγοντα ποιότητας και προσδιορίζει την θρεπτική της αξία. Η καλής ποιότητας σταφίδα δεν πρέπει να υστερεί σε θρεπτική αξία, γεύση και άρωμα των σταφυλιών από τα οποία προήλθε. Η θρεπτική αξία των σταφίδων εξαρτάται από την περιεκτικότητά τους σε σάκχαρα, οξέα, μεταλλικά άλατα και βιταμίνες.

3.4. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά κορινθιακής σταφίδας

Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά που επηρεάζουν την αξία της σταφίδας ως τροφή και ως προς την ελκυστικότητα της αποτελούν παράγοντες ποιότητας. Οι αναλύσεις που υφίσταται το προϊόν αφορούν στα φυσικά χαρακτηριστικά, στο μέγεθος και στις ξένες ύλες. Τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της σταφίδας πριν την επεξεργασία της είναι τα εξής⁴⁹:

- 1) Να είναι ξερή, με περιεκτικότητα σε υγρασία που να μην υπερβαίνει το 14%.
- 2) Να είναι υγιής, ολόκληρη, με ικανοποιητικό σχήμα και επαρκώς αναπτυγμένη και να έχει ομοιόμορφο χρώμα.
- 3) Να παρουσιάζει σχεδόν ελαστικό και σαρκώδες μέρος, που εμποδίζει την σκλήρυνση και την κρυστάλλωση.
- 4) Να είναι απαλλαγμένη από τραυματισμούς οφειλόμενους στους ποδίσκους ή σε ακατάλληλους χειρισμούς.
- 5) Να είναι σχεδόν απαλλαγμένη από μούχλα, σήψη, ζυμώσεις ή από οποιαδήποτε άλλο ελάττωμα ή αλλοίωση που δύναται να βλάψει την ποιότητα ή την παρουσία του προϊόντος ή την παρουσία του προϊόντος, ακόμα και σε μη ενεργό κατάσταση.
- 6) Να είναι απαλλαγμένη από έντονα ή ακάρεα, νεκρά ή ζωντανά ανεξάρτητα από το στάδιο ανάπτυξης τους.
- 7) Να είναι απαλλαγμένη από εμφανή χρώματα, μεταλλικά θραύσματα ή άλλες ορυκτές ακαθαρσίες ή ξένα σώματα.

---

⁴⁹ Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών, 2010. *Προδιαγραφές κορινθιακής σταφίδας*. Αίγιο.

- 8) Να είναι απαλλαγμένη από ορατά και αόρατα κατάλοιπα προϊόντων επεξεργασίας τοξικά για τον άνθρωπο.
- 9) Να είναι σχεδόν απαλλαγμένη από τεμάχια στελεχών ή άλλων φυτικών υλών που προέρχονται από την άμπελο.
- 10) Να είναι απαλλαγμένη από ξένες οσμές και γεύσεις.
- 11) Να είναι απαλλαγμένη από ιξώδες ουσίες, ανεξάρτητα από το αίτιο.
- 12) Να αποσπάται εύκολα όταν ανασύρεται από τον περιέκτη που χρησιμοποιείται για την μεταφορά ή την αποθήκευση.
- 13) Να μεταφέρεται με τα στιβαζόμενα πλαστικά παλαιτοκιβώτια τα οποία καθαρίζονται πριν και μετά από κάθε χρήση.
- 14) Να υπάρχει ομοιογένεια μεγέθους.

3.5. Οι τύποι της σταφίδας

Τα νωπά σταφύλια της κορινθιακής σταφίδας είναι ιδιαίτερα εύγευστα, όμως δεν μπορούν να διατηρηθούν για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα και να υποστούν μεταφορά και για το λόγο αυτό η ποσότητα που καταναλώνονται ως νωπή είναι περιορισμένη. Τα νωπά σταφύλια της κορινθιακής σταφίδας είναι λεπτόφλοια και ευπαθή και για αυτό καταναλώνονται άμεσα στην εγχώρια αγορά. Η διάθεση των σταφυλιών ως νωπών σε μακρινές περιοχές ή και άλλες χώρες καθίσταται αδύνατη.

Έτσι, το κύριο προϊόν της καλλιέργειας της κορινθιακής σταφίδας είναι η παραγωγή ξερής μαύρης σταφίδας. Ως ξερό προϊόν όμως είναι δυνατή η διατήρησή της για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα η μεταφορά και διάθεσή της σε μακρινές αγορές. Για το λόγο αυτό η κορινθιακή σταφίδα είναι τόσο για το νομό Αχαΐας όσο και για την Ελλάδα, ένα από τα βασικά αγροτικά προϊόντα που εξάγονται σε άλλες χώρες και μάλιστα αποτελεί ένα από τα πρώτα εξαγωγίμα γεωργικά προϊόντα από την σύσταση του σύγχρονου Ελληνικού κράτους. Η μαύρη ξερή Κορινθιακή φέρει διαφορετικά τοπωνυμικά σήματα ανάλογα με την περιοχή όπου καλλιεργείται⁵⁰:

- 1) Vostizza για τις σταφίδες των περιοχών Ατγιαλείας, Ερινέου, Φελλόης
- 2) Gulf για τις σταφίδες του νομού Κορινθίας.
- 3) Zante για τις σταφίδες του νομού Ζακύνθου.

---

⁵⁰ Ρούμπος, Ι., 2003. *Ασθένειες και εχθροί της αμπέλου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 26.

- 4) Cephalonia για τις σταφίδες του νομού Κεφαλληνίας.
- 5) Amalias για τις σταφίδες της Αμαλιάδας.
- 6) Pyrgos για τις σταφίδες του Πύργου.
- 7) Patras για τις σταφίδες τις Πάτρας.
- 8) Kalamata για τις σταφίδες της Καλαμάτας.

Ως προς την ποιότητα η Vostizza κατατάσσεται στην πρώτη ως κατηγορία και ακολουθούν κατά σειρά οι Gulf, Zante, Patras, Amalias, Pyrgos, Kalamata και Cephalonia.

3.5.1. Κορινθιακή σταφιδάμπελος

Η κορινθιακή σταφιδάμπελος είναι ζωηρότατη και παραγωγική ποικιλία και καρποφορεί ακόμα και σε ξερό ξύλο. Ως νεαρό φυτό, έχει χρώμα τεφροπράσινο με ερυθρά παρυφή καλυμμένη με βαμβακώδες χνούδι. Το φύλλο είναι μάλλον μεγάλου μεγέθους, σχήματος κυκλικού προς σφηνοειδές, συνήθως πεντάκολλο, με έλασμα παχύ, βαθυπράσινου χρώματος με οδόντες σε δύο σειρές και νευρώσεις κιτρινοπράσινου χρώματος, με την άνω επιφάνεια λεία και την κάτω με βαμβακώδες χνούδι.

Το σταφύλι είναι μετρίου μεγέθους, κυλινδρικό, συνήθως διπλό και πυκνόραγο. Ο ποδίσκος είναι μετρίου μεγέθους και πάχους και εύκολα αποκοπτόμενος. Το μέσο βάρος του σταφυλιού είναι περίπου 200g. Οι ράγες αποτελούν το 98% του ολικού βάρους του σταφυλιού, αρκετά μεγαλύτερο από το αντίστοιχο άλλων ποικιλιών της αμπέλου. Η ράγα είναι μικρή, σφαιρική και σε ποσοστό περίπου 98%, χωρίς κουκούτσι (αγίγερτη). Οι εγίγερτες ράγες και αυτές μεγάλης διαμέτρου, θεωρούνται κακής ποιότητας προϊόν⁵¹.

Η Κορινθιακή Σταφίδα ευδοκimei σε εδάφη ελαφρά, καλώς στραγγιζόμενα, έστω και χαλικώδη, όπου έχει τις μεγαλύτερες αποδόσεις. Είναι καλλιέργεια ευαίσθητη στα παθογόνα (περονόσπορο, οίδιο, ίσκα, ευδεμίδα) και γι αυτό απαιτεί ιδιαίτερο κόπο⁵².

---

⁵¹ Κούσουλας, Κ., 2002. *Αμπελοργία*. Αθήνα: Εκδοτική Αγροτεχνική και Εμπορική, 2^η Έκδοση, σελ. 33.

⁵² Ρούμπος, Ι., 2003. *Ασθένειες και εχθροί της αμπέλου*. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης, σελ. 29.

Τα σταφύλια τα οποία προορίζονται για σταφιδοποίηση αποκαλούνται Κορινθιακή σταφίδα, Raisin de Corinthe, Currant, Passolina, Passerina . Λόγω ομοιότητας του συγκεκριμένου φρούτου με τους καρπούς ορισμένων θαμνοειδών φυτών (του γένους Ribes, οικογένειας Grossulariaceae), δόθηκε σε αυτά η αγγλική ονομασία του φυτού «currant». Υπάρχουν τρεις υποποικιλίες: η μαύρη, η λευκή και η ερυθρά, σε μεγαλύτερη όμως έκταση καλλιεργείται η μαύρη Κορινθιακή, η οποία είναι και η πιο παραγωγική. Η λευκή υποποικιλία απαντάται διάσπαρτα κατά κύριο λόγο στους αμπελώνες της Ζακύνθου.

Η Κορινθιακή σταφιδάμπελος αποτελεί το πρώτο από άποψη αρχαιότητας εθνικό προϊόν. Παρόλο που η χρονολογική περίοδος εμφάνισής της δεν είναι διευκρινισμένη, οι ονομασίες της (σταφίδες, ασταφίδες, οσταφίδες) αναφέρονται από πολύ παλιά. Συγκεκριμένα, ο Ιπποκράτης αναφέρει χαρακτηριστικά στα συγγράμματά του τους όρους ασταφίδα και σταφίδα, την οποία μάλιστα διακρίνει και σε δύο είδη: τη λευκή και τη μαύρη.

Η Κορινθιακή σταφίδα αποτελεί ένα από τα βασικότερα αγροτικά εξαγωγικά προϊόντα της Ελλάδας. Σήμερα οι εξαγωγές σταφίδας αποτελούν το 2% - 3% της αξίας των συνολικών εξαγωγών, με σταθερή ή και ανερχόμενη τάση, λόγω μείωσης του όγκου των συνολικών ελληνικών εξαγωγών.

Όσον αφορά στις περιοχές στις οποίες ευδοκμεί και καλλιεργείται η Κορινθιακή σταφίδα σήμερα, αναφέρονται οι νομοί Κορινθίας, Αχαΐας, Ηλείας, Μεσσηνίας, Ζακύνθου και Κεφαλληνίας. Χαρακτηριστικό είναι το ότι καλλιεργείται σε πολύ μεγάλες εκτάσεις, τις τάξεως των 400.000 στρεμμάτων περίπου και καταλαμβάνει την πρώτη θέση μεταξύ των καλλιεργούμενων ποικιλιών αμπελιού στην Ελλάδα.

Η Κορινθιακή σταφίδα πλέον απολαμβάνει διεθνώς πολύ καλύτερων τιμών πώλησης από ομοειδή προϊόντα όπως η σουλτανίνα που σήμερα καλλιεργείται κυρίως στην Μικρά Ασία και το Ιράν (μικρές ποσότητες σουλτανίνας παράγονται και στην Ελλάδα (Πελοπόννησος, Κρήτη)⁵³.

---

⁵³ Κούσουλας, Κ., 2002. *Αμπελουργία*. Αθήνα: Εκδοτική Αγροτεχνική και Εμπορική, 2^η Έκδοση, σελ. 36.

3.5.2. Σουλτανίνα

Η πρώτη αναφορά στη Σουλτανίνα εντοπίζεται το 12^ο αιώνα μ.Χ. Φαίνεται να πήρε το όνομά της από την ομώνυμη επαρχία της Περσίας Σουλτανιέ από την οποία και μεταφέρθηκε στις ακτές της Ιωνίας την εποχή των Σελτζούκων Τούρκων. Αρχικά καλλιεργήθηκε στην περιοχή της Μαγνησίας της Μ. Ασίας αλλά δεν άργησε η διάδοσή της στη Σμύρνη και όλες τις παράκτιες περιοχές.

Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η παραγωγή και το εμπόριο της σουλτανίνας βρισκόταν σχεδόν αποκλειστικά στα χέρια των Ελλήνων της Μ. Ασίας. Γύρω στα μέσα του 19^{ου} αιώνα (1838) γίνεται η πρώτη γνωστή εισαγωγή της Σουλτανίνας σε κτήματα της περιοχής του Ναυπλίου. Περί το 1900 εντοπίζεται και στην ανατολική Κρήτη ενώ η ευρύτερη επέκταση της καλλιέργειάς της γίνεται μετά την εγκατάσταση των Ελλήνων της Μ. Ασίας στην Ελλάδα.

Σήμερα καλλιεργείται κυρίως στο νομό Ηρακλείου Κρήτης αλλά και στους νομούς Κορινθίας, Λασιθίου, Ρεθύμνης, Χανίων, Ηλείας και Δωδεκανήσου σε έκταση 340.000 στρεμμάτων περίπου. Η σουλτανίνα ευδοκίμει και εκτός Ελλάδας και συγκεκριμένα στην Καλιφόρνια, την Τουρκία, την Αυστραλία, το Ιράν, το Αφγανιστάν, τη Ν. Αφρική, την Κύπρο και πολλές άλλες περιοχές.

Η ποικιλία της Σουλτανίνας χαρακτηρίζεται από τη ζωνρότητα και την παραγωγικότητά της. Ευδοκίμει σε μαργώδη, καλά αποστραγγισμένα εδάφη ενώ πολύ σημαντική είναι η θετική συσχέτιση που υπάρχει ανάμεσα στο βαθμό ευφορίας του εδάφους και της απόδοσης του θαμνοειδούς φυτού. Αντίθετα ένα αβαθές και στεγνό έδαφος κρίνεται ακατάλληλο για την ευδοκίμησή του.

Ο καρπός του φυτού (σταφυλή) έχει ένα αρκετά μεγάλο μέγεθος, ενώ το σχήμα του είναι κυλινδροκωνικό και είναι μετρίως πυκνόρραγο. Ο ποδίσκος της σταφυλής κατά την ωρίμανση ξυλοποιείται. Η ράγα είναι ελλειψοειδής, μετρίου ή μεγάλου μεγέθους. Ο φλοιός είναι μετρίου πάχους, χρώματος κίτρινου χρυσίζοντος κατά την πλήρη ωρίμανση και η επιδερμίδα λεπτή καλυμμένη από λεπτό στρώμα άχνης. Η σάρκα είναι μετρίως ανθεκτική και χυμώδης⁵⁴.

---

⁵⁴ Κούσουλας, Κ., 2002. *Αμπελουργία*. Αθήνα: Εκδοτική Αγροτεχνική και Εμπορική, 2^η Έκδοση, σελ. 38.

3.6. Οι τρόποι και οι τεχνικές καλλιέργειας σταφίδας

Για την καλλιέργεια της κορινθιακής σταφίδας απαιτείται ο καλλιεργητής να έχει γνώση και πείρα, επειδή από την αρχή της καλλιέργειάς της έως και την συγκομιδή της διέρχεται από πολλές και καθοριστικές φάσεις για την ποιότητά της έως και την τελική συγκομιδή της. Η καλλιέργεια της σταφίδας μπορεί να γίνει με δύο τρόπους, με μόσχευμα ή με εμβολιασμό.

Στην περίπτωση του μοσχεύματος λαμβάνεται η κληματόβεργα από κλίμα μέσης ηλικίας. Θα πρέπει οπωσδήποτε η κληματόβεργα να έχει μάτια και στο κάτω και στο πάνω μέρος της. Η θερμοκρασία που είναι ευνοϊκή για τη ριζοβόληση είναι από 23 - 29 βαθμούς. Στη συνέχεια η κληματόβεργα φυτεύεται σε δοχείο κατά προτίμηση σιδερένιο, στο οποίο υπάρχει χώμα υγρό και λίγη κοπριά. Όταν η βέργα ριζοβολήσει καλά και βγουν τα πρώτα μικρά φύλλα, τότε μεταφυτεύεται στο οργωμένο χωράφι.

Η διαδικασία του εμβολιασμού είναι δύσκολη. Διαλέγεται βέργα από μικρό κλίμα. Πρέπει να υπάρχει αρκετή υγρασία στην ατμόσφαιρα. Στη συνέχεια το αμπέλι που θα δεχθεί το μόσχευμα σχίζεται και τοποθετείται η κληματόβεργα, η οποία δένεται. Το τμήμα της ενώσεως της βέργας και του αμπελιού σκεπάζεται καλά με λάσπη⁵⁵.

---

⁵⁵ Κούσουλας, Κ., 2002. *Αμπελουργία*. Αθήνα: Εκδοτική Αγροτεχνική και Εμπορική, 2^η Έκδοση, σελ. 42.

Κεφάλαιο 4^ο - Κόστος παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

4.1. Παραγωγή σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Στη συγκεκριμένη ενότητα, παρατίθενται στοιχεία που αφορούν την παραγωγή σταφίδας στο Ν. Αχαΐας. Από τα στοιχεία του πίνακα 8 που ακολουθεί, παρατηρεί κανείς ότι η παραγωγή σταφίδας στο νομό εστιάζει στον τύπο της Κορινθιακής. Αξίζει επίσης να σημειωθεί, πως με την πάροδο των ετών, η συνολική παραγωγή ήταν συνεχώς μειούμενη. Το 2002, η παραγωγή βρισκόταν στις 16.865,30 τόνους ενώ το 2006 βρέθηκε στις 12.551,74 σημειώνοντας πτώση 25,57%. Αξιόλογη μείωση σημείωσε και η παραγωγή σουλτανίνας αφού οι 846 τόνοι που παρήχθησαν το 2002 βρέθηκαν το 2006 να είναι μόλις 2,70 τόνοι⁵⁶.

Πίνακας 8. Παραγωγή σταφίδας Ν. Αχαΐας (τόνοι)

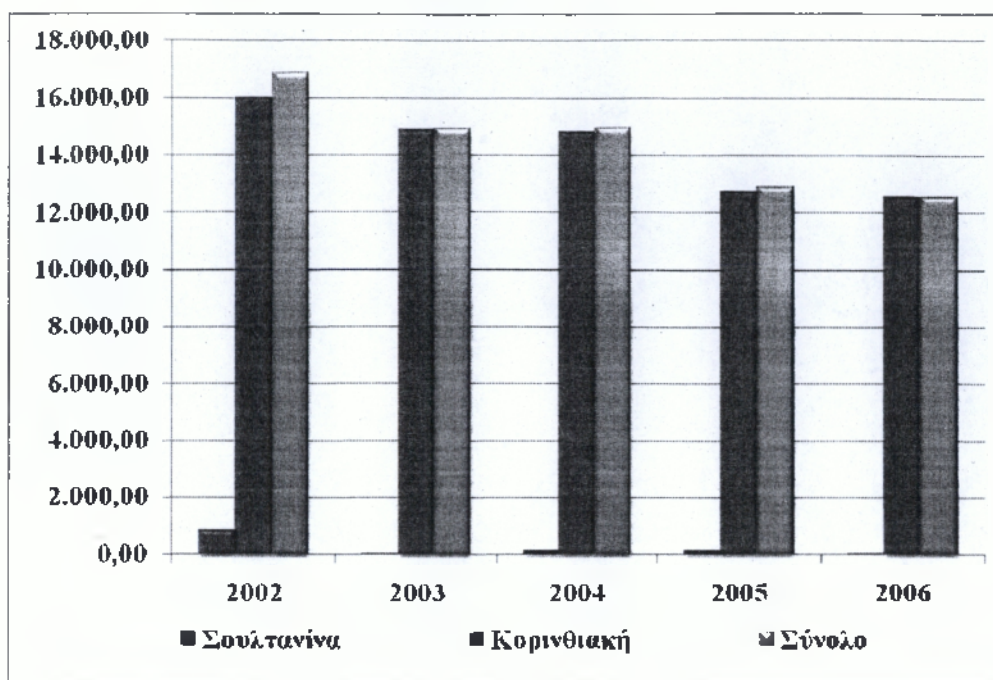
Έτος	Παραγωγή σε τόνους		Σύνολο
	Σουλτανίνα	Κορινθιακή	
2002	846,00	16.019,30	16.865,30
2003	14,76	14.897,20	14.913,60
2004	149,97	14.797,23	14.963,87
2005	152,06	12.749,78	12.901,84
2006	2,70	12.549,04	12.551,74

Πηγή: Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών (Π.Ε.Σ.), 2010

⁵⁶ Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών, 2010. *Διάθεση στατιστικών στοιχείων*. Πάτρα.

Διάγραμμα 1. Παραγωγή σταφίδας Ν. Αχαΐας

Πηγή: Παναγιόγειος Ένωση Συνεταιρισμών (Π.Ε.Σ.), 2010

4.1.1. Εκτάσεις σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Από στοιχεία που αντλήθηκαν από την Παναγιόγειο Ένωση Συνεταιρισμών (Π.Ε.Σ.), παρατηρείται ότι σημαντικές μειώσεις παρουσιάστηκαν και στις συνολικά καλλιεργούμενες εκτάσεις σταφιδαμπέλων. Το 2002, οι συνολικές εκτάσεις ανέχονταν σε 67.837,19 στρέμματα ενώ το 2006 σε 55.785,53, σημειώνοντας δηλαδή μείωση 17,76%. Το μεγαλύτερο ποσοστό εκτάσεων συγκεντρώνει η κορινθιακή σταφίδα ενώ αξίζει να σημειωθεί πως με την πάροδο των ετών το ποσοστό καλλιέργειας σουλτανίνας σημείωσε μείωση με αντίστοιχες αυξήσεις για την καλλιέργεια κορινθιακής σταφίδας. Οι πίνακες 9 και 10 που ακολουθούν, παρουσιάζουν αναλυτικά τόσο τις εκτάσεις σταφιδαμπέλων του Ν. Αχαΐας για το διάστημα 2002 – 2006, όσο και το ποσοστό που συγκεντρώνει το κάθε είδος καλλιέργειας^{57,58}.

⁵⁷ Παναγιόγειος Ένωση Συνεταιρισμών, 2010. *Διάθεση στατιστικών στοιχείων*. Πάτρα.

⁵⁸ Γεωργική Στατιστική της Ελλάδας, 2009. *Εκτάσεις καλλιεργειών, ποτιστικές καλλιέργειες, κατά κατηγορίες, αριθμός δένδρων και γεωργικών μηχανημάτων, γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, αριθμός ζώων, παραγωγή μερικών δασικών προϊόντων*. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Της Ελλάδας, σελ. 64.

Πίνακας 9. Εκτάσεις σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Έτος	Μεμονωμένοι Παραγωγοί		Ομάδες Παραγωγών		Συνολική έκταση σουλτανίνας	Συνολική έκταση κορινθιακής	Συνολική έκταση
	Σουλτανίνα	Κορινθιακή	Σουλτανίνα	Κορινθιακή			
2002	4,00	2.012,90	3.756,01	62.064,28	3.760,01	64.077,18	67.837,19
2003	0,00	1.774,67	65,60	57.814,12	65,60	59.588,79	59.654,39
2004	0,00	1.617,33	666,55	57.571,59	666,55	59.188,92	59.855,47
2005	0,00	1.705,88	675,82	54.959,82	675,82	56.665,70	57.341,52
2006	0,00	1.009,59	12,00	54.763,94	12,00	55.773,53	55.785,53

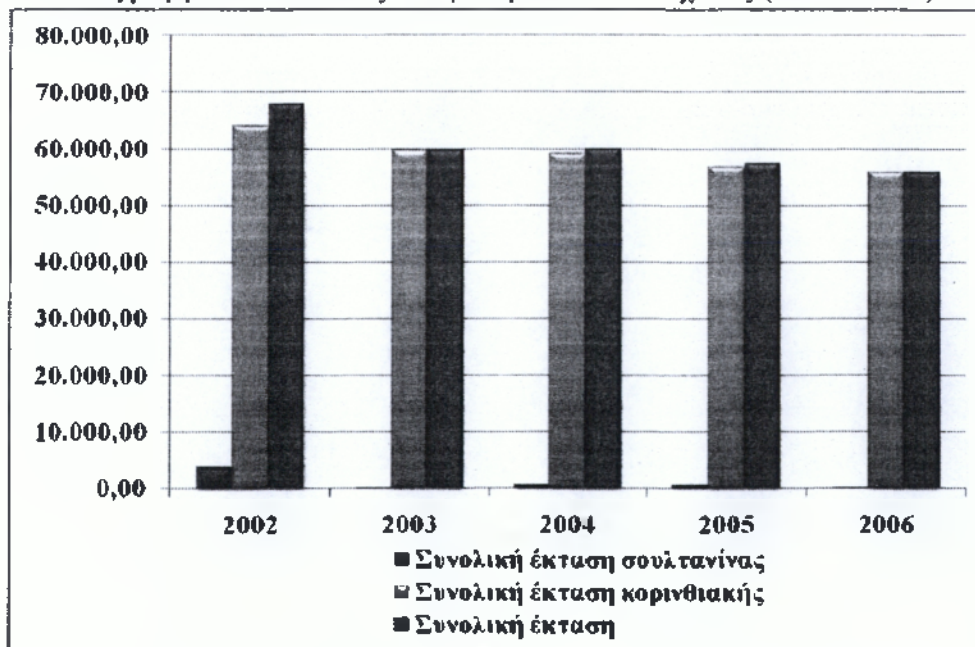
Πηγή: Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών (Π.Ε.Σ.), 2010

Πίνακας 10. Ποσοστιαία κατανομή σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Έτος	Μεμονωμένοι Παραγωγοί		Ομάδες Παραγωγών		Συνολική έκταση σουλτανίνας	Συνολική έκταση κορινθιακής	Συνολική έκταση
	Σουλτανίνα	Κορινθιακή	Σουλτανίνα	Κορινθιακή			
2002	0,01%	2,97%	5,54%	91,49%	5,54%	94,46%	100,00%
2003	0,00%	2,97%	0,11%	96,92%	0,11%	99,89%	100,00%
2004	0,00%	2,70%	1,11%	96,18%	1,11%	98,89%	100,00%
2005	0,00%	2,97%	1,18%	95,85%	1,18%	98,82%	100,00%
2006	0,00%	1,81%	0,02%	98,17%	0,02%	99,98%	100,00%

Πηγή: Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών (Π.Ε.Σ.), 2010

Διάγραμμα 2. Εκτάσεις σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Πηγή: Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών (Π.Ε.Σ.), 2010

4.2. Τιμές σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Οι τιμές πώλησης της σταφίδας στο νομό Αχαΐας, το εξεταζόμενο διάστημα (2002 – 2006), ακολούθησαν μετά το 2004 φθίνουσα πορεία. Το 2002, η τιμή είχε διαμορφωθεί στα 0,59 €/Kg, την επόμενη χρονιά στα 0,75 €/Kg, το 2003 μειώθηκε στα 0,60 €/Kg ενώ οι χρονιές 2005 και 2006 διατήρησαν σταθερή τιμή στα 0,55 €/Kg. Οι συγκεκριμένες τιμές αφορούν την αγορά σταφίδας των συνεταιρισμών από τους παραγωγούς⁵⁹.

Πίνακας 11. Τιμές πώλησης σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Χονδρική τιμή (€)	Παραγωγή (Kg)
2002	0,59	16.865.297,25
2003	0,75	14.913.597,50
2004	0,60	14.963.867,50
2005	0,55	12.901.842,00
2006	0,55	12.551.744,25

Πηγή: Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών (Π.Ε.Σ.), 2010

4.3. Ο υπολογισμός δαπανών παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας κατά κατηγορία κεφαλαίων

Στη συγκεκριμένη ενότητα, και σύμφωνα με τα όσα προαναφέρθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, θα πραγματοποιηθεί υπολογισμός των δαπανών παραγωγής της σταφίδας Ν. Αχαΐας κατά κατηγορία κεφαλαίων

4.3.1. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης εδάφους

Το έδαφος ως συντελεστής παραγωγής, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία παραγωγής της σταφίδας. Επιβαρύνει το κόστος παραγωγής με το ενοίκιο του, όπως αυτό διαμορφώνεται ελεύθερα σε κάθε περιοχή από τις δυνάμεις της

---

⁵⁹ Παναγιώλειος Ένωση Συνεταιρισμών, 2010. *Διάθεση στατιστικών στοιχείων*. Πάτρα.

αγοράς (προσφορά και ζήτηση χωραφιών για ενοικίαση). Ειδικότερα στο Ν. Αχαΐας, η τιμή του ενοικίου ανά στρέμμα στην παραγωγή σταφίδας παρουσίασε αυξομειώσεις. Το 2002 είχε διαμορφωθεί στα 85€/στρέμμα, τις δύο επόμενες χρονιές διατήρησε σταθερή τιμή 95€/στρέμμα ενώ μείωση παρουσιάστηκε το 2005 με 90€/στρέμμα και το 2006 με 80€/στρέμμα. Ο συνδυασμός των συγκεκριμένων μεταβολών με τις μειούμενες καλλιεργούμενες εκτάσεις μείωσαν και τη συνολική δαπάνη χρήσης του εδάφους. Αξίζει να σημειωθεί πως στην πλειοψηφία τους τα εδάφη που καλλιεργείται η σταφίδα είναι ιδιόκτητα.

Πίνακας 12. Δαπάνη χρήσης εδάφους σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Είδος	Έκταση (στρ.) (1)	Τιμή ενοικίου (€) (2)	Σύνολο (1)*(2)
2002	Ιδιόκτητες	67.351,74	85	5.724.897,90
	Ενοικιασμένες	485,45	85	41.263,25
Σύνολο				5.766.161,15
2003	Ιδιόκτητες	59.438,14	95	5.646.623,30
	Ενοικιασμένες	216,25	95	20.543,75
Σύνολο				5.667.167,05
2004	Ιδιόκτητες	59.667,07	95	5.668.371,65
	Ενοικιασμένες	188,4	95	17.898,00
Σύνολο				5.686.269,65
2005	Ιδιόκτητες	57.199,52	90	5.147.956,80
	Ενοικιασμένες	142	90	12.780,00
Σύνολο				5.160.736,80
2006	Ιδιόκτητες	55.649,25	80	4.451.940,00
	Ενοικιασμένες	136,28	80	10.902,40
Σύνολο				4.462.842,40

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

4.3.2. Υπολογισμός δαπάνης εργασίας παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Ο συντελεστής εργασία επιδρά στο μεγαλύτερο ποσοστό παραγωγής αγροτικών προϊόντων. Η γενικότερη αύξηση των ημερομισθίων δεν γινόταν να μην επηρεάσει και τη σταφίδα. Στο Ν. Αχαΐας, το 2002 το ημερομίσθιο ήταν διαμορφωμένο στα 23€, τα δύο επόμενα έτη αυξήθηκε στα 25€ ενώ αύξηση 5€/έτος σημειώθηκε το 2005 και

2006. Η αύξηση των ημερομισθίων είχε σαν αποτέλεσμα τη συνεχόμενη αύξηση της δαπάνης εργασίας. Ο πίνακας 13 που ακολουθεί παρουσιάζει την αύξηση της δαπάνης εργασίας στο Ν. Αχαΐας αναφορικά με τη σταφίδα το διάστημα 2002 – 2006.

Πίνακας 13. Δαπάνη εργασίας παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Είδος	Ημέρες εργασίας (1)	Τιμή ημερομισθίου (€) (2)	Σύνολο (1)*(2)
2002	Οικογενειακή	20	23,00	460,00
	Τρίτων	20	23,00	460,00
Σύνολο				920,00
2003	Οικογενειακή	20	25,00	500,00
	Τρίτων	20	25,00	500,00
Σύνολο				1.000,00
2004	Οικογενειακή	20	25,00	500,00
	Τρίτων	20	25,00	500,00
Σύνολο				1.000,00
2005	Οικογενειακή	20	30,00	600,00
	Τρίτων	20	30,00	600,00
Σύνολο				1.200,00
2006	Οικογενειακή	20	35,00	700,00
	Τρίτων	20	35,00	700,00
Σύνολο				1.400,00

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

4.3.3. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης έγγειων βελτιώσεων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Σημαντικό ρόλο στο κόστος παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας, διαδραματίζουν οι έγγειες βελτιώσεις. Θεωρούνται ως αναπόσπαστο μέρος του εδάφους και επομένως οι δαπάνες αυτές επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής. Από τα στοιχεία του πίνακα 14, παρατηρεί κανείς τη συνεχή αύξηση της δαπάνης των εγγείων βελτιώσεων με την πάροδο των ετών. Ενώ το 2002 ήταν διαμορφωμένες στα 13,40€/στρέμμα, το 2006 έφθασαν τα 17,94€/στρέμμα σημειώνοντας αύξηση 33,88%.

Πίνακας 14. Δαπάνη χρήσης έγγειων βελτιώσεων παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2002	Πηγάδια	3,00	0,50	3,50
	Γεωτρήσεις	3,00	0,45	3,45
	Υδατοδεξαμενές	1,00	0,00	1,00
	Περιφράξεις	4,00	0,00	4,00
	Λοιπές βελτιώσεις	1,00	0,45	1,45
Σύνολο				13,40
2003	Πηγάδια	2,50	0,52	3,02
	Γεωτρήσεις	3,50	0,46	3,96
	Υδατοδεξαμενές	3,00	0,00	3,00
	Περιφράξεις	2,00	0,00	2,00
	Λοιπές βελτιώσεις	1,00	0,50	1,50
Σύνολο				13,48
2004	Πηγάδια	3,50	0,52	4,02
	Γεωτρήσεις	4,00	0,46	4,46
	Υδατοδεξαμενές	0,00	0,00	0,00
	Περιφράξεις	0,00	0,00	0,00
	Λοιπές βελτιώσεις	6,00	0,52	6,52
Σύνολο				15,00
2005	Πηγάδια	3,90	0,54	4,44
	Γεωτρήσεις	5,00	0,48	5,48
	Υδατοδεξαμενές	3,60	0,00	3,60
	Περιφράξεις	1,00	0,00	1,00
	Λοιπές βελτιώσεις	2,90	0,52	3,42
Σύνολο				17,94
2006	Πηγάδια	4,10	0,56	4,66
	Γεωτρήσεις	4,50	0,48	4,98
	Υδατοδεξαμενές	3,00	0,00	3,00
	Περιφράξεις	2,00	0,00	2,00
	Λοιπές βελτιώσεις	4,00	0,45	4,45
Σύνολο				19,09

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

4.3.4. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών κτισμάτων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Σε επίπεδο δαπάνης χρήσης των γεωργικών κτισμάτων στην παραγωγή σταφίδας στο Ν. Αχαΐας, σημειώθηκε αύξηση κάθε χρόνο το εξεταζόμενο διάστημα. Το 2002 η δαπάνη ανερχόταν στα 13,10€/στρέμμα, το 2003 στα 13,20€/στρέμμα, το 2004 στα 13,56€/στρέμμα, το 2005 στα 13,68€/στρέμμα και το 2006 στα 13,89€/στρέμμα. Ο

πίνακας 15 περιγράφει αναλυτικά τις μεταβολές που σημειώθηκαν στις δαπάνες κάθε γεωργικού κτίσματος από το 2002 έως το 2006.

Πίνακας 15. Δαπάνη χρήσης γεωργικών κτισμάτων παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2002	Κατοικίες	2,20	0,50	2,70
	Υπόστεγα	1,50	0,30	1,80
	Αποθήκες	0,80	0,40	1,20
	Ξηραντήρια	2,90	1,50	4,40
	Λοιπά κτίσματα	2,00	1,00	3,00
Σύνολο				13,10
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2003	Κατοικίες	2,22	0,55	2,77
	Υπόστεγα	1,51	0,32	1,83
	Αποθήκες	0,80	0,40	1,20
	Ξηραντήρια	2,95	1,45	4,40
	Λοιπά κτίσματα	2,00	1,00	3,00
Σύνολο				13,20
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2004	Κατοικίες	2,22	0,50	2,72
	Υπόστεγα	1,54	0,30	1,84
	Αποθήκες	0,90	0,40	1,30
	Ξηραντήρια	3,10	1,50	4,60
	Λοιπά κτίσματα	2,10	1,00	3,10
Σύνολο				13,56
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2005	Κατοικίες	2,26	0,50	2,76
	Υπόστεγα	1,55	0,30	1,85
	Αποθήκες	0,91	0,40	1,31
	Ξηραντήρια	3,14	1,50	4,64
	Λοιπά κτίσματα	2,12	1,00	3,12
Σύνολο				13,68
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2006	Κατοικίες	2,29	0,50	2,79
	Υπόστεγα	1,60	0,30	1,90
	Αποθήκες	1,00	0,40	1,40
	Ξηραντήρια	3,15	1,50	4,65
	Λοιπά κτίσματα	2,15	1,00	3,15
Σύνολο				13,89

Πηγή: Ίδια επεξεργασία, 2010

4.3.5. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών μηχανημάτων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Τα γεωργικά μηχανήματα και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή σταφίδας, επιβαρύνουν το κόστος παραγωγής με την συντήρηση τους και την ασφάλιση. Οι επιβαρύνσεις αυτές αφορούν σε έξοδα γεωργικών μηχανημάτων, που είναι ιδιοκτησία της εκμετάλλευσης, για την οποία υπολογίζεται το κόστος παραγωγής.

Η δαπάνη των γεωργικών μηχανημάτων αφορά στη συντήρηση και τα ασφάλιστρα μηχανημάτων όπως σπαρτικών, ψεκαστικών, φυτευτικών και αρδευτικών. Οι συνεχείς αυξήσεις στη συντήρηση του και την ασφάλιση παρατηρήθηκε σε όλο το διάστημα 2002 – 2006. Το μεγαλύτερο ποσοστό της δαπάνης αφορά στη συντήρησή τους.

Ο πίνακας 16 παρουσιάζει λεπτομερώς τη δαπάνη χρήσης των γεωργικών μηχανημάτων παραγωγής της σταφίδας ανά στρέμμα στο Ν. Αχαΐας (2002 – 2006) από όπου γίνεται αντιληπτή η συνεχόμενη αύξηση.

Πίνακας 16. Δαπάνη χρήσης γεωργικών μηχανημάτων παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2002	Μηχανήματα (σπαρτικά, φυτευτικά, ψεκαστικά)	6,50	0,12	6,62
	Αρδευτικά (σωλήνες, συγκρ. τεχνητής βροχής)	4,50	0,00	4,50
	Εργαλεία - Σκευή	1,15	0,00	1,15
Σύνολο				12,27
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2003	Μηχανήματα (σπαρτικά, φυτευτικά, ψεκαστικά)	6,59	0,12	6,71
	Αρδευτικά (σωλήνες, συγκρ. τεχνητής βροχής)	4,55	0,00	4,55
	Εργαλεία - Σκευή	1,20	0,00	1,20
Σύνολο				12,46
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2004	Μηχανήματα (σπαρτικά, φυτευτικά, ψεκαστικά)	6,67	0,12	6,79
	Αρδευτικά (σωλήνες, συγκρ. τεχνητής βροχής)	4,60	0,00	4,60
	Εργαλεία - Σκευή	1,21	0,00	1,21
Σύνολο				12,60
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2005	Μηχανήματα (σπαρτικά, φυτευτικά, ψεκαστικά)	6,72	0,24	6,96
	Αρδευτικά (σωλήνες, συγκρ. τεχνητής βροχής)	4,61	0,00	4,61
	Εργαλεία - Σκευή	1,25	0,00	1,25
Σύνολο				12,82
Έτος	Είδος	Συντήρηση (€) (1)	Ασφάλιστρα (€) (2)	Σύνολο (€) (1)+(2)
2006	Μηχανήματα (σπαρτικά, φυτευτικά, ψεκαστικά)	6,85	0,15	7,00
	Αρδευτικά (σωλήνες, συγκρ. τεχνητής βροχής)	4,71	0,00	4,71
	Εργαλεία - Σκευή	1,32	0,00	1,32
Σύνολο				13,03

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

4.3.6. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης υλικών και διαφόρων εξόδων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Στην παραγωγή σταφίδας, συμμετέχουν εξίσου διάφορα υλικά παραγωγής και έξοδα. Σημαντικότερα εξ' αυτών είναι οι σπόροι, τα φάρμακα και η λίπανση. Επίσης, χρησιμοποιούνται καύσιμα και ηλεκτρική ενέργεια για τη λειτουργία των μηχανημάτων ενώ σημαντικότερη είναι η άρδευση. Παρατηρώντας τις μεταβολές στις τιμές των υλικών και των εξόδων στους πίνακες 17 και 18, γίνεται αντιληπτή η συνεχόμενη αύξηση της συνολικής δαπάνης τους που επιδρά στο συνολικό κόστος παραγωγής της σταφίδας ανά στρέμμα.

Πίνακας 17. Δαπάνη χρήσης υλικών παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Είδος	Τιμή (€) (1)	Ποσότητα (Kg) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2002	Λίπανση	1,77	8,00	14,16
	Σπόρος	0,30	10,00	3,00
	Φάρμακα	2,25	3,00	6,75
Σύνολο				23,91
Έτος	Είδος	Τιμή (€) (1)	Ποσότητα (Kg) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2003	Λίπανση	1,82	8,00	14,56
	Σπόρος	0,31	10,00	3,10
	Φάρμακα	2,30	3,00	6,90
Σύνολο				24,56
Έτος	Είδος	Τιμή (€) (1)	Ποσότητα (Kg) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2004	Λίπανση	1,83	8,00	14,64
	Σπόρος	0,33	10,00	3,30
	Φάρμακα	2,41	3,00	7,23
Σύνολο				25,17
Έτος	Είδος	Τιμή (€) (1)	Ποσότητα (Kg) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2005	Λίπανση	1,88	8,00	15,04
	Σπόρος	0,36	10,00	3,60
	Φάρμακα	2,51	3,00	7,53
Σύνολο				26,17
Έτος	Είδος	Τιμή (€) (1)	Ποσότητα (Kg) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2006	Λίπανση	1,84	8,00	14,72
	Σπόρος	0,37	10,00	3,70
	Φάρμακα	2,60	3,00	7,80
Σύνολο				26,22

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

Πίνακας 18. Διάφορα έξοδα παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Έτος	Είδος	Τιμή (lt ή KW ή m3) (1)	Ποσότητα (lt ή KW ή m3) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2002	Καύσιμα	0,44	35	15,4
	Ηλεκτρική ενέργεια	0,05	110	5,5
	Άρδευση	0,3	60	18
Σύνολο				38,90
Έτος	Είδος	Τιμή (lt ή KW ή m3) (1)	Ποσότητα (lt ή KW ή m3) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2003	Καύσιμα	0,49	35	17,15
	Ηλεκτρική ενέργεια	0,06	110	6,6
	Άρδευση	0,3	60	18
Σύνολο				41,75
Έτος	Είδος	Τιμή (lt ή KW ή m3) (1)	Ποσότητα (lt ή KW ή m3) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2004	Καύσιμα	0,52	35	18,2
	Ηλεκτρική ενέργεια	0,06	110	6,6
	Άρδευση	0,4	60	24
Σύνολο				48,80
Έτος	Είδος	Τιμή (lt ή KW ή m3) (1)	Ποσότητα (lt ή KW ή m3) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2005	Καύσιμα	0,54	35	18,9
	Ηλεκτρική ενέργεια	0,07	110	7,7
	Άρδευση	0,4	60	24
Σύνολο				50,60
Έτος	Είδος	Τιμή (lt ή KW ή m3) (1)	Ποσότητα (lt ή KW ή m3) (2)	Σύνολο (€) (1)*(2)
2006	Καύσιμα	0,57	35	19,95
	Ηλεκτρική ενέργεια	0,07	110	7,7
	Άρδευση	0,5	60	30
Σύνολο				57,65

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

4.4. Συνολικό κόστος παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Από τα στοιχεία που αναλύθηκαν στις προηγούμενες ενότητες, προκύπτει και το συνολικό κόστος παραγωγής (παραγωγικές δαπάνες) ανά στρέμμα για τη σταφίδα στο Ν. Αχαΐας. Αθροίζοντας τη δαπάνη κάθε συντελεστή (ενοίκιο, εργασία, κτίσματα, μηχανήματα, υλικά και διάφορα έξοδα), προέκυψε ότι για το 2002 το κόστος παραγωγής της σταφίδας ανά στρέμμα για το Ν. Αχαΐας ήταν 288,18€, το 2003 αυξήθηκε στα 311,97€, το 2004 διαμορφώθηκε στα 320,13€, το 2005 στα 343,27€ ενώ το 2006 στα 365,79€ ανά στρέμμα.

Το συνολικό κόστος παραγωγής της σταφίδας για το Ν. Αχαΐας παρουσιάζεται αναλυτικά στον πίνακα 20 όπου παρατηρήθηκε μια μείωση του για το 2003 σε σχέση με το προηγούμενο έτος ύψους 4,80%, ενώ από το 2003 έως το 2006 ήταν συνεχώς αυξανόμενο.

Πίνακας 19. Παραγωγικές δαπάνες ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Παραγωγικές δαπάνες ανά στρέμμα						Σύνολο δαπανών
	Ενοίκιο	Εργασία	Κτίσματα	Μηχανήματα	Υλικά	Διάφορα	
2002	85	115,00	13,10	12,27	23,91	38,90	288,18
2003	95	125,00	13,20	12,46	24,56	41,75	311,97
2004	95	125,00	13,56	12,60	25,17	48,80	320,13
2005	90	150,00	13,68	12,82	26,17	50,60	343,27
2006	80	175,00	13,89	13,03	26,22	57,65	365,79

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

Πίνακας 20. Συνολικό κόστος παραγωγής Ν. Αχαΐας (2002 – 2006)

Έτος	Στρέμματα	Δαπάνη/στρέμμα	Κόστος παραγωγής	Ποσοστό μεταβολής (%)
2002	67.837,19	288,18	19.549.321,41	-
2003	59.654,39	311,97	18.610.380,05	-4,80%
2004	59.855,47	320,13	19.161.531,61	2,96%
2005	57.341,52	343,27	19.683.623,57	2,72%
2006	55.785,53	365,79	20.405.789,02	3,67%

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

4.5. Οι πρόσδοι και τα εισοδήματα της αγροτικής παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας

Ο υπολογισμός των προσόδων και των εισοδημάτων της αγροτικής παραγωγής είναι μια αρκετά πολύπλοκη διαδικασία. Ωστόσο, παρουσιάζει ξεχωριστό ενδιαφέρον καθώς βοηθά στην εξαγωγή συμπερασμάτων αναφορικά με το όφελος ή τη ζημία της αγροτικής παραγωγής.

Η σταφίδα ιδιαίτερα παρουσίασε ενδιαφέρον καθώς αποτελεί προϊόν το οποίο επιδοτούνταν στην παραγωγή του για την κάλυψη μέρους του κόστους παραγωγής. Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης, η στρεμματική ενίσχυση της σταφίδας διαμορφωνόταν στα 308€ το 2002 και το 2003 ενώ από το 2004 έως το 2006 διαμορφώθηκε στα 339,10€. Το συγκεκριμένο στοιχείο θα βοηθήσει στην εξαγωγή ορθότερου αποτελέσματος⁶⁰.

Αρχικά, υπολογίστηκε η ακαθάριστη πρόσοδος της παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας στα στρέμματα που επιδοτήθηκαν σύμφωνα με στοιχεία της Παναγιγιάλειου Ένωσης Συνεταιρισμών η οποία παρουσιάζεται για κάθε έτος ξεχωριστά στον πίνακα 21. Στη συνέχεια, υπολογίστηκε η ακαθάριστη πρόσοδος των μη επιδοτούμενων στρεμμάτων παραγωγής σταφίδας στο Ν. Αχαΐας (2002 - 2006) που παρουσιάζεται στον πίνακα 22.

Πίνακας 21. Ακαθάριστη πρόσοδος επιδοτούμενων στρεμμάτων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Έτος	Επιδοτούμενα στρέμματα (1)	Απόδοση (Kg) (2)	Τιμή πώλησης (€) (3)	Σύνολο (4) = (2)*(3)	Στρεμ. ενίσχυση (5)	Επιδότηση (6) = (1)*(5)	Ακαθάριστη πρόσοδος (4) + (6)
2002	60.580,32	13.630.572,00	0,55	7.496.814,60	308,00	18.658.738,56	26.155.553,16
2003	55.553,61	12.499.562,25	0,75	9.374.671,69	308,00	17.110.511,88	26.485.183,57
2004	55.312,69	12.445.355,25	0,60	7.467.213,15	339,10	18.756.533,18	26.223.746,33
2005	54.118,68	12.176.703,00	0,55	6.697.186,65	339,10	18.351.644,39	25.048.831,04
2006	52.771,53	11.873.594,25	0,55	6.530.476,84	339,10	17.894.825,82	24.425.302,66

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

⁶⁰ Χαϊκάλη – Χειμαριού, Ν., 2009. Μάννα εξ ουρανού τα 20.000.000 € των επιδοτήσεων! Άρθρο εφημερίδας Επικαιρότητα. Ζάκυνθος, σελ. 10 – 11.

Πίνακας 22. Ακαθάριστη πρόσδοδος μη επιδοτούμενων στρεμμάτων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Έτος	Μη επιδοτούμενα στρέμματα	Απόδοση (Kg) (1)	Τιμή πώλησης (€) (2)	Ακαθάριστη πρόσδοδος (3) = (1)*(2)
2002	7.256,87	1.632.795,75	0,55	898.037,66
2003	4.100,78	922.675,50	0,75	692.006,63
2004	4.542,78	1.022.125,50	0,60	613.275,30
2005	3.222,84	725.139,00	0,55	398.826,45
2006	3.014,00	678.150,00	0,55	372.982,50

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

Η συνολική ακαθάριστη πρόσδοδος της σταφίδας για το Ν. Αχαΐας προκύπτει αν αθροιστούν οι πρόσδοδοι των επιδοτούμενων και μη στρεμμάτων. Από τα στοιχεία του πίνακα 23, παρατηρούμε ότι αύξηση της προσόδου σημειώθηκε μόνο το 2003 λόγω μείωσης του κόστους παραγωγής ενώ τα επόμενα έτη η ακαθάριστη πρόσδοδος συνεχώς μειώνεται λόγω της συνεχόμενης αύξησης του κόστους παραγωγής.

Πίνακας 23. Ακαθάριστο κέρδος παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Έτος	Στρέμματα	Ακαθάριστη πρόσδοδος Ν. Αχαΐας (1)	Κόστος παραγωγής Ν. Αχαΐας (2)	Ακαθάριστο κέρδος (3) = (1) - (2)
2002	67.837,19	27.053.590,82	19.549.321,41	7.504.269,41
2003	59.654,39	27.177.190,19	18.610.380,05	8.566.810,14
2004	59.855,47	26.837.021,63	19.161.531,61	7.675.490,02
2005	57.341,52	25.447.657,49	19.683.623,57	5.764.033,92
2006	55.785,53	24.798.285,16	20.405.789,02	4.392.496,14

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

Για τον υπολογισμό του γεωργικού εισοδήματος ανά στρέμμα, απαραίτητο στοιχείο ήταν ο προσδιορισμός του ακαθάριστου κέρδους ανά στρέμμα. Το συγκεκριμένο στοιχείο υπολογίζεται από τον τύπο Ακαθάριστο Κέρδος = Συνολικό Ακαθάριστο Κέρδος/ Σύνολο στρεμμάτων. Υπολογίζοντας το ακαθάριστο κέρδος ανά στρέμμα και αθροίζοντας το μισθό της οικογενειακής εργασίας και του ενοικίου ανά στρέμμα, προέκυψε το γεωργικό εισόδημα ανά στρέμμα για κάθε έτος.

Ειδικότερα, για το 2003 το γεωργικό εισόδημα ανά στρέμμα είχε διαμορφωθεί στα 310,62€, την επόμενη χρονιά στα 363,61€, το 2004 στα 348,23, το 2005 στα 340,52

και το 2006 στα 333,74. Αξίζει να σημειωθεί πως μετά την αύξηση που σημειώθηκε το 2003 ακολούθησε πτωτική πορεία, μειούμενο κάθε χρονιά έως το 2006.

Πίνακας 24. Γεωργικό εισόδημα ανά στρέμμα παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)

Έτος	Γεωργικό εισόδημα ανά στρέμμα			
	Μισθός οικογενειακής εργασίας	Ενοίκιο ιδίου εδάφους	Ακαθάριστο Κέρδος ή Ζημία	Σύνολο
2002	115,00	85,00	110,62	310,62
2003	125,00	95,00	143,61	363,61
2004	125,00	95,00	128,23	348,23
2005	150,00	90,00	100,52	340,52
2006	175,00	80,00	78,74	333,74

Πηγή: Ιδία επεξεργασία, 2010

Συμπεράσματα

Ο αγροτικός τομέας, η ανάπτυξη και η προοπτική του, καθώς και η δυναμική συμβολή του στην οικονομία είναι πεδίο ιδιαίτερου ενδιαφέροντος για την επιστημονική κοινότητα και κυρίως για την κοινότητα των γεωπόνων και γεωτεχνικών. Η ανάπτυξη όμως του αγροτικού τομέα εξαρτάται από ένα πλήθος παραγόντων, μεταξύ των οποίων η σωστή αξιοποίηση συγκεκριμένων προϊόντων, μοναδικών σε παγκόσμιο επίπεδο. Ένα τέτοιο προϊόν αποτελεί η κορινθιακή σταφίδα. Ένα προϊόν με μακραίωνα παρελθόν, με καθοριστική συμβολή στην κοινωνική και οικονομική ζωή της χώρας, με αξιόλογο παρόν, αλλά και μέλλον στις νέες συνθήκες της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας αγοράς.

Η καλλιέργεια της σταφίδας έχει περιορισμένο ενδιαφέρον στην Ευρωπαϊκή Ένωση διότι εστιάζεται κυρίως στην Ελλάδα (κορινθιακή, σουλτανίνα). Ως εκ τούτου οι εφαρμοζόμενες πολιτικές και ενισχύσεις αφορούν ένα πολύ μικρό μέρος του αγροτικού πληθυσμού που μάλιστα απολαμβάνει δυσανάλογα μεγάλο μερίδιο των ενισχύσεων αυτών.

Ειδικά για το νομό Αχαΐας, η λογική μείωσης των ενισχύσεων στην παραγωγή είναι ένα πρόσθετο πρόβλημα για την συνέχιση και διατήρηση της καλλιέργειας σταφίδας στο νομό Αχαΐας. Εκτός από την ενίσχυση που έχει αναγορευθεί στον κυρίαρχο παράγοντα, από τον οποίο εξαρτάται η καλλιέργεια κορινθιακής σταφίδας, υπάρχουν και άλλοι παράγοντες που την επηρεάζουν σημαντικά τόσο στην παραγωγή όσο και στο κόστος.

Η εξέλιξη αυτή δημιούργησε σημαντικές επιπτώσεις στην καλλιέργεια και το προϊόν όπως όχι επιμελημένη καλλιέργεια με αποτέλεσμα την κακή ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος, μείωση και αστάθεια στην παραγόμενη ποσότητα κλπ. Με δεδομένη την χρήση εργατών υπήρξε αύξηση του κόστους παραγωγής, αδυναμία εφαρμογής σε μεγάλη κλίμακα σύγχρονων μεθόδων καλλιέργειας και αξιοποίησης των τεχνολογικών επιτευγμάτων, αδυναμία αξιοποίησης των οικονομικών ενισχύσεων προγραμμάτων νέων αγροτών και εκσυγχρονισμού της καλλιέργειας και αδυναμία εφαρμογής αναδιάρθρωσης σε μεγάλη κλίμακα με υγιές πολλαπλασιαστικό υλικό.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθούν κάποια συμπεράσματα που εξήχθησαν αναφορικά με την πορεία του κόστους παραγωγής της σταφίδας στο Ν. Αχαΐας για το διάστημα 2002 – 2006. Ειδικότερα:

- 1) Οι καλλιεργούμενες εκτάσεις σταφίδας στο νομό Αχαΐας παρουσίασαν μείωση.
- 2) Οι στρεμματικές αποδόσεις σημείωσαν πτώση με αποτέλεσμα να καταστεί η καλλιέργεια της κορινθιακής σταφίδας λιγότερο κερδοφόρα.
- 3) Το ακαθάριστο γεωργικό εισόδημα ενώ για το 2003 σημείωσε αύξηση, στα επόμενα έτη ακολούθησε πτωτική πορεία.
- 4) Η ακαθάριστη πρόσοδος για το διάστημα 2002 – 2006 σημείωσε αισθητή μείωση.
- 5) Το κόστος παραγωγής του προϊόντος στο νομό, αν και το 2003 σημείωσε πτώση 4,80%, στα επόμενα χρόνια αυξανόταν περίπου 3% ανά έτος.
- 6) Οι διακυμάνσεις τιμών δημιούργησαν μεγάλες στρεβλώσεις τόσο από την πλευρά των παραγωγών όσο και από την πλευρά του εμπορίου.

Συμπερασματικά η γενική πορεία της κορινθιακής το χρονικό διάστημα 2002 - 2006 υπήρξε κάθε άλλο παρά ικανοποιητική, με την έννοια ότι δεν δόθηκε δυναμική λύση στο σταφιδικό πρόβλημα. Το κόστος παραγωγής της σταφίδας δεν μειώθηκε ώστε να δημιουργήσει μεγαλύτερο ποσοστό καθαρού κέρδους για τους καλλιεργητές.

Αναφορικά με τον τομέα διάθεσης του προϊόντος, υπάρχουν οργανικές και οργανωτικές αδυναμίες οι οποίες πρέπει να αρθούν μέσω ενός συστήματος που θα εξυπηρετεί τόσο τον παραγωγό και το προϊόν όσο και την εμπορία του. Οι τιμές των συνεταιρισμών ήταν συνεχώς μειούμενες με αποτέλεσμα τα εισοδήματα των καλλιεργητών να είναι χρόνο με το χρόνο όλο και λιγότερα, σε συνδυασμό πάντοτε με την αύξηση του κόστους παραγωγής του προϊόντος. Επίσης, η μείωση της παραγωγής σταφίδας έχει οδηγήσει σε μείωση της διαθέσιμης ποσότητας προϊόντος που μπορεί να επεξεργαστεί η βιομηχανία.

Τέλος, η μεγάλη διακύμανση των τιμών της κορινθιακής σταφίδας το εξεταζόμενο διάστημα, έδειξε ότι η ζήτηση της βραχυχρόνια είχε μια σχετική ανελαστικότητα, αλλά μακροχρονίως έχει μία πολύ μεγαλύτερη ελαστικότητα. Αποτέλεσμα αυτού είναι η στροφή της αγοράς σε υποκατάστατα προϊόντα και ως εκ τούτου η απώλεια αγορών.

Προτάσεις

Η κορινθιακή σταφίδα είναι ένα προϊόν που έχει δυνατότητες και πλεονεκτήματα που μπορούν να της εξασφαλίσουν την επιβίωση και παρουσία της στις αγροτικές περιοχές των περιφερειών Πελοποννήσου και δυτικής Ελλάδας.

Δεν μπορεί βέβαια πια η κορινθιακή σταφίδα να θεωρείται για την ελληνική αγροτική παραγωγή εκείνο το δυναμικό προϊόν που ήταν από την αρχή μέχρι σχεδόν το τέλος του 20^{ου} αιώνα. Κάποτε το «σταφιδικό θέμα» αποτελούσε το κύριο στοιχείο της αγροτικής πολιτικής της Ελλάδας. Σήμερα η δραστηριότητα έχει περιοριστεί αρκετά αλλά διατηρείται σχεδόν στο σύνολο των περιφερειών παραγωγής της.

Όμως έστω και αν έχει μειωθεί το γενικότερο ενδιαφέρον του προϊόντος για το σύνολο της οικονομίας και της αγροτικής οικονομίας δεν παύει να έχει σημαντικό ενδιαφέρον για τις περιοχές που καλλιεργείται. Συνεπώς η προσπάθεια για την εξασφάλιση των καλύτερων δυνατών όρων δημιουργίας εισοδημάτων και διατήρησης της καλλιέργειας είναι απαραίτητη. Ταυτόχρονα είναι σημαντική η ανάδειξη της προοπτικής της καλλιέργειας μέσα από μια σειρά πλεονεκτήματα που διαθέτει.

Στη συνέχεια θα αναφερθούν τρόποι και προτάσεις που θα διασφαλίσουν τόσο την διατήρηση της καλλιέργειας σταφίδας στο νομό Αχαΐας όσο και την ανάδειξη των συγκριτικών της πλεονεκτημάτων.

Το πιο σημαντικό είναι να υπάρξει ένα κρίσιμο μέγεθος που θα επιτρέπει την εξασφάλιση της συνέχειας της καλλιέργειας. Με τη χορήγηση και διατήρηση της υψηλής στρεμματικής ενίσχυσης η κορινθιακή σταφίδα αποκτά υψηλή ανταγωνιστικότητα σε σχέση με τις οιναμπέλους και αυτό θα μπορούσε να αναθερμάνει το ενδιαφέρον των αγροτών γι' αυτήν. Η διατήρηση της στρεμματικής ενίσχυσης είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την συνέχιση της καλλιέργειας και υπάρχουν τρόποι να γίνει αυτό είτε άμεσα με την καταβολή της αποσυνδεδεμένης ενίσχυσης είτε έμμεσα με την εκπλήρωση και τήρηση περιβαλλοντικών δεσμεύσεων στο μέλλον. Πρέπει λοιπόν να διατηρηθεί μια σημαντική έκταση, που θα φθάνει τα τουλάχιστον τα 100.000 - 150.000 στρέμματα.

Ταυτόχρονα, χρειάζεται ανανέωση των φυτειών κορινθιακής σταφίδας και όπου αυτό είναι εφικτό επιδίωξη μεγέθυνσης των γεωργικών εκμεταλλεύσεων, με στόχο τη μείωση του κόστους παραγωγής. Αυτό σημαίνει αντιφυλλοξηρικούς αμπελώνες

μικρής ηλικίας κορινθιακής σταφίδας με επιλεγμένους κλώνους προσαρμοσμένους στις κατάλληλες περιοχές.

Ιδιαίτερα σημαντικό θα είναι ένα σχέδιο καθορισμού ζωνών ανάπτυξης της κορινθιακής σταφίδας σε συσχετισμό με οικολογικές και οικονομικές ιδιαιτερότητες των περιοχών. Χρειάζεται επίσης να υπάρξει διαφορετική πολιτική για σταφιδοπαραγωγούς διαφορετικών ταχυτήτων, δηλαδή αλλιώς πρέπει να αντιμετωπιστούν παραγωγοί με εκμεταλλεύσεις μεγαλύτερες των 30 στρεμμάτων που είναι σχεδόν πλήρους απασχόλησης και αλλιώς οι μικροκαλλιεργητές μερικής απασχόλησης. Η κορινθιακή σταφίδα μπορεί να διατηρήσει βιώσιμες και τις δύο μορφές εκμεταλλεύσεων, με ήπιες μορφές ανατροπών να μην χαθεί η καλλιέργεια.

Πρέπει να προσδιοριστούν επίσης οι δυνατότητες παραγωγής εκείνων των παραγωγικών τύπων(κλώνων) που ζητάει η αγορά. Για όλα τα παραπάνω χρειάζεται άμεσα να ολοκληρωθεί αξιόπιστο αμπελουργικό (σταφιδικό) μητρώο που θα χρησιμοποιηθεί επίσης στον προγραμματισμό περαιτέρω δράσεων όπως εφαρμογή συστημάτων ποιότητας στην πρωτογενή παραγωγή.

Η βιολογική καλλιέργεια κρίνεται ότι είναι ένα από τα βασικότερα μέτρα που πρέπει να προωθηθούν για την καλλιέργεια συμβάλλοντας ουσιαστικά στην συνέχειά της. Είναι προφανής η σημασία της βιολογικής καλλιέργειας κορινθιακής που αποτυπώνει τις διεθνείς τάσεις. Για να έχει όμως αποτέλεσμα πρέπει να εφαρμοστεί σε συγκεκριμένους ομοιογενείς θύλακες της καλλιέργειας ώστε να γίνει εκμετάλλευση όλων των πλεονεκτημάτων και των δυνατοτήτων του τρόπου καλλιέργειας. Η συμπληρωματική λειτουργία της βιολογικής με την πιστοποιημένη ολοκληρωμένη καλλιέργεια θα δώσει το ανταγωνιστικό πλεονέκτημα που χρειάζεται η κορινθιακή σταφίδα στις αγορές του εξωτερικού.

Στο επίπεδο καινοτομίας και νέας τεχνολογίας η ταυτόχρονη αξιοποίηση των τεχνολογιών αιχμής και η διασύνδεση των παραγωγών με τράπεζες πληροφοριών και δίκτυα ενημέρωσης θα διευκολύνουν το πέρασμα της κορινθιακής σταφίδας στον 21^ο αιώνα.

Θα πρέπει επίσης να γίνει μελέτη σχετικά με τους τρόπους αποξήρανσης και να υιοθετηθούν νέοι τρόποι ασφαλέστεροι για την ποιότητα, την υγιεινή και την ασφάλεια του προϊόντος. Είναι επιβεβλημένη η σωστή οργάνωση και λειτουργία των οργανώσεων παραγωγών σταφίδας που μπορούν συνολικά να αναλάβουν τις παραπάνω δράσεις.

Θα ήταν χρήσιμο επίσης να δημιουργηθεί μια ένωση ομάδων παραγωγών για την σταφίδα που θα έθετε κοινούς κανόνες παραγωγής για βελτίωση της ποιότητας και ταυτόχρονα θα μπορούσε να εξασφαλίσει οικονομίες κλίμακας για τους παραγωγούς και τις επί μέρους οργανώσεις, μέσω κοινών προμηθειών εξοπλισμού(γεωργ. μηχανήματα κλπ.).

Σε ότι αφορά τον τομέα εμπορίας η προοπτική του προϊόντος περνάει από τις εξής συνισταμένες:

- 1) Βελτίωση με κάθε τρόπο του τελικού προϊόντος. Ο πραγματοποιούμενος εκσυγχρονισμός των σταφιδεργοστασίων δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την βελτίωση των ποιοτικών παραμέτρων.
- 2) Δημιουργία ενιαίου ποιοτικού σήματος για την κορινθιακή σταφίδα.
- 3) Πραγματοποίηση προγράμματος έρευνας αγοράς στο εσωτερικό και στο εξωτερικό και η κατάρτιση επιθετικού προγράμματος προώθησης της κορινθιακής σταφίδας. Ειδικά προγράμματα διαφήμισης με εβδομάδες κορινθιακής σταφίδας στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, συνεργασία με τουρισμό για κληρώσεις δώρων διαφημιστικής καμπάνιας κλπ.
- 4) Αξιοποίηση της παράδοσης και της ιστορίας του προϊόντος και μετασηματισμό τους σε ανταγωνιστικό πλεονέκτημα για την εμπορία του.
- 5) Εκμετάλλευση της διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αξιοποίηση των νέων αγορών στις χώρες αυτές που το κλίμα τους είναι ιδανικό για την κατανάλωση σταφίδας.

Η κορινθιακή σταφίδα λοιπόν είναι το μονοπωλιακό εκείνο προϊόν που θα μπορούσε να αποτελεί αιχμή του δόρατος για την αγροτική οικονομία όπως παλιότερα, αν είχε αντιμετωπιστεί με μεγαλύτερη φροντίδα. Σεβόμενοι την ιστορία και την προσφορά της αξίζει να γίνει προσπάθεια για την διάσωση της και την τοποθέτηση της στη θέση που της ανήκει για την υποβοήθηση της αγροτικής ανάπτυξης στις περιφέρειες Πελοποννήσου και δυτικής Ελλάδας.

Βιβλιογραφία

- ✚ Βαρβάκης, Κ., 2003. Κοστολόγηση και κοστολογική οργάνωση. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήσης.
- ✚ Γεωργική Στατιστική της Ελλάδας, 2009. Εκτάσεις καλλιεργειών, ποτιστικές καλλιέργειες, κατά κατηγορίες, αριθμός δένδρων και γεωργικών μηχανημάτων, γεωργική και κτηνοτροφική παραγωγή, αριθμός ζώων, παραγωγή μερικών δασικών προϊόντων. Αθήνα: Γενική Γραμματεία Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας Της Ελλάδας.
- ✚ Ενιαίο Πειραματικό Λύκειο Πατρών, 2010. Λιμάνι της σταφίδας. Διαθέσιμο στο: <http://lyk-peir-patras.ach.sch.gr/portpatra.html>, Πάτρα.
- ✚ Ζιώγα, Ν., Ντελής, Δ., Σχορτσανίτης, Κ., 1992. Κόστος παραγωγής αγροτικών προϊόντων και αποδοτικότητα της ελληνικής γεωργίας: (1969-1989). Αθήνα: Αγροτική Τράπεζα Ελλάδος, Διεύθυνση Μελετών και Προγραμματισμού.
- ✚ Κιτσοπανίδης, Γ., Μαρτίκα, Μ., Παπαναγιώτου, Ε., 1983. Το κόστος παραγωγής των φυτικών και ζωικών προϊόντων της χώρας. Θεσσαλονίκη: Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Εργαστήριο Γεωργικής Οικονομικής Έρευνας.
- ✚ Κούσουλας, Κ., 2002. Αμπελουργία. Αθήνα: Εκδοτική Αγροτεχνική και Εμπορική, 2η Έκδοση.
- ✚ Λιανός, Θ., Δαμιανός, Δ., Μέργος, Γ., Ντεμούσης, Μ., Κατρανίδης, Σ., 1998. Αγροτική οικονομική: θεωρία και πολιτική. Αθήνα: Εκδόσεις Μπένου, 2η Έκδοση.
- ✚ Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αχαΐας, 2010. Ο νομός Αχαΐας. Διαθέσιμο στο: http://www.achaia.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=117&Itemid=27, Πάτρα.
- ✚ Παναγιώτης Ένωση Συνεταιρισμών, 2010. Διάθεση στατιστικών στοιχείων. Πάτρα.
- ✚ Παπαναγιώτου, Ε., 2002. Οικονομική παραγωγής γεωργικών προϊόντων . Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Γράφημα.
- ✚ Πομόνης, Ν., 2001. Κοστολόγηση: κόστος, κοστολόγηση, λογιστική της κοστολόγησης. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.

- ♣ Ρούμπος, Ι., 2003. Ασθένειες και εχθροί της αμπέλου. Αθήνα: Εκδόσεις Σταμούλης.
- ♣ Χαϊκάλη – Χειμαριού, Ν., 2009. Μάννα εξ ουρανού τα 20.000.000 € των επιδοτήσεων! Άρθρο εφημερίδας Επικαιρότητα. Ζάκυνθος.

Κατάλογος Πινάκων - Διαγραμμάτων

Πίνακας 1. Υπολογισμός ενοικίου εδάφους εκμετάλλευσης	36
Πίνακας 2. Δαπάνη εργασίας εκμετάλλευσης	38
Πίνακας 3. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης έγγειων βελτιώσεων	40
Πίνακας 4. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών κτισμάτων.....	42
Πίνακας 5. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης γεωργικών μηχανημάτων	44
Πίνακας 6. Υπολογισμός δαπάνης χρήσης υλικών.....	45
Πίνακας 7. Διάφορα έξοδα	45
Πίνακας 8. Παραγωγή σταφίδας Ν. Αχαΐας (τόνοι)	64
Πίνακας 9. Εκτάσεις σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	66
Πίνακας 10. Ποσοστιαία κατανομή σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	66
Πίνακας 11. Τιμές πώλησης σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	67
Πίνακας 12. Δαπάνη χρήσης εδάφους σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	68
Πίνακας 13. Δαπάνη εργασίας παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	69
Πίνακας 14. Δαπάνη χρήσης έγγειων βελτιώσεων παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	70
Πίνακας 15. Δαπάνη χρήσης γεωργικών κτισμάτων παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	71
Πίνακας 16. Δαπάνη χρήσης γεωργικών μηχανημάτων παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	73
Πίνακας 17. Δαπάνη χρήσης υλικών παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	74
Πίνακας 18. Διάφορα έξοδα παραγωγής σταφίδας ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	75
Πίνακας 19. Παραγωγικές δαπάνες ανά στρέμμα Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	76
Πίνακας 20. Συνολικό κόστος παραγωγής Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	76
Πίνακας 21. Ακαθάριστη πρόσοδος επιδοτούμενων στρεμμάτων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006)	77
Πίνακας 22. Ακαθάριστη πρόσοδος μη επιδοτούμενων στρεμμάτων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	78
Πίνακας 23. Ακαθάριστο κέρδος παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	78
Πίνακας 24. Γεωργικό εισόδημα ανά στρέμμα παραγωγής σταφίδας Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	79
Διάγραμμα 1. Παραγωγή σταφίδας Ν. Αχαΐας.....	65
Διάγραμμα 2. Εκτάσεις σταφιδαμπέλων Ν. Αχαΐας (2002 - 2006).....	66